

XVI. (II. új) évfolyam – 2001/3

250 Ft

EGYHÁZFÓRUM

Keresztény közéleti – kulturális folyóirat

Erdélyi modellek
Egyházigazgatás
Dogma és dogmatizmus
Az egyház az Európai Unióban

Tartalom

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

SÚLYPONT: EGYHÁZGAZDÁLKODÁS

Farkas Beáta

Az egyházak gazdálkodása

Magyarországon II.

3

Wildmann János:

Aki fizet – már régóta beleszól...

7

TEOLÓGIA

Gánóczy Sándor:

Dogma a dogmatizmus tükrében

11

MODELLEK

Az erdélyi „Szent Ferenc” Alapítvány

15

Magdi néni és a negyvenegy árva

18

EURÓPAI KÖZÖSSÉG

Christoph Schönborn bíboros:

Egyház és jogalkotás Európában

19

Paragrafusfejlődés

20

FÓRUM

Makai Szilvia és Balogh Gábor:

Vélekedés párkapcsolatról,
házasságról, erkölcsről

21

EGYHÁZ – TÁRSADALOM – KULTÚRA

Wildmann János:

„Halleluja”-kocsi

23

Mihályi Gilbert O. Praem.:

Az egyház társadalmi tanítása II.

23

Molnár Imre:

„Ők lent vannak, de én mindezt
felülről látom...”

26

Bitó László:

Jákob Jézus színe előtt (regényrészlet)

28

FOLYAMATOK

32

CHRISTIAN SOLIDARITI INTERNATIONAL

34

Megjelenik évente hatszor

Egy szám ára: 250 Ft

Évi előfizetési díj: 1200 Ft

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén, vagy
megvásárolható a hírlapárusoknál

Alapítók:

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó:

Egyház Fórum Alapítvány

1055 Budapest, Markó utca 7. III/4.

Telefon: (1) 269-0521

Szerkesztőség:

7635 Pécs, Súlyom dűlő 13.

Telefon: (72) 213-454

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dévény István

Midling Andrea

Molnár Péter

Ocsovai Gábor

Wildmann János (főszerkesztő)

E-mail: wildmann@elender.hu

Wolf Judit

Bankszámla:

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.

11708001-20523716

Nyomdai munkák:

Molnár Nyomda és Kiadó Kft.

Pécs, Légszeszgyár u. 28.

ISSN 1215-0630

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg
és csak kérésre küldünk vissza.

Címlap: Rembrant: A két tudós

Farkas Beáta¹

Az egyházak gazdálkodása Magyarországon II.

4. A személyi jövedelemadó felajánlása mint a hitéleti tevékenység finanszírozásának alapja

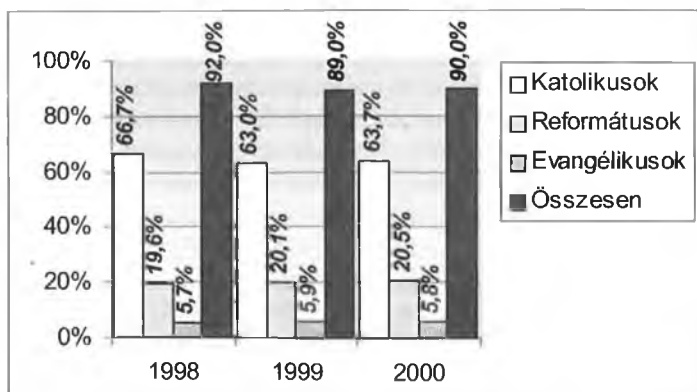
Az egyházi alapintézmények működését az állami költségvetés jelentős mértékben támogatja. A szocialista - liberális kormányzat vetette fel az ötletet, hogy az adózók felajánlhatják személyi jövedelemadójukat bármely törvényesen bejegyzett egyház számára és szociális, kulturális célokra. Ez kivédi az évente ismétlődő politikai alku csapdáját. Az egyházak vonakodva fogadták ezt az ötletet. Az megítélésem szerint elfogadható ellenérv volt, hogy nem akarják szembeállítani a szociális, kulturális stb. célokat az egyházak fenntartásával. Azonban ezen túlmenően rosszindulatú politikai szándékot is láttak mögötte. Sokak meggyőződése szerint a liberális politikusok ezen az úton kívánták hivatalosan dokumentálni, hogy egy-egy egyház milyen (kevés) támogatottságot élvez hívei körében. Attól féltek, hogy ez a „megmérettetés” kedvez a szektáknak, és hátrányosan érinti a történelmi egyházakat, különösen a katolikus egyházat. Utóbbi hívei között sok az idős, a szegény, az eltarított, akik egyáltalán nem fizetnek személyi jövedelemadót, és ezért nem is szerepelhetnek a támogatók között.

Az egyházak által elfogadott megoldás, az egyházak számára külön kezelt második 1% bevezetése sem kímélte meg őket attól, hogy szembenézzenek a társadalmi támogatottság egyfajta lemerésével. 1998-ban mindössze az adózók mintegy 10 %-a, 478 ezer fő rendelkezett valamelyik egyház javára. 1999-ben nem történt lényeges változás, a 493 ezer fő kb. 3 %-os növekedést jelent, holott ebben az évben már maga az adóhivatal küldte ki a kedvezményezett egyházak listáját minden adminisztratív tudnivalóval együtt. 2000-ben némileg nagyobb volt a növekedés, 523 ezer fő tett egyházak javára nyilatkozatot.

Az összes egyház számára rendelkezők között a három legnagyobb történelmi keresztény egyház elsőprő többséget képvisel.

1. sz. ábra

Az összes egyháznak rendelkezők számának felekezeti megoszlása

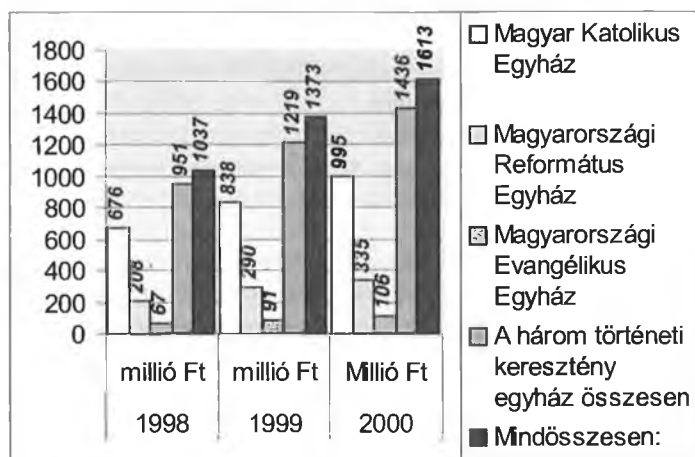
Forrás: a NEKÖM tájékoztatása

Az adatokból egyértelmű, hogy a vallásukat rendszeresen gyakorlók mögött nem áll olyan réteg, amelyikre az egyházak egy ilyen, semmi különösebb elkötelezettséget, áldozatot nem igénylő

ügyben számíthatnak. Hiba lenne azt képzelni, hogy az egyháznak mintegy koncentrikus körökben van kapcsolata a társadalom egyes rétegeivel, a távolabbi körökkel egyre gyengébben, de mégis létezően.

2. sz. ábra

Az összes egyháznak felajánlott összeg felekezeti megoszlása

Forrás: a NEKÖM tájékoztatása

Abban a vékonyka rétegben, amelyik az egyházhoz kötődik, a történelmi egyházak relatív pozíciója stabil, egymáshoz viszonyított történelmi arányuk sem változott. Ami csökkenés 1998-ról 1999-re bekövetkezett, az egyértelműen a katolikusok részarányának csökkenéséből adódik. A további évek mutatják meg, hogy ez egy trend jele vagy eseti elmozdulás. A kisegyházak az aktív, azaz adózó rétegben sem mutatnak szignifikáns előretörést, inkább egymáshoz viszonyított arányuk változott. A történelmi egyházaknak – akár a saját anyagi pozíciójuk szempontjából, akár átfogóbb pasztorációs szempontból – nem a kisegyházak terjedése, hanem az egyházakhoz nem kötődő rétegek hatalmas aránya miatt kell aggódniuk, ill. ehhez kell igazítaniuk stratégiájukat.

Összességében tehát elmondhatjuk, hogy a történelmi egyházak többi felekezethez viszonyított kedvezőtlenebb helyzetéről szóló vélekedéseket a számok nem támasztják alá. A relatív nem kedvezőtlen kép azonban nem feledtetheti az abszolút számok figyelmeztetését. Ugyanis amint már utaltunk erre, az állam 1999-től számítva csak négy évig garantálja a rendelkezések kiegészítését az SZJA 0,5%-ára. 1999-ben a katolikus egyház a megkapott SZJA 40,0 %-ához jutott tényleges állampolgári rendelkezés alapján, a református egyház 41,2 %-ához, az evangélikus egyház 43,8 %-ához, vagyis az állami kiegészítés közel 60 %-os volt.

5. A történelmi egyházak gazdálkodása

A történelmi egyházak közül a katolikus és a református vesszük részletesebben szemügyre, ezek teszik ki a hívek túlnyomó többségét. Úgy tapasztaltam, hogy a gazdálkodással kapcsolatos jelenségek az egyházak, felekezetek méretétől függetlenül nagyon hasonlóak, és az sem jelent különbséget, hogy keresztényekről

¹ A szerző jogász és közgazdász, a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának dékánja. A tanulmány a Pastorales Forum (Förderung der Kirchen in Ost- und Mitteleuropa) Aufbruch c. kutatási projektje keretében készült.

vagy zsidókról van szó. A dolgozat keretében nem vizsgáltam, hogy egyes kis felekezetek, szekták mennyiben folytatnak visszaéléseket az egyházaknak járó kedvezmények kihasználásával.

5.1. A katolikus egyház gazdálkodása

Az egyházon belüli gazdálkodás tárgyalásánál először a katolikus egyházzal foglalkozom. A gazdálkodás az egyházi szabályozás szerint rendkívül centralizált, ami az egyházmegyére koncentrálódik. Azonban az országos szint újraelosztó szerepe sem elhanyagolható.

a) A Magyar Katolikus Püspöki Kar döntési hatásköre

A MKPK szintjén az állami támogatások egy részének elosztása jelenik meg. A közfeladatok ellátásáért adott normatívák elosztását a feladatok határozzák meg, ez döntést nem igényel. A kiegészítő oktatási normatívákból egy pedagógustovábbképzéseket szervező központi intézetet tartanak fenn.

A múzeumok, könyvtárak, levéltárak támogatására szolgáló összeget úgy állították be, hogy fedezik működési költségeiket.

A műemléki rekonstrukciókra szolgáló összegekről pályázatok alapján dönt a MKPK.

A nemzetközi rendezvények anyagi keretére szintén pályázni lehet, amiről püspökkari döntés születik.

A hitéleti támogatásra kapott összeg összetettebb döntési folyamatot igényel, ez ma már az SZJA rendelkezés alapján kerül az egyes egyházakhoz, illetve a vissza nem adott ingatlanokért fizetett járadék formájában. Mielőtt az egyes egyházmegyékre jutó összeget kiszámítják, levonják a központi intézményekre, központi segélyekre, a szerzetesrendek működésére, illetve központi rendezvényekre szánt összeget.

A központi intézmények köréről a MKPK dönt éppúgy, mint a támogatás összegéről. A döntés alapját az képezi, hogy az intézményeknek elszámolást kell beadni az előző év gazdálkodásáról és ezzel együtt az adott évre vonatkozó igényeiről.

A központi segélyek, támogatások összege eddig jelentéktelen volt, az utóbbi egy-két évben fordult elő, hogy jelentősebb beruházást finanszíroztak, pl. a Pázmány Péter Katolikus Egyetem építkezését.

A két kiadás a hitéleti támogatás több mint 20 %-át teszi ki, amihez egy-két százalékkal adódik a központi rendezvények költsége.

A szerzetesrendek működésére a hitéleti támogatás valamivel több mint 10%-a jut.

Magyar püspökök a pápánál – Idejétmúlt gazdálkodás

A hitéleti támogatások maradék, szűk kétharmadát osztják fel az egyházmegyék között. A katolikus hívek feltételezett létszáma az elosztás alapja. A második világháború utáni utolsó felekezeti hovatarozást is tartalmazó népszámlálás adataiból indulnak ki, annak arányaihoz igazítják az azóta történt népességváltozást.

A külföldi segélyek aránya egészen elenyésző, igazán fájdalmas az autóellátás fokozatos felszámolása. Az új, illetve visszakapott épületek felszívják a bővülő állami erőforrásokat. Látható, hogy az autóállomány le fog romlani, ami a több település között ingázó papságra való tekintettel komoly gond.

A döntési mechanizmusból látható, hogy a korszerűnek tekinthető gazdálkodás elemei - mind a normatív alapon történő döntés, mind a pályázat - jelen vannak. Azonban egy - a katolikus egyház esetében - 2000-ben már 10 milliárd Ft felé tartó összegről olyan testület dönt, amely ezért a saját lelkiismeretén kívül senkinek nem tartozik beszámolási kötelezettséggel, felelősséggel. Abban az értelemben persze igen, hogy az állam felé el kell számolni arról, hogy pl. a műemléki rekonstrukciókra szánt pénzt a kijelölt célra használják, de annak, hogy a katolikusoknak milyen központi intézményekre van szüksége, azoknak milyen legyen a súlya, támogatottsága, semmilyen egyházon belüli közösségi kontrollja nincsen.

b) A gazdálkodás meghatározója: az egyházmegye

Az egyházmegyei központosítás mértékét jelzi, hogy a plébániáknak 50 ezer Ft feletti kiadáshoz püspöki engedélyre van szükségük. Ezért az egyházmegyei költségvetésen keresztül áttekintést kaphatunk az erőforrások megoszlásáról. Egy egyházmegyei költségvetés (tehát nem országos adatbázis) alapján azt tudom mondani, hogy - a hitélettel kapcsolatos intézményeket figyelembe véve - a bevételek kb. 15-20 százaléka származik a hívek adományaiból, egyházi hozzájárulásából, ha pedig az oktatási, szociális tevékenységet is beszámítjuk, akkor ez az arány 5-10 százalék között mozog. A hitéleti tevékenységben 40 százalék körül, az oktatási és szociális tevékenységet is beszámítva 70 százalék körül állami forrásokból történik a finanszírozás. A nyugati segélyek aránya az utóbbi években radikálisan lecsökkent, 1-2 százalékot tesz ki. Mintegy 20 százalékban a szolgáltatásokból (temetés, iskolai étkeztetés stb.) származó bevétel jelenik meg az egyházmegye költségvetésében. Az önkéntes munka, az egyházközségeknél természetben nyújtott adományok értékét még senki nem mérte fel, tehát ezt nem tudjuk számba venni, de nagyságrendjük az összképen lényegesen nem változtatna.

A gazdasági döntéseket a püspök hozza, akinek a munkáját a CIC alapján kötelezően felállított tanácsadó testület segíti. A püspökök a rendszerváltozás után igen tágra értelmezték döntési kompetenciájukat, a közfeladatokra kapott kiegészítő normatívákat az egyházmegyén belül az intézmények között helyenként az érintettek tájékoztatása nélkül csoportosították át. A tanári, hitoktatói fizetések állami közalkalmazotti béreknél megfelelő kifizetése sem volt konfliktusmentes. Természetesen ezeket a pénzeket is egyházi célra fordították, de nem a rendeltetésének megfelelően. Azonban az állami elszámolási kötelezettségek egyre szigorodtak, és ma már jó hatásfokkal garantált a célhoz kötött állami támogatások rendeltetésszerű használata.

c) Az egyházközségek gazdálkodása

A plébániák gazdálkodása háromféle könyvelésből követhető nyomon.

Az egyházközségi pénztárkönyvbe kerül minden állami támogatás, egyházmegyei segély, egyházközségi hozzájárulás (adó), adomány, ingatlanból származó és temetői bevétel. Ebből fizetik a papok és alkalmazottak bérét, a járulékokat, az SZJA-t, a hitoktatói óradíjakat, a plébániai fenntartási költségeket, felújításokat, beruházásokat, az egyházmegyei központi járulékot, az

egyházközségi nyugdíjárulékot. Mind a költségvetést, mind a zárszámadást az egyházközségi képviselőtestület tárgyalja, és elfogadás után jóváhagyásra beküldik a püspökségre.

A templompénztárkönyvbe a templomi gyűjtések kerülnek, amelyeket két hívó számol meg és jegyez be. A plébános számára ez szabad rendelkezésű összeg, amit a templom szükséges dolgaira kell fordítani (templom fűtése, világítása, templomi ruhák mosása stb., illetve olyan kiadásokra, amikre az egyházközségi pénztár nem nyújt fedezetet). A meghatározott célra (iskolák, Karitasz támogatása stb.) rendezett gyűjtések bevételét az egyházmegyének továbbítják. A templompénztárkönyv ellenőrzését a kerületi esperes végzi és zárszámadást küld a püspöknek.

A stólakönyvbe az esküvők, temetések, misék díja kerül, amit a püspöki kar által megszabott előírások szerint a pap és a többi munkatárs között szétosztanak. A kántor és a sekrestyés díja TB-köteles, a papé nem. A stólakönyvet a püspök ellenőrzi.

Valamennyi bevétel származik még a Szent Antal perselyből, amit karitatív célokra költenek. Ez a templompénztár bevételének kis hányada (becslések szerint mintegy 10 %-a).

Bármely pénztárba kerülnek a bevételek, adómentések, mert az állampolgárok már adóztott jövedelméből származnak.

7. sz. táblázat

Újraelosztás az egyházmegye és a plébániák között a szeged-csanádi egyházmegyében

Központi forrásból származó jövedelmek	Egyházmegyei befizetések
Hiteleti támogatás (1 %-os SZJA felajánlásból) (100 ezer Ft egységesen, nivelláló céllal)	Központi járulék országos adatokból lebontott, becsült lélekszám szerint (10 Ft/fő)
Hitoktatói díj	Egyházmegyei nyugdíjalap 4 Ft/fő
Felújítás, műemlékvédelem	Biztosítás objektumok szerint
Kárpótlási pénz (nem az egyházmegyén keresztül, hanem közvetlenül az állami költségvetésből jut el a plébániáig)	Perselypénz (Vizkereszt, iskolai gyűjtés, Szent Sín perselye, pünkösdi gyűjtés, missziós gyűjtés, karitás gyűjtés, rendkívüli gyűjtések)

A táblázat számszerű adatai 1999-ből valók.

A bevételek egy részét be kell fizetni az egyházmegyének. Az egyházmegyék gyakorlata különböző. Van, ahol az összes egyházi hozzájárulás és perselypénz 20 %-át kell felküldeni a püspökségre, van ahol központi járulékot kell fizetni. Van, ahol nyugdíjalapba a papok küldik be egy havi jövedelmüket, van, ahol az egyházközségek fizetnek be az egyházmegyei nyugdíjalapba.

A plébániák anyagi helyzetét meghatározza nagyságuk. Kb. 1500 főig számít kicsinek, 10 ezer főig közepesnek, efölött nagynak. Két-három kis plébánia képes egy papot eltartani. A plébánosok fizetése a minimálbér és annak kétszerese között mozog, a kápláné a minimálbér szintjén van, amit a hitoktatói díj egészít ki. Az idősebb papok helyzetét könnyíti, hogy a fizetés mellé nyugdíjat kapnak. Az egyházközségben a fizetéseket a képviselőtestület állapítja meg. A hívek adományából származó papi fizetés adómentes.

A költségvetések nagyságában nagy eltérések vannak a település típusa, földrajzi helyzete szerint. Egy ezer fő körüli, keleti országrészben fekvő falu egyházközségi költségvetése a félmillió forintot sem éri el. Egy közepes anyagi helyzetű nagyobb város 20 ezer fős plébániája 1-1,5 millió egyházi hozzájárulásra számíthat, amit a hiteleti támogatás, a hitoktatói díj és a temetői bevétel egészít ki egyéb adományok mellett. A temetői bevétel lényeges nagyság, egy kis faluban elérheti az egymillió forintot, aminek nagy részét persze rá kell fordítani a temető fenntartására. Az urbanizálódott környezetben az adóbevételnél 4-5-ször nagyobb lehet a templomi perselybevétel. Vidékiesebb, falusiasabb környezetben az egyházi adó aránya magasabb, mint a perselypénzé, lehetséges, hogy a templompénztár az egyházközségi pénztárnak csak 20 %-a.

d) A gazdálkodás problémái egyházmegyei, egyházközségi szinten

A katolikus egyházban a gazdálkodás rendje formálisan szemlélve szabályozott, azonban a mai követelményeknek több ponton nem felel meg, az országos szinten jelzett problémák pedig még markánsabban jönnek elő. A püspök érdemben senkinek nem tartozik felelősséggel, ha döntései nem jogszabályellenesek, „csak” irracionálisak, nincs fellebbezési fórum. (Pl. százmillió forintos nagyságrendben felújítanak egy papi szemináriumot, amiről előre tudható, hogy üresen fog kongani, és majd néhány év múlva újabb tízmillióért kell új funkcióra átalakítani.) Érdemi befolyással bíró tanácsadó és ellenőrző testületek nélkül nincs racionális gazdálkodás. A kánonjog előírása miatt a püspök mellett felállítják a gazdasági tanácsadó testületeket, de a súlyuk nem nagy, eleve csak tanácsadási joguk van. Helyenként még a papi tagok által feltett kérdéseket is támadásnak tekinti a püspök.

Ugyanakkor a valóságban a püspök befolyása a gazdálkodásra – ahogyan az a túlcentralizált rendszerekben lenni szokott – sokszor a kíváncsú szintet sem éri el. A belső ellenőrzés szakapparátus hiányában gyöngye. A püspök és papja között normális körülmények között bizalmi, lelki kapcsolat van, ez teljesen más természetű, mint amit a szabályozott, racionális gazdálkodás megkíván. Utóbbiban nincs helye elnézésnek, empátiának, bizonylatokat nem lehet bízalommal helyettesíteni. A költségvetés és zárszámadás jóváhagyása elégséges apparátus hiányában egyházmegyei szinten gyakran formális.

Az egyházközségi tanácsok elvileg bizonyos fókig ellenőrizhetik az egyházközség gazdálkodásának racionalitását, azonban a jogaik eleve szerények. A képviselőtestület elnöke maga a plébános, a gazdasági bizottságnak a plébános mellett csak „segítő szerepe” van. (Ld. A Magyarországi Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzatát) Adásvételi szerződést az egyházközség nevében csak a plébános köthet a megyés püspök jóváhagyásával. Amint már említettük, a költségvetést és a zárszámadást a képviselőtestület elfogadása után hagyja jóvá a püspök. Kevés helyen van olyan egyházközségi tanács, amely aktív munkát végez, és legalább a meglevő jogait kihasználja. Ez a gazdasági ellenőrzés hatékonyságát is meghatározza. A képviselőtestület összetétele folytán egyházközségi szinten esetenként egyszerre jelenik meg az érdemi szakmai döntés-előkészítés és beszámoltatás hiánya, valamint a pap kicsinyes elszámoltatása.

A munkákra elvileg árajánlatokat kell kérni, ezt írásban engedélyeztetni a püspökségen. A valóságban inkább szóban informálnak, mert az ajánlatkérés, tervezés nagyobb munkánál pénzbe kerül. A szabálytalan könyvelésekre, „AFA kímélésre” ma már nem azért kerül sor esetenként, mert az egyház érdekelt benne, hanem mert az építőiparban, szolgáltatásokban a vállalkozó igyekszik legalább részben elkerülni a számlaadást.

A problémákat úgy összegezhetjük, hogy a rendszerváltozás óta eltelt időben nem készült olyan átfogó gazdálkodási koncepció, melynek révén túl lehetett volna lépni a kizárólagosan a nagyobb állami támogatásért folytatott lobbizáson.

Az egyházi bevételek struktúrája nagyjából kialakult. Ez lehetővé teszi, hogy a püspöki kar széles körben megvitatott stratégiai terv alapján átgondolja a központi kiadásokat és az egyes egyházmegyéknek, szerzetesrendeknek járó összegek arányait. Ezt követően kellene a püspöki karnak kidolgoztatni és elfogadtatni egy normatív szabályozást, amely világos, minden érintett által áttekinthető, ellenőrizhető szabályok szerint osztja szét a hiteleti támogatásból, illetve az egyéb központi bevételekből származó összegeket. Ez az egyházmegyék gazdálkodásában lehetővé tenné, hogy tervezni lehessen. Ugyanígy szabályozást kellene készíteni az egyházmegye és az egyházközségek viszonylatában.

A gazdálkodást minden egyházmegyében gazdasági szakembernek kellene vezetnie, még ha nehéz is megfizetni. Itt különösen

szembetűnően találkozunk a világiak alkalmazásának minden problémájával. Anyagi, pénzügyi felelősséggel járó munkát nem lehet önkéntes alapon elvárni, kiváltképp mivel így utasítási joga sincs az egyházközség vezetőjének.

Az egyházban is be kellene vezetni egyfajta közalkalmazotti bértáblát, beleértve a papok, püspökök fizetését. Ennek alapilleménye az egyház mindenkor anyagi helyzete szerint változhat, de főként a világi alkalmazottak számára adna biztonságot, hogy nincsenek kiszolgáltatva a munkáltató személyében beálló változásnak, belátható előmenetellel számolhatnak egyházi munkavállalás esetén.

5.2. A református egyházak gazdálkodása

A református egyház gazdálkodása merőben más felépítésű, mint a katolikusé. A gazdálkodás alapegysége az egyházközség, ami az iskolákat is működteti. Az egyházmegyei szint érdemleges újraelosztást nem végez, döntési jogai általában nagyon minimálisak. Az egyházkerület, illetve az országos szintű Zsinat viszont már fontos szerepet játszik az állami támogatások elosztásában.

Az egyházközségben a presbitérium tényleges ellenőrzést gyakorol a gazdasági döntések felett. Ez a testület fogadja el a költségvetést, zárszámadást, amit be kell ugyan küldeni az egyházmegyéhez, de ez csak az információgyűjtést szolgálja, jogi jelentősége nincsen. Az egyházmegye évente küld ki lelkészt és világi tanácsost egyaránt magában foglaló ellenőrző bizottságot az egyházközségekbe, de ez rutinszerű, meglehetősen formális eljárás.

Az egyházközségek mind a bevételek struktúrájában, mind a külön fenntartott egyházi, intézményi, gondnoki pénztár rendszerében hasonlítanak a katolikus egyházközségekhez. Az a paradox helyzet állt elő, hogy mivel a perselypénzekből, egyházfenntartói járulékból, egyéb adományokból a református egyházban is csak a legminimálisabb működési költségeket lehet fedezni, a katolikusénál sokkal decentralizáltabb döntési struktúrában sincs túl nagy mozgásteret az egyházközségnek. Az oktatási normatívák természetesen csak átmenő tételként jelennek meg az egyházközségi költségvetésben.

Az egyházmegye döntéshozó szerve az egyházmegyei közgyűlés, amelynek tagja minden lelkész, egyházközségenként egy-egy világi képviselő, valamint ezer főnként plusz egy személy. A közgyűlés élén esperes áll, akinek személye hatévente változik, a közgyűlés székhelye az elnök esperesé. Tulajdonképpen az egyházközséggel le nem fedett feladatokat látja el, ezért költségvetése kisebb, mint egyetlen egyházközségé. Ugyanakkor az egyházmegyei segélyalapba kerül az egyházközségek költségvetésének kb. 0,5 %-a, ami összességében a közalapi hozzájárulás 10 %-a.

A közalapi hozzájárulás mértéke, amely a központi kiadások fedezésére szolgál, egyházközségenként változó, az éves költségvetésnek általában 4-6 %-a. Ez az ún. „felülről történő kivetés”, azaz az egyházkerület megállapítja az egyházmegye hozzájárulását a közegyházi funkciók ellátásához, az egyházmegye pedig az egyházközség teherviselő és érdekérvényesítő képessége alapján állapítja meg, illetve osztja szét a hozzájárulás fizetési kötelezettséget.

A református egyház gazdálkodásának strukturális különbségei a katolikushoz képest országos szinten is szembetűnőek. A központi intézmények támogatásáról (Bethesda Kórház, Károli Egyetem, szeretetotthonok, zsinati székház, konferenciatelepek, misszióközpontok, tudományos gyűjtemények, Pedagógiai Intézet, stb.) és az egyházkerületek támogatásáról (műemlékek helyreállítása, beruházások, missziói feladatok, motorizációs alap, egészségügyi-szociális és oktatási intézmények eszközellátása, közgyűjtemények,

hitoktatói díj) a MRE Zsinati Tanácsa dönt, aminek viszont világi tagjai is vannak, szemben a katolikus püspöki karral, amely a hasonló döntést meghozza. A normatív állami támogatások esetében persze itt is csak átmenő tételről van szó, és nem érdemi döntésről. A Zsinat költségvetését a Zsinat Gazdasági Bizottsága készíti elő, végrehajtását a Számvizsgáló Bizottság ellenőrzi.

Az ingatlankárpótlásért kapott összeget az egyházkerület osztja szét, amiben a lobbizás fontos szerepet kap. Az SZJA 1 %-ot az egyházkerület közvetlenül nem osztja szét, hanem építési alapot képez, amelyből az egyházközségek pályázhatnak.

Egy-egy egyházközség, illetve egy-egy projekt esetében az önkormányzati és külföldi támogatás jelentős lehet, de összességében a bevételekben a különböző címen befolyó központi költségvetési támogatás a meghatározó éppúgy, mint a katolikus egyházban.

Figyelemre méltó, hogy akár református lelkészekkel, akár presbiterekkel beszélgettem, akár a MRE Zsinata világi elnökének cikkét tanulmányoztam (Reformátusok Lapja 2000. ápr. 9., 4.o.), az derült ki, hogy a gazdálkodás szakszerű megszervezésében a református és a katolikus egyház között koránt sincs akkora különbség, mint a strukturális felépítés eltéréseiből következne. A szakértelem biztosítása, elismerése körüli problémák, a pap és a világi szereplők konfliktusai meglepően hasonlóak. Tegyük hozzá, egy zsidó hitközség tagjával beszélgetve ugyanilyen tapasztalatokat szereztem. Megkockáztathatjuk azt az állítást, hogy az egyházakban, felekezetekben (túl)élő magatartásformákra, mentalitásra nézve meghatározóbb volt a társadalmi környezet egésze (azaz a létező szocializmus világa), mint az egyházak belső struktúrája.

6. Az egyházak gazdálkodásának jövője

A rendszerváltozás óta a média az egyházakkal legtöbbet gazdasági kérdések kapcsán foglalkozik. Az ingatlanvisszaadások során is a gazdasági érdekközzéülközések kerültek előtérbe. 1999 folyamán egy katolikus plébános ügye állt rivaldafényben, akinek az egyházközség nevében felvett és vissza nem fizetett több milliós kölcsöne miatt súlyos teher hárul az egyházmegyéjére. Az egyházak gazdálkodása és az erre vonatkozó közvélekedés nem pusztán az erőforrások hatékony felhasználása szempontjából fontos, hanem az egyházak mint intézmény iránti közbizalom miatt is.

Ezzel a követelménnyel szemben meg kell állapítanunk, hogy az egyházi gazdálkodásnak még nagy átalakuláson kell keresztülmennie, mert nincs felkészülve a hirtelen megnövekedett feladatok ellátására. A szocialista rendszerben rögződött magatartások a rendszerváltás óta eltelt egy évtized alatt sajnos keveset változtak.

Az egyházakon belül az alapvető szemléletbeli probléma az, hogy a közgondolkodásukban az élet összes többi területére kiterjesztik azt a tekintélyt, amely az egyházi hivatalt a kinyilatkoztatás továbbadásában, a tradíció őrzésében megilleti. A magyar valóságban nem találjuk azt a szignifikáns különbséget, amit e tekintetben feltételezhetnénk a katolikus és a protestáns egyházak között. Nem könnyű elfogadtatni, hogy anyagi ügyekben a pap, a püspök éppúgy a közösség pénzével elszámolni tartozó köztisztviselő, mint bármely más közigazgatási tisztviselője. Ennek az alapállásnak az elfogadása után lehet egy sor konkrét szervezeti megoldást megvalósítani.

A rendszerváltozás utáni első évtized azt mutatta, hogy az egyházak belső reformerői gyengék, a gazdálkodás modernizálásában annyi elmozdulás történt, amennyit a nyugati segélyszervek, illetve az állam a külföldi segélyek, valamint a közfeladatra kapott támogatás elszámoltatása kapcsán az egyház megkövetelt.

Egy olyan egyházban (és az összes történelmi egyház ilyen), amelynek a hívei a társadalmi átlagnál sokkal idősebbek, egy olyan

országban, ahol a széles, jómódú, társadalmilag aktív középosztály (talán csak még) hiányzik, ahol nagyon széthúzódtak a társadalmi egyenlőtlenségek, ésszerű biztos, kiszámítható jövedelmi forrásokat keresni. Azonban a mérsékelt, de valamelyest stabilizálódott anyagi háttér csökkenti annak a kényszerét, hogy az egyházak kommunikációra törekedjenek a társadalom többi részével, ugyanakkor növeli politikai kiszolgáltatottságukat, holott a személyi jövedelemadó sorsa mutatja, milyen nagy erőfeszítéseket kellene tenni a társadalmi nyitás érdekében. Elvileg nem nehéz meghatározni, hogy az egyháznak milyen irányba kellene elmozdulni (szakszerűség fokozása, az államtól való anyagi függés csökkentése, társadalmi támogatottság, beágyazottság erősítése), de hogy melyik egyház milyen mértékben lesz képes erre az elmozdulásra, az a jövő titka. Annyira csak a katolikus egyházat ismerem, hogy az intézmény tartalékairól is merjek valami előrejelzést mondani: egy katolikus közigazgatásnak különösen nagy hitre van szüksége...

Felhasznált irodalom:

Dr. Kálmán Attila: Lehetőség és felelősség. Reformátusok Lapja, 2000. április 9., 4. o.

Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek 1999-2000. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Egyházi Kapcsolatok Titkársága, Budapest 1999.

1990 és 2000 között a költségvetés elfogadásáról és végrehajtásáról szóló törvények

A közvetlen egyházi támogatások felosztásáról szóló országgyűlési és kormányhatározatok

A Miniszterelnöki Hivataltól, a Belügyminisztériumtól, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától és az Oktatási Minisztériumtól kapott tájékoztatások

Vége

Wildmann János

Aki fizet – már régóta beleszól...

(Beszélgetések az egyház gazdálkodásáról Nyugat-Európában)

Ausztria
(Ernst Jäger, innsbrucki
általános helynök)

Milyen pénzügyi források állnak az egyház rendelkezésére Ausztriában?

A katolikusok az általuk fizetett kötelező egyházi hozzájárulással támogatják az egyházat. Ez képezi az egyház működési alapjának jelentős részét. Nem az állam szedi be, hanem az egyház. Minden egyházmegyében van egy szervezet az egyházi hozzájárulások intézésére.

A hozzájárulás mértékének kiszámításához százalékos arányok, pontos számítási kulcsok állnak rendelkezésre, a család jövedelmétől és a nagyságától függően. De vannak jóváírási lehetőségek is, hasonlóan az állami szférához. A lakosság évente vagy negyedévente (kívánság szerint) megkapja a befizetési szelvényt, és maguk fizetik be a hozzájárulást. Ezen kívül az egyházat az állam részéről is megilleti bizonyos hozzájárulás, nálunk ilyenek a kiegészítések, az egyházi vagyon államosítása miatt kapott kárpótlás. Ez viszonylag csekély rész. Harmadik forrás az állami támogatás, pl. a templomok renoválására. Mindenesetre hozzá kell tenni, hogy templom renoválása esetén az egyházközségnek és az egyházmegyének 20 % értéktöbbletadót kell az államnak beszedtetnie, ami azt jelenti, hogy az állami támogatás kevesebb, mint az egyházközség által fizetett értéktöbbletadó.

Honnan kapják a papok a fizetésüket?

A papok egy szabályzatnak megfelelően kapják a jövedelmüket az egyházmegyétől. Ha viszont a pap hittantanárként is működik, az önkormányzat vagy az állam fizeti a bérét.

Megadóztatja az állam a papok bevételeit?

Igen, a jövedelmük adóköteles.

Általában milyen ellenszolgáltatással tartoznak a papok a plébániáért: ingyen kapják azt az egyházközségtől vagy vannak erre nézve külön megállapodások?

Az egyházközség bocsátja a pap rendelkezésére a lakást vagy a paplakot, ezért neki nem kell fizetnie. Egyes helyeken a pap hozzájárulást fizet az egyházközségnek a rezsiköltségekhez. De ez az egyházközségtől függ.

Mi történik az egyházban az adományokkal?

Egyes gyűjtések célja előre meg van határozva, pl. a Karitás számára, szükségét szenvedő testvérek számára, vagy bizonyos célra a harmadik világban, péterfillerre vagy egyházmegyei célokra szervezett gyűjtés esetében. Ezeket a bevételeket teljes egészében tovább kell adni. Ezen kívül vannak olyan gyűjtések is, amikor a bevétel fele a plébánián marad, és csak a másik felét kell továbbítani. Végezetül vannak olyan gyűjtések, amelyeknek a bevétele teljes egészében a plébánián marad. Ezek felett az egyházközségi képviselőtestület rendelkezik. Minden gyűjtést be kell vezetni a számviteli nyilvántartásba.

A papok azon összeg fölött rendelkeznek közvetlenül, amely a fizetett miséből és az egyházi javakból származik. Ez eredetileg a papság megélhetését biztosította. Időközben ez feleslegessé vált, mivel a papok nincsenek erre rászorulva, hiszen fizetést kapnak. Ezért manapság az egyházi vagyont bérbe adják, és az ebből származó jövedelmeket a plébánia kapja meg.

Hogyan történik a pénzügyi elszámolás? Ki ellenőrzi a könyvelést?

Az egyházközségi képviselők, akik ezért felelősek, minden évben készítenek egy úgynevezett egyházi elszámolást. A számlákat az egyházmegye ellenőrzi. A mi egyházmegyénkben ez úgy történik, hogy a papoknak szánt egyházi prémium odaítélése attól függ, időben beérkezett-e, és helyes-e az egyházi elszámolás.

Egyházmegyei szinten az Egyházmegyei Gazdasági Tanácsnak (vagy ahogy egyházjogilag mondják a Vagyonkezelő Bizottságnak) hasonló a feladata, mint az egyházközségekben az Egyházközségi Tanácsnak, tehát ez a szerv készíti el az éves elszámolást, és határozza meg a költségvetést.

Egyházmegyei szinten az éves elszámolás helyességét egy független könyvvizsgáló ellenőrzi.

Ez előírás, vagy az egyházmegye ezt önként vállalja?

Nem tudom, hogy más egyházmegyében ez hogyan történik, mi ezt saját érdekünkben önként tesszük meg, mivel fontos számunkra, hogy az elszámolások világosak, áttekinthetőek, ellenőrzötték és mindenki számára hozzáférhetőek legyenek. Ezért az egyházközségi elszámolások a plébánián, az egyházmegyei elszámolások az egyházmegyénél hozzáférhetőek. Esetenként ezeket nagy vonalakban nyilvánosságra is hozzák.

Fordította: Gscheidt Ildikó

Németország

(Helmut Wanka, a limburgi egyházmegye kanonokja és személyzeti vezetője)

Ki finanszírozza az egyházat Németországban?

Németországban az egyház finanszírozása 98%-ban egyházi adóból történik. Az állam és a püspökségek között létezik egy egyezmény, mely szerint az egyházi adót az állam szedi be. A vizsgálatok azt mutatják, hogy a katolikusok 30%-a adóköteles, mert a nyugdíjasok, a gyerekek és a fiatalok nem fizetnek adót. Ebből a 30%-ból 10% viseli az adóterhek nagy részét, mégpedig a nagyvállalatok, melyek magas tőkebevitelük miatt az egyházi adók jelentős részét fizetik. Az egyházi bevételek további forrásai - bár kisebb mértékben - az egyházi épületek kiadásából befolyó bérleti díjak, ill. az ún. állami dotációk. Ezek olyan pénzek, amiket az állam fizet az egyháznak. Ennek történelmi okai vannak. A bécsi kongresszus és a napóleoni birodalmi egyezmény után sok egyházi birtok, apátság, kolostor és egyéb egyházi tulajdon az államra szállt és az állam kötelezte magát a birodalmi egyezményben, hogy minden püspökség részére rendelkezésre bocsát egy bizonyos összeget, bár ez nem volt magas.

Hová folyik be az egyházi adó; az egyházmegyéhez, a püspöki karhoz vagy az egyes plébániákhoz?

Az adó az egyes egyházmegyékhez folyik be. Németországban az egyházmegyék szövetséget alkotnak. Ez egy jogi intézmény. Ez a szövetség osztja szét a befolyt adót az egyes egyházmegyék között aszerint, hogy mennyi a hívek száma. Vannak egyházmegyék, melyek fejlett gazdaságuk révén viszonylag magas jövedelemmel rendelkeznek, mint például a Ruhr-vidék, Rajna-Majna-vidék, vagy Stuttgart és környéke. Ezek az egyházmegyék viszonylag magas adóbevételel számolhatnak.

A pénzeszközöket azonban igazságosan elosztják, ami azt jelenti, hogy olyan püspökségek, mint Passau, vagy Regensburg, melyek túlnyomórészt vidéki területeket ölelnek fel, és alacsony adóbevételel rendelkeznek, kiegyenlítéskeppen támogatásban részesülnek.

Tovább osztja-e ezt az egyházmegye?

A weimari időszak óta létezik minden egyházmegyében egy intézmény, az ún. egyházmegyei adótanács. Ennek a testületnek kb. 95%-a laikusokból áll, kompetens, hozzáértő szakemberekből (jogászok, közigazgatók stb.) és néhány papból. A tanács a püspöktől függetlenül hozza döntéseit. A püspöknek nincs föltöte hatalma, nem áll módjában sem politikai, sem gazdaságpolitikai befolyást gyakorolni rá. Az adótestület évente háromszor ül össze, hogy a püspökség gazdálkodására vonatkozó terveket lefektesse és előterjessze. Ezek után nyilvánosságra hozzák az egyházmegyék éves költségvetési tervezetét az adott egyházi lapban.

Ez a tervezet tartalmazza a pénzék elosztásának módját. Létezik egy ún. egyházi adó kiutalási rendszer, mely szerint minden plébániai közösség részére a hívek számát és a közösség nagyságát

figyelembe véve utalják át a megfelelő összeget, azaz a pénzeszközök nagy része a plébániai közösség tevékenységének fedezetéül szolgál. Ami a mi püspökségünket illeti, kb. a pénz 60%-a megy el a személyzet kifizetésére. Ebből fizetjük az óvónőket, a titkárnőket, az orgonistákat, a házmestereket, a művészeket, a pasztorális kiségitőket, a hittanárakat és a papokat. A másik része egy tartaléklapba folyik, amelyből a lelkipálosok háza és a püspökség közigazgatási költségeit fizetik. A harmadik részét, ami a mi püspökségünkben egy nagyobb összeg, a harmadik világ támogatására fordítjuk.

Kell-e a papoknak és az egyházi alkalmazottaknak adózniuk a fizetésükből, beteg- és nyugdíjbiztosítást fizetniük?

Nálunk mindenki adóköteles, minden egyházi dolgozó és pap. Azáltal, hogy a papjaink nem nőülhetnek, igen magas adósávba esnek, és viszonylag sok adót fizetnek. Természetesen beteg- és nyugdíjbiztosítást is kell fizetniük.

A plébánia épülete és a hozzájuk tartozó infrastruktúra ingyen áll a papok rendelkezésére?

Németországban a hivatalnokok fizetése alapfizetésből és pótlékból tevődik össze. A püspöki hivatalok minden papnak és egyházi alkalmazottnak a helyi pótlékot adják. Egy pasztorális munkás kap alapfizetést és pótlékot, ebből tud magának lakást bérelni a városban vagy a faluban. A pap ugyancsak a pótlékot nem pénz formájában kapja meg, hanem szolgálati lakásként, mely ellenszolgáltatás nélkül áll rendelkezésére. A püspök tehát ezt hivatalosan kiutalja a papnak, mint szolgálati lakást. A pap nem bérelhet másikat, mert fontos, hogy elérhető közelségben legyen. A lakásért viszont adót kell fizetnie. Ezért sokan azt mondják: „Kedves Püspök úr, ez a plébániai lakás nekem túl nagy, nincs szükségem rá, túl magas ezután az adó, adj kisebbet.” Minden adóköteles. Jelenleg a legfelsőbb pénzügyi vezetőség azt tervezi, hogy a perselypénzt is megadóztatja. Németországban az adóhivatal jelenleg abban érdekelt, hogy mindenütt, ahol csak lehet, adót szedjen, legyen az egyházi, privát vagy állami érdekeltiség. A papok sincsenek privilegizált helyzetben, nekünk is minden jövedelmünket be kell vallanunk, és adót kell fizetni utána. Ezáltal mi is állami felügyelet alatt vagyunk.

Hogyan vásárolhat magának egy pap autót?

Csakis a saját pénzéből. A mi püspökünk például, aki igen alacsony jövedelemmel rendelkezik, bár ennél sokkal magasabbra lenne joga, vásárolt magának egy új autót, egy Volkswagen Polót. Kölcsönt kellett felvennie, hogy ezt ki tudja fizetni. Én most egy Golfal járok, és ha két év múlva egy újat akarok venni, akkor ahhoz saját pénzből kell spórolnom. A püspökségtől nem kapok semmilyen támogatást. Az ún. szolgálati utakért kapok benzinpénzt, amely meghatározott kilométer megtételét fedezi. Amennyiben ez az állami norma mértékét meghaladja, adózni kell utána.

Ki rendelkezik az adományokból és gyűjtésekből befolyt összegek fölött, amennyiben ezek nincsenek meghatározott célnak alárendelve?

Németországban minden plébánián működik egy pénzügyi tanács. Ez állami és egyházi jogi intézmény, melynek tagjait a plébániai közösségből választják. 10-12 tagból áll. Ez a tanács felelős minden kiadásért és bevételért. Általában a bizottság elnöke maga a pap, de ma már 350 templomi közösségből 100 olyan működik, ahol az elnöki posztot egy 4 éve bevezetett szabály alapján nem pap tölti be. Helyettük szakképzett laikusok a vezetők, akik a plébánia pénzügyeiért teljes felelősséggel bírnak. A pénzügyi tanács minden plébánián előterjeszt egy költségvetési tervezetet, melyet évente megjelentetnek a közösségi információs levélben. Ez a plébánia irodájában minden katolikus hívő számára hozzáférhető. A bevételeket és kiadásokat a pénzügyi tanács ellenőrzi. Az 5000 márka feletti kiadást engedélyeztetni kell a püspöki költségvetési bizottsággal, és ugyanígy engedélyhez kötött minden ingatlan és

épület vásárlása és eladása, ha ezek költsége meghaladja az 5000 márkát. Az engedélyeket a püspöki költségvetési bizottságon belül egy pénzügyi kamara bírálja el.

Ellenőrzi-e az állam az egyház pénzügyi könyveléseit?

Az egyház teljes költségvetése állami ellenőrzés alatt áll. A pénzügyi hatóságok minden évben ellenőrzik, hogy a papok és püspökök benzinköltségéről helyesek-e az elszámolások, az adományokat előírás szerint kezelik-e, könyvelésük rendben van-e, helyesek-e az elszámolások a harmadik világnak nyújtott támogatásokról, ill. rendelkezésre állnak-e a különböző projektekre előirányzott pénzösszegek. Alapjában véve elmondható, hogy pénzügyi tevékenységünk mind egyházi, mind állami oldalról igen szigorú ellenőrzés alatt áll.

Ha ez nem így lenne, az etikátlan lenne minden természetes és jogi személlyel szemben, akik állami ellenőrzés alatt állnak. Hálásak vagyunk az államnak az ellenőrzésért, mert ez elejét veszi minden-nemű előítéletnek, mely szerint az egyház félrevezeti az embereket.

Fordította: Almási Ildikó

Svájc

(Richard Betschart, egyházközségi elnök)

Milyen pénzügyi források állnak az egyház rendelkezésére Svájcban?

Országunkban az egyház pénzügyi forrása a befizetett adó. Miután a kantonális egyház és az egyházközség megállapította, hogy mennyi adóra van szüksége, az egyházközség saját hatáskörébe tartozik annak eldöntése, hogy milyen magas legyen az adó. Ezt az állam szedi be, és az egyházzal szemben ő számol el. A bevétel az egyes egyházközségekhez kerül, itt továbbosztják a befolyt összeget, bizonyos százalék megy a püspökségnek, bizonyos százalék a kantonális egyháznak a maradék az egyházközség-nél marad. Mivel saját egyházközségünkben túl kevés egyházi adót tudunk csak beszédni kiadásaink fedezetére, a kantonális egyház kiegészíti bevételeinket. Az egyháznak más bevételi forrása is van, adományokból, gyűjtésekből származó bevételek, de az egyházi adóval összehasonlítva kicsi a jelentőségük.

Mi a kantonális egyház?

A kantonális egyház a kantonon belüli egyházközségek szövetsége. Ez egy állami szerv, törvényt, végrehajtási rendelkezéseket hozhat a katolikus egyházközségek számára. Elszámol az egyházmegyével és az egyházközségekkel, egyes feladatokat át is vesz tőlük. Fő feladata, hogy az egyházközségen túlnyúló, nem egyetlen egyházközségre tartozó pasztorális tevékenységeket megszervezze. Ilyen a lelkipásztori tevékenység külföldiek számára, a nyelvcsoport szerinti pasztoráció, az ifjúsági lelkipásztorkodás, a cserkészlet, az ifjúságvédelem (Blauring) stb.

Az egyházi adónak mekkora részét kapja a kantonális egyház és mekkora részét a püspök?

Mindkettő csak a töredékéből részesül. Minden egyházközség 7,5 frankot fizet katolikusként a kantonális egyháznak és 2 frankot a püspöknek. Az adó jelentős része (száz és kétszáz frank közötti összeg katolikusként) az egyházközségben marad.

Fedezi-e a püspökhöz befolyó összeg az egyházmegye összes kiadását?

Nem. A katolikuskénti 2 frank a mi hozzájárulásunk, de a püspöknek más bevételi forrása is van: adományok, speciális pénz-alapok, alapítványok stb. Ezekből fedezi az egyházmegye kiadásait, és ebből tart fenn papi szemináriumot. Részletekről nem tudok

beszámolni, mivel kevés hozzá az ismeretem.

Ki határozza meg, hogy mi történjen a bevételekkel a kantonális egyházban?

A költségvetést és az elszámolást a kantonális egyház tanácsa határozza meg. A végrehajtó szerv a kantonális egyház előljárósága.

Ki ellenőrzi az elszámolásokat?

Elsősorban az egyházközség pénzügyi bizottsága és a felette álló hatóságok (püspökség, kantonális egyház, egyházközség) ellenőrzik, hogy megkapják-e a részesedésüket. Ezen kívül az egyházközségnek nyilvánosságra kell hoznia elszámolásait. A kantonális egyház pénzügyi könyveit is szigorúan ellenőrzik. A kantonális egyházi tanács számára beszámolót kell benyújtania és ezen felül a számlaellenőrzési bizottság mindent nagyon pontosan ellenőriz. Az ellenőrzések végeredményét egyházközségi és kantoni szinten is nyilvánosságra kell hozni.

Az említett szervek egyházi vagy állami hatóságok?

Ezek saját egyházi szervek, amelyeket a kantonális egyházi tanács választ meg, s amelyek a kantonális egyház tanácsának tartoznak felelősséggel.

A papok hogyan rendelkezhetnek bevételeikről?

A pap csak a saját jövedelméről rendelkezhet. Az egyházközség pénzügyi kérdéseinek megoldására működik az úgynevezett egyházközségi tanács, mely minden évben megállapítja a költségvetést, fizetést ad a papnak, a hitoktatónak, minden alkalmazottnak, és határoz az esedékes projektek finanszírozásáról. A pap csak azokról az adományokról dönthet, amelyeket személyesen kap. Nem rendelkezhet a fizetett miséből származó bevétel felett, a kapott pénzt nem tarthatja meg. Szabadon rendelkezhet viszont arról, hogy kinek juttatja el ezt az összeget, pl. valamelyik szegény papnak, vagy külföldre misszionáriusnak.

Kivéve, ha a misét személyesen mondja...

Nem, még akkor sem. A pap megkapja szolgálataitért a fizetését az egyházi adóból, a többi bevételt tovább kell adnia.

Ki állapítja meg a pap fizetését?

Ezt a képviselőtestület határozza meg. Javaslat alapján megbeszéljük a pappal. Ha meg tudnak egyezni, a javaslatot a hívők elé viszik, akik szavaznak erről.

Adózik-e a pap a jövedelme után?

Adóznia kell, ugyanúgy, mint minden munkavállalónak.

Hogyan fedezi a plébánia költségeit?

A mi egyházközségünkben a pap bérleti díjat fizet a személyes használatú helyiségekért. Az egyházközség számára fenntartott helyiségek költségeit az egyházközség fizeti. De sok plébánia van, ahol a papnak ingyen, ellenszolgáltatás nélkül bocsátják rendelkezésre a lakrészt.

Fordította: Gscheidt Ildikó

Főtisztelendő Püspök Úr!

A megújult Egyházforum 2000/1. számában közzétük annak a beszélgetésnek a szövegét, amely folyóiratunk egyik zsinati fórumán dr. Andrásfalvy Bertalan professzor úr és Mayer Mihály megyés püspök úr között zajlott. A püspök úr többek között felhívta a hallgatóság figyelmét arra a sajnálatos tényre, hogy az anyagiak terén sok bizalmatlansággal találkozunk még gyakorló hívők körében is. Elismeri azt is, hogy itt-ott valóban elégtelen a rendelkezésre álló információ. Az objektív tájékoztatás azonban minden bizonnyal bizalomgerjesztő lehetne. Ezért ajánlottam fel a püspök úrnak már a helyszínen, hogy az Egyházforum szívesen kiveszi részét a tárgyszerű tájékoztatásból, amennyiben ő, illetve a Püspök Urak ellátnak bennünket a szükséges adatokkal.

Erre az Egyházforum 2001/2. számában szeretnék sort keríteni. Először is azért, mert az "1%" körüli vita, reklám (plakáton, képeslapon, hirdetés formájában, honlapon stb.) aktualissá teszi a kérdést, hogy mire is fordítják az egyházmegyék az így kapott pénzt (tehát nem a célirányos támogatásokról van szó). Másodsor, az említett számban részletesen foglalkozunk az egyház gazdálkodásával, így az egyházmegyék gazdálkodási adatai is ide illenének.

Tisztelettel kérem ezért Püspök Urat, hogy (1) bocsássa az Egyházforum rendelkezésére egyházmegyéjének az 1%-kal kapcsolatos 2000. (esetleg 1999.) évi mérlegének főbb összesített adatait és (2) a kimutatást ellenőrző szerv jelentését. Azon leszek, hogy az így kapott információkat lehetőleg még az idei 2. számunkban, de legkésőbb a következőkben nyilvánosságra hozzuk. Előre is köszönöm segítségét és fáradozását.

Örömmel tájékoztatom Püspök Urat, hogy az Egyházforum tavalyi megújítása sikeres volt, amelyet a legfényesebben az előfizetők számának 100 %-os emelkedése jelez. Szívesen vesszük, ha lapunkban a püspökök is szót kérnek. Várjuk írásait.

Mély tisztelettel:

Wildmann János

Pécs, 2001. március 26.

Három hónap alatt szerkesztőségünk egy püspöktől sem kapta meg a kért adatokat. A tizennégy címzett közül pedig mindössze három válaszolt. Íme:

Bosák Nándor, debrecen-nyíregyházi megyés püspök:

„Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Márc. 26-án kelt levelére válaszolva mindenképp előtt megköszönöm a lehetőséget, amit fölajánl az anyagiak felhasználásával kapcsolatos kérdések közzétételére.

Én magam úgy gondolom, hogy az egész katolikus egyházra vonatkozóan a Püspökkari Titkárság illetékes beszámolni (amit tudomásom szerint meg is tesznek a sajtó számára). Minden évben bekérjük az egyházmegyei adatokat, hogy aztán az állami szervek felé el tudjanak számolni a kapott pénzekről.

Egyházmegyei vonatkozásban pedig saját híveinket érdemes tájékoztatni megfelelő formában. Ezt én az elmúlt évben meg is tettem. Azt, hogy egy folyóiratban tegyük közzé az adatokat, pláne úgy, hogy egyik egyházmegye megteszi, másik nem, nem tartom célravezetőnek.”

Gyulay Endre szeged-csanádi megyés püspök:

„Egy-két probléma van.

Az 1% nem az egyházmegyéhez jön, s így a többi állami stb. támogatással együtt érkezik, nem mutatható ki külön. Egyházmegyémben még nem volt meg a gazdasági bizottság ez évi /ami a 2000-ik évet ellenőrzi/ ülése. Több olyan esemény volt, ami miatt még nem volt rá időnk.

Április valamelyik alkalmas hétköznapján lesz.

Természetesen egy évi összes be- és kiadásos összesítés egy két nap alatt adható. Minden hónapban van összesítés, de évi végleges ellenőrzött még nincs.”

Dr. Takács Nándor székesfehérvári megyés püspök:

„Tisztelt Uram!

Folyó év március 26-án kelt levelét kézhez kaptam. Az abban foglaltakra válaszolva tájékoztatom, hogy más csatornákon tudjuk és kívánjuk a jövőben is híveink széles rétegét informálni egyházmegyéjük gazdálkodásáról.”

Szerkesztőségünk úgy értesült, hogy dr. Veres András püspök, a Magyar Katolikus Püspöki Kar titkára, arra kérte a megyés püspököket, hogy egységesen ne szolgáltatassák ki a kért adatokat az Egyházforumnak. Veres püspök úrtól a főszerkesztő személyes találkozót kért, amelyről következő számunkban tájékoztatjuk olvasóinkat.

Az Egyházforum nem kapott

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma folyóiratkiadási kollégiuma az idén 133 lapot ítél támogatásra méltónak, amelyek között a tavalyinál 50 millióval nagyobb összeget, 244 millió forintot osztott szét (Az augusztus 20.-i tüzijátékok tervezett költsége ennek háromszorosa). Támogatásban részesültek a katolikus kiadványok is, a Vigilia például több millió forinttal. Fájdalmas számunkra, hogy az Egyházforum ezúttal sem kapott egy fillért sem (a Fidesz kormány alatt eddig egyszer sem), noha 2000-ben a legdinamikusabban fejlődő magyar folyóirat volt, ugyanis **100 %-al növekedett előfizetőink száma**. Információink szerint az Egyházforum kirekesztésének hátterében egyházpolitikai megfontolások állnak.

Hálásan köszönjük ugyanakkor Olvasóinknak, hogy bizalmukkal tisztelik meg lapunkat, és sokan az 1 % átutalásával is segítenek a megjelenésben. Külön köszönetet mondunk annak a paptestvérünknek, aki a közelmúltban **100 ezer forint** átutalásával járult hozzá kiadásaink fedezéséhez.

Dogma a dogmatizmus tükrében¹

1. Negatív gondolati asszociációk

Egy teológiai tanulmányokba bevezető előadássorozat kezdetén az elsőéves hallgatók a következő gondolati asszociációkat fűzték a „dogma” szóhoz (az előfordulás gyakorisága szerint): tévedhetetlenség; Mária-dogmák; pápa; ex-cathedra; enciklika; I. vatikánus; tantételek; szilárd hittételek; kényszer; kötelesség; merevség; hinni kell; a tökéletesség igénye; változhatatlanság; a kortól való függés; definiált; vitatott; a parancsok tantételek általi alátámasztása; az intézményes egyház; alapigazság; döntő jelentőségű a vitáknál; a hit egysége; vitára lelkesítő; nagy inkvizítor; középkor. A hallgatók többségét a dogma mint téma különösebben nem érdekelte, sőt inkább valami szükséges rossznak tartották: a katolikus egyház elkerülhetetlen eszközének, amely az Egyház védelmét szolgálja. Mindenesetre bármennyire is a negatív tapasztalat volt többségben, a tekintélyen alapuló intézményeket illetően, ennek ellenére mégis szót kért - bár félénkebben - a világos útmutatás iránti vágy. Ugyanakkor a fiatalok körében kevés megértés mutatkozott a tételszerűen megfogalmazott merev hitrendszerrel szemben, még kevesebb a hittel kapcsolatos vélemények, illetve a szabadság állítólágos korlátozását illetően. Másrészt azonban megint csak ott az igény a megingathatatlanság iránt, ami az „ez így van” típusú kijelentések révén megszabadítana az állandó kérdésfelvetésektől.

A hallgatók reakciójának különös kétarcúsága - úgy tűnik - összhangban van a tudományos gondolkodással. Nem kevés természettudós és más gondolkodó, sőt a biblikus, a történeti és a gyakorlati teológia képviselői is a következő véleményt fűzik a dogma szóhoz: ez merev tanrendszer, illetve tiszteletreméltó fogalmakkal íródott komoly kijelentések ismertetése, amelyek azonban olyannyira eltávolodtak az eredeti bibliai üzenettől, hogy - úgy tűnik - a hit lényegét inkább elrejt, mintsem feltárná. A dogmákra való utalás sokak számára semmi mást nem jelent, mint olyan magasabb és sérthetetlen formulákra való hivatkozást, amelyek vég nélküli magyarázatai akadályt képeznek a hithez vezető úton. Egyébként hozzáteszik, hogy semmilyen formális tekintély vagy áthagyományozott tételek felülről előírt engedelmes elfogadása nem jellemző a modern emberre.²

Napjainkban szerephez jut azonban egy másik jellegzetes vélemény is, például a tudományelmélet képviselői körében. Így például H. G. Gadamer a „tekintély és a tradíció rehabilitásáért” száll síkra, és indokoltnak tartja azokat az „előítéleteket”, amelyek

nélkül a múlt egyetlen szövege sem részesülhet történelemtudományi interpretációban. Amennyiben a tradíciónak tekintélye van, és hermeneutikai szempontból elengedhetetlen, akkor a benne gyökerező dogmatikus gondolkodási módszernek is van beleszólási joga a modern szellemtudományok parlamentjében. Ennek alapján beszél E. Rothacker a „dogmatikus gondolkodás nélkülözhetetlenségéről”, például a történészek esetében, akik az írásos dokumentumokban rögzített események összességét és értelmét próbálják megállapítani, vagy a jogászok esetében, akik axiómákkal dolgoznak.⁴ Helyesen értve az ilyen értelemmegállapító tudomány hozzájárulhat ahhoz, hogy a technikai civilizáció által manipulált társadalmunk ne hagyományszegénységben pusztuljon el. Mindenesetre a dogmatikában, a teológia sajátosságait figyelembe véve, komolyan vesszük „azt az igazságot, amit a hívők közössége hisz és vall.”⁵

2. A dogmatizmus filozófiai kritikája

Egy katolikus dogmatikai bevezetés természetesen nem elégedhet meg csupán ezen értékelésekkel. Aki a dolog mélyére szeretne hatolni, ma is a dogmával és a dogmatikával kapcsolatos szokásos állítások radikális kritikájának egész sorával találja magát szemben. Az ilyen kritikából itt csak egy különösen jelentős példára térünk ki, *Hans Albert kritikai racionalizmusára*. Csak ezután történhet meg fő témánk bemutatása anélkül, hogy teljesen rossz területekre tévednénk. H. Albert „dogmatizmussal” kapcsolatos állásfoglalása annak a szabadon kutató tudománynak a nevében történik, amely korunk gondolkodását döntően formálja. A kérdés megvilágításához azonban először is Kant, Heidegger és Jaspers felfogását kell egész röviden megemlíteni, mivel az ő hatásuk nélkül megmagyarázhatatlan lenne a dogmatikus teológia jelenlegi helyzete.

Immanuel Kant:

–Kényszerű hit vagy tiszta ész?

2. 1. Kritika az ész és az egzisztencia nevében

Kant a felvilágosult ész nevében kritikusan szemléli a dogmát. Ez a kritika annyiban felvilágosult, amennyiben nem engedi, hogy előírják számára, mit szabad megismernie és mit nem. Az embernek szabadon és pártatlanul kell megvizsgálnia a tekintélyen alapuló tanítás összes kijelentését, hasonlóképp a keresztény hithagyomány szövegeit is, legyenek azok akár bibliai akár tanítóhivatali dokumentumok. Már Kant előtt is voltak evangélikus teológusok, akik a „történelmi észt” minden egyházi felügyelet alól „felszabadították”,

¹ Forrás: Alexander Gánóczy, *Einführung in die Dogmatik*, Darmstadt 1983, 1-10.

² K. Rahner- K. Lehmann, *Kerygma und Dogma*, in: *Mysterium Salutis Bd. I.*, Zürich 1965, 639.

³ H.-G. Gadamer, *Wahrheit und Methode*, Tübingen 1960, 261.

⁴ Vö. E. Rothacker, *Die dogmatische Denkform*, in: *den Geisteswissenschaften und das Problem des Historismus*, in: AAMZ (1954), 243-298.

⁵ Rahner-Lehmann, *im.* 640.

Martin Heidegger –
„Látszólag igazolt fogalom”

és túl a felekezeti vitákon a keresztény hagyomány szövegeinek tárgyilagos és „pártatlan” kutatására törekedtek.⁶ A „tisztá ész”, ahogyan Kant értékelte, hasonló kutatási szabadságot igényelt. A filozófiai ész nem hagyja magát befolyásolni sem az egyedüli vallás abszolutizálása, sem kötelező érvényű fogalmak (pl. „ösbűn”), sem pedig olyan hit által, amely előre megfogalmazott tételek kérdés nélküli elfogadásában merül ki. A filozófiának szabad keze van, rákér-

dezhet a teológia tanításainak és téziseinek alapjaira is. És ezt nemcsak akadémiai tudáskényszerből teszi, hanem az ún. „tudatlan”, kis ember érdekében is, akinek nincs lehetősége arra, hogy maga is megbizonyosodjon a hittételek helyességéről. A „kikényszerített hit”, a „fides imperata” azonban méltatlan az emberhez mint észlénnyhez.⁷ Egy ilyen kritizmus természetesen hasonlóképp a vádlottak padjára juttatja a metafizikát és az „isteni kinyilatkoztatás” tanításait is;⁸ mivel mind a metafizikus mind pedig a kinyilatkoztatás magyarázója „felülről” közelíti meg a dolgot és nem képes áttérni az érzéki megismerés útjára. Tételeik kivonják magukat bármiféle megismerési bázis ellenőrzése alól, és senki sem lehet biztos benne, hogy igaz-e vagy helytelen, amit az örök princípiumokból levezetnek.

A *dogmatizmus* (így nevezzük azt a gondolkodási formát, amely minden megismerést definiált tételektől tesz függővé) kritikusi között meg kell említeni a közelmúlt *egzisztenciális filozófusait* is. Lényegében az egzisztenciáját időben élő ember van a szemük előtt, sajátos élettörténetében, amelyben az a feladata, hogy szabadon tervezhesse és valósítsa meg önmagát. M. Heidegger úgy véli, a dolog érdekében dolgozni kell minden „csak látszólag igazolt fogalom, (.....) álkérdés ellen, amely gyakran generációkon keresztül probléma gyanánt terpeszkedik.”⁹ Ebbe a kategóriában tartoznak nem utolsósorban az Egyház által kihirdetett dogmák, amelyek bizonyítottan tisztán emberileg akadályozzák ezt az önmegvalósulást. K. Jaspers a maga részéről vádolja az abszolút igénytel fellepő dogmát, amely annál jogosulatlanabb, mivel egyetlen dogma sem képes az igazi emberi, főleg pedig isteni valóságot pótolni. Amit a dogma nem ér el meggyőző érveléssel, azt a tekintély felidézésével és a kommunikáció megszakításával törekszik keresztülvinni.¹⁰

Napjainkban mindenesetre kevésbé hallatják hangjukat az

„egzisztencia” ügyvédjei, a szubjektív önmegvalósítás harcosai; a neoracionalisták viszont annál inkább. Példaként kell itt megemlítenünk a kritikai racionalizmust, azt a filozófiát, amely inkább a természettudományok állítólagos józan-objektív gondolkodásmódja felé orientálódik. Leginkább azonban az állandó haladást szem előtt tartó és hangoztató gondolkodásmód ellenzi a dogmatikus gondolkodás különböző formáit.

2. 2. Kritika a tudományos kutatás nevében.

Minden felekezet jelentős dogmatikusai, G. Ebeling, K. Rahner, W. Pannenberg,¹¹ jellegzetes módon nagyon megszívlelik a kritikai racionalizmus vádjait. A racionalista kritika szerint a dogma csak dogmatizmusba torkollhat, mivel bármely pillanatban kívülről és tekintélyelvűleg szakítja meg az ember vallásos vagy egyéb megismerési folyamatát, és ugyanakkor immunissá tesz minden kritikával és kutató kérdészködéssel szemben. H. Albert szerint a dogmatizmusnak filozófiai és teológiai képviselői egyaránt vannak. Egyes filozófusok (például Descartes és Bacon) „végső okokat” és minden kétségen felülmúló, biztos magyarázatokat kínáltak, olyanokat, amelyekben túl már nincs lehetőség a további kérdésekre.¹² A kérdező, ahelyett, hogy tovább keresné az *igazságot*, kénytelen a felkínált *bizonyosságokkal* megelégedni.¹³ Mit is akarhatna még? Nem elegendők számára azok a princípiumok, amelyeket senki sem vitat, mivel úgyis meggyőzőek?

Ha a teológiát úgy tekintjük, mint egy „céhet”, akkor itt a kinyilatkoztatás mint végső határ az érvényes normát jelenti. A kinyilatkoztatás a végső, mindent megmagyarázó ok, mivel az *Isten* kinyilatkoztatása. Isten azonban maga az Igazság, az abszolút meggyőző, és amit kinyilatkoztatott, azt egy általa kiválasztott tekintély által, hitelt érdemlő módon hagyományozza ránk.¹⁴ Ez az isteni információs folyamat (Albert teljesen mellőzi például Jézusnál a tettekben megnyilvánuló kinyilatkoztatás szempontját) „az utolsó apostol halálával lezárult”: a hit megismerésének legnagyobb lehetősége tehát már tisztán történelmileg valósult meg. Nem maradt semmi keresni- vagy kérdeznivaló, már csak magyarázni és értelmezni kell.¹⁵ Különbö – egészíti ki H. Albert karikaturáját – az Egyház mint mindentudó „információs szerv” gondoskodik arról, hogy az így rögzített kinyilatkoztatott igazság a kíváncsiság minden gyalázkodásától védve maradjon. Az igaz és a hamis fölötti ítélet meghozatalát a kritikai racionalizmus szakavatottakra és a minden esetben illetékes apostolutódokra hagyja. A hívő ember hálás lehet, hogy a döntés terhet leveszik a válláról. Ha mégsem érez hálát, ha nem engedelmeskedik az egyházi hitinformáció parancsának, úgy maga zárja ki magát az igazság és következképp az üdvösség birodalmából. Az inkvizitor csak megállapítja ezt a tényt, amikor elítéli a taníthatatlan embert. A kérdés, vajon innentől Kolakowski kemény szavát, miszerint a kinyilatkoztatás az „inkvizíció tankönyve”, maradéktalanul helyeselni kell-e, valószínűleg

⁶ Jó példa erre J.L. von Morheim, vö. RGG IV, 1157 kk.

⁷ I. Kant, *Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft*; Leipzig 1919, 192. köv.

⁸ I. Kant, *Kritik der reinen Vernunft*, Darmstadt 1936, 36; *Der Streit der Fakultäten*, Werke Bd. 6, Darmstadt 1964, 300; vö. még Schelling, *Philosophische Briefe über „Dogmatismus und Kritizismus”*, Werke Bd. 1, München 1927, 204 kk.

⁹ M. Heidegger, *Sein und Zeit*, Tübingen 1963, 28.

¹⁰ K. Jaspers, *Der philosophische Glaube der Offenbarung*, München 1962, 61, vö. 71-73, 83kk.

¹¹ Vö. G. Ebeling, *Kritischer Rationalismus?* Tübingen 1973; K. Rahner, *QD* 54,10; W. Pannenberg, *Wissenschaftstheorie und Theologie*, Frankfurt a. M. 1973, 190-199.

¹² H. Albert, *Traktat über kritische Vernunft*, Tübingen 1969, 21-29.

¹³ Uo., 33.

¹⁴ Uo., 16köv.

¹⁵ Uo., 29, 72.

még sokáig nyitott marad.¹⁶ Mindenesetre Albert tétovázás nélkül ezt a nyomot követi, és a katolicizmus, fasiszmus és kommunizmus közötti rokonságról beszél¹⁷: ezek a szisztémák mindenkor inkvizitor módjára viselkednek, miközben semmilyen valódi alternatívát nem hagynak az igazságkereső embernek.

Az alberti dogmatizmuskritika utolsó mondata magát a *teológiát* érinti, mégpedig a teológia modern és legmodernebb megjelenési formáit. A teológia szemére hányja, illetve ráfogja a „kettős

Karl Barth
–Kettős igazság

igazság” teóriáját. Eszerint egyes teológusok (mint K. Barth) különböző igazságértelmekhez rendeltek a tudást és a hitet, illetve a gondolkodást és cselekvést. Az előbbi szerint készségesen kínálkozik a kritikai-történelmi vagy logikai-ész igazság; az utóbbi szerint az igazságot csak a kritikus vizsgálat háttérbe szorításával lehet észrevenni, megérteni és értelmezni. Az igazság ezen fajtája, amelyet hisznek, és amely cselekvésre ösztönöz, védekezik mindenfajta utóvizsgálat és ellenőrzés ellen, „érinthatetlen igazságok szigetszerű területét”¹⁸ képezi.

Híd a szakadék két szélé között? Igen, az: a teológusok paradoxonnak vagy dialektikának nevezik. Nem lehet azonban elmenni amellett, hogy az ilyen teológia képes bizonyos „enyhe skizofrénia” állapotában élni.¹⁹ Nem a dialektikus teológusok árulkodnak-e elvi filozófiaellenességükről és egyúttal túlzott pátoszukról a minden „bíróság” fölött álló, szuverén isteni igével kapcsolatosan, vagy a hitbeli engedelmisség hangsúlyozását illetően?

A legmodernebb teológia láthatóan más képet mutat. K. Rahnert, az egyedüli katolikus dogmatikust, akit idéz, még helyesli is Albert, legalábbis ott, ahol Rahner „a kinyilatkoztatott igazság történetiségét” hangsúlyozza.²⁰ Mindenesetre nincs pontosítva, miért zárna ki szükségszerűen a dogmatikus teologizálást épp a történetfilozófiai igazságértelmezés. Sokkal rosszabbul járt viszont R. Bultmann és J. Moltmann. Bultmann *mítoszتانítás*i programjából Albert egyszerűen elvitatja a kritikus jelleget. Szerinte ez „elsősorban egy hermeneutikus vállalkozás, amely a keresztény hit magvát egy a mai világképpel harmonizáló interpretáción keresztül kívánja megmenteni.”²¹ Bultmann tulajdonképpen visszariadt a tudományos mítoszkritikától, és így csak szétválasztja egymástól azokat a hagyományelemeket, amelyek szerinte egy ma már tarthatatlanná vált világkép részei, illetve amelyek a keresztény igehirdetés, a kériigma magvát képezik. A kériigma azonban tabu, nem szabad többé kritizálni, sokkal inkább egy modern világkép kategóriájával kell értelmezni, magyarázni, és a hívők felé mint saját egzisztenciájának értelmét odakiáltani. Ebben áll a teológiai hermeneutika (bár dogmatikusan) rögzített célja! Bultmann következetesebb lett volna, ha elismeri, hogy a

személyes egzisztenciamegértés és az általános kozmoszmegértés annyira összefonódnak, hogy az utóbbi tudományos „legyűrése” szükségszerűen az előbbit is ingattaggá teszi. Így fölöttébb kérdéses, akarjuk-e közvetíteni az ősi kériigma megmentett magvával az ipari társadalom emberének a valódi egzisztenciamegértést.

A kinyilatkoztatás ilyen dogmatikus jellegű izolálódása gondolatának zátonyra futása elég indíték a racionalista kritika számára, hogy Moltmannnál felfedezze a teológia szabályszerű *újramitológizálását*.

Moltmann ismét elfogulatlanul beszélt például a halottak feltámasztásáról, sőt Jézus feltámadásának „mítoszából” alkotta meg a keresztény örömhír magvát is. Itt tehát mítosz és dogma egybeesnek.²² A modern dogmatikust kevésbé érdekli, vajon ellentmond-e ez a természettudományos világképünknek vagy sem. Hiszen tudatosan veszi számításba a haragot, a botrányt, a titkot, mert a kinyilatkoztatás éppen ezáltal bírja rá az ember megismerési képességét arra, hogy túlhaladjon önmagán.

De mit is akar ezzel tulajdonképpen a keresztény hit modern dogmatikája? Albert – úgy tűnik – sem az értelmi kérdést, sem az egyetlen igazság többdimenziós voltának kérdését nem teszi fel (annak maradandó titokdimenziójával együtt). Az igazság nála egyszerűen utólag ellenőrzött formális egyezés marad, a materializálható megismerés célterülete. Azt jelentené ez, hogy a kritikai racionalizmus radikálisan természettudományos inspirációjával együtt teljesen más világhoz tartozik, mint a dogmatikus teológia? Ezt egyértelműen tagadja minden olyan dogmatikus, aki nem riad vissza a kritikai racionalizmussal folytatott párbeszédtől. Eközben fontos ösztönzéseket adnak egy megújított lelkiismeret-kutatáshoz is, amelyre csak nyitott „rendszerörök” képesek.

3. A dogmatikus teológia veszélytudata

Annak a teológusnak a kiindulópontja, aki az egyház tanítása (ideiglenes fogalom a „dogma” szóra) mellett kötelezi el magát, kétségkívül más, mint a filozófusé, aki egy mindent felülvizsgáló racionalizmus mellett áll ki. A teológus a *hagyomány* talaján áll (vö. Gadamer), amely már *igekarakterén* keresztül is felülmúlja egy tisztán történelmi, tapasztalati és filozófiai ész lehetőségeit. A teológus számára az egy valóság és a megfelelő igazság azon dimenziója fontos, amelyben az istenhit alapján adott az ember és az emberiség befejezett emberreválási lehetőségének kérdezői iránya. A teológus kötvé van a Názáreti Jézus történelmi alakjához, aki az előbb említett befejezettségi lehetőség kinyilatkoztatója.

A Názáreti Jézus, egészen a húsvéti eseményig (bárhogy is értse az ember), valóságot mutat be, amelyet a tudós bizonyára

Karl Rahner
–Hit és történetiség?

¹⁶ Vö. uo., 100, itt utalás van L. Kolakowski, *Der Priester und der Narr c. könyvére, ami megjelent in: Der Mensch ohne Alternatiave, München 1960, 261.*

¹⁷ Uo., 97-103.

¹⁸ Uo., 105.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo., 99; 31. megjegyzésben.

²¹ Uo., 109.

²² Uo., 121.

nem teljesen megfelelően ítél meg akkor, amikor csupán azt igazolja, hogy Jézus élt, és ezt meg ezt tanította. Mint vallási és közösségi ígéret hordozója és tanúja a dolog természetéből adódóan nemcsak történeti-kritikus azonosulást és filozófiai interpretációt vár tőlünk. Jézus személyének és küldetésének megfelelő megismeréséhez elengedhetetlenül hozzátartozik azon közösségi hagyomány megvizsgálása is, amelyet határozott szándékkal ő maga indított el.

Ha így fog hozzá az ember, egyértelműen szembetűnik a kritikai ész lehetséges és szükséges funkciója is a hagyomány kutatásában. És elfogadva azt, hogy a hagyomány alkotja annak a lényegét, amit ideiglenesen egyházi „dogmának” neveztünk, megszűnik a *kritika és a dogmatika* mindig túlhangsúlyozott összeegyeztethetlensége. Legalábbis annak a dogmatikának az esetében, amely kezdettől fogva tudományosan akar dolgozni és nyitott rendszer akar lenni.

Mindenesetre minden tisztességes dogmatikusnak és a teológiatörténet minden megbízható ismerőjének el kell ismernie, hogy a dogmatizmus mindig is nagy *belső veszélyt* jelentett a dogmatika számára. Ezért abból a feltételezésből indulunk ki, hogy ennek a veszélynek a tudata tulajdonképpen konstruktíve hozzátartozik a dogmatikus teológia tudományosságához és módszeréhez. Ebből következik, hogy az alábbi önkritikus kérdéseket egy dogmatikai bevezető első részében föltétlenül föl kellett tenni.

Vajon a teológus az általa képviselt hagyomány dinamikájában áll-e még, amikor úgy véli, hogy a hagyomány egy merev definícióban kimerítően megfogalmazható? Nem követ-e el árulást a húsvétkor kiteljesedett Jézus ügye ellen, amikor hagyja, hogy Jézus igehirdetésének „ajánlat” jellegét egy „parancsoló hit” (Kant) mondataiban oldják fel? Jogos-e az, ha a *tekintélyvertet*, alapozódjék ez az Istenre, a kinyilatkoztatás Jézusára vagy az Egyházra, mint egyedüli és fő érvert alkalmazza? Vagy már nem az ügyet szolgálja az, aki a dogmatika házában ablakait és ajtóit a vendégszeretet nevében nyitva tartja, és a mindent kritikusan megvizsgálni akaró vendéget is üdvözlö? Lehet, hogy ezek a vendégek szakszerűtlenül, egyoldalúan, rövidlátóan és korlátozott valóságmegértésük foglyaként teszik fel kérdéseiket. A velük való vita (lásd továbbá az „interdiszciplinaritás” témáját) viszont nem értelmetlen, ha az ember belegondol, hogy vagy az egzisztencia vagy a természettudományos gondolkodásmód ügyvédeknek szerepében lépnek fel:

olyan területeken, ahol a keresztény reményüzenet és - hagyomány- címetteiként ugyanazon emberek mozognak.

A mai dogmatikának minden valószínűség szerint érdekében áll, hogy a megismerési folyamatot ne szakítsa meg önkényesen, kívülről vagy tekintélyelv alapján, a „végső okokat” pedig ne tegye immunissá a kritikus kérdezéssel szemben. A képzetlen ember számára, amiről Kant is szól, ma bizonyára a hit dolgaiban való „elbizonytalanodás” jelent kockázatot. És ez a kockázat egy pasztorálisan érzékeny dogmatikus számára sem lehet közömbös. Másrészt ugyanakkor megfontolandó, mennyire érett az a teológiailag-kateketikailag „képzetlen” ember, akinek többet használnál, ha a bizonytalanságok leküzdésére racionális eszközöket is adunk a kezébe, ahelyett hogy kész válaszokkal látnánk el.

A kérdés, amelyről itt szó van - mennyire teszi kötelezővé a hit tanítása a tisztán elméleti-kritikai tudás és a pusztán cselekvésre indító hit közötti különbségtevést - szintén az említett önvizsgálat-hoz tartozik. Valamint az a kérdés is, hogy az örömhír „magvát” meg kell-e különböztetni perifériás elemeitől. Végül fontos a dogmatikus elzárkózás és a kérügmátikus nyitottság viszonyának nagyon aktuális problémája is, azon fejlődési folyamat közepette, amelyben élünk.

Ezzel bevezetünk első fejezete lezárult. Az olvasó jól teszi, ha az általunk választott „bejáratot” nem az egyedüli lehetséges „főbejáratnak” tartja. Objektíve nézve bizonyára egyoldalú lenne, ha a dogmát és a dogmatikát csak a kortárs dogmatizmus gyanújának szemszögéből közelítenénk meg. Ebben az esetben azt a benyomást keltenénk, hogy számunkra a rejtett apologetika (a megtámadott diszciplína és gondolkodásmód igazolása) fontosabbnak tűnik. Távol álljon tőlünk az ilyesmi. Sokkal inkább identitásában, történetiségében kell bemutatnunk a dogmát és a dogmatikát. Bár a kritikai értelmezéshorizontnak mint az igazolás „környezetének” meg kell adni a maga helyét, semmi esetre sem szabad, hogy ez diktálja a „menetirányt”. Így kérdezzünk tovább: Mi a dogma és a dogmatika a keresztény értelmezés szerint? Ebben természetesen benne foglaltatik a dogmatika ma megfelelő módszere utáni kérdezés is, melyben valószínűleg meg van engedve a szerző csekély „feltalálási adottsága” és tervezési szabadsága.

Fordította: Dr Dolhai Lajos

Wolfhart Pannenberg, korunk egyik legjelentősebb evangélikus teológusa. 1928-ban született Stettinben. Teológiai és filozófiai tanulmányait Berlinben, Göttingenben, Baselben és Heidelbergben végezte. 1953-ban doktorált, majd 1955-ben habilitált. 1955-től 1968-ig a szisztematikus teológia docense, 1961-től a wuppertali főiskola és a mainzi egyetem professzora. 1967-től a müncheni Ludwig Maximilian Egyetem professzora és az Ökumenikus Intézet vezetője.

Wolfhart Pannenberg immár klasszikussá vált könyvecskéjében az ember legősibb, de újból és újból felvetődő és választ sürgető kérdését – amely magát az embert érinti-igyekszik megválaszolni a modern antropológiák belátásai alapján, a teológia felől értelmezve az ember „nyitottságát a világra”, amely végső soron „nyitottság Istenre”. Tiszta stílusban és közérthetően – bonyolult filozófiai és teológiai fogalmakkal nem fárasztva az olvasót – beszél az ember lényegéről, időről és örökkévalóságról, személyről és társadalomról, történelemről, hozzásegítve bennünket, hogy egységes emberképet alakítsunk ki az emberről – önmagunkról s ekképpen ismerjük fel létfeladatunkat és rendeltetésünket.

Wolfhart Pannenberg: Mi az ember? (800 Ft)

Megrendelhető az Egyházforum címén

A feltüntetett árából előfizetőink 30% kedvezményben részesülnek

Az erdélyi „Szent Ferenc” Alapítvány

Déva¹

Iskolatörténet (1714-2000)

A dévai Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt templomot és ferences kolostort 1719-ben kezdték el építeni, de már 1714-től a ferences atyák tanítottak, oktattak Déván. A kolostor a kezdet kezdetétől a szerzetesek mellett otthont adott a tanuló diákoknak is.

Az I. világháborút követő impériumváltás után az összes dévai állami iskola átment a román állam tulajdonába, és román tannyelvűek lettek. A zűrzavaros időben egyedül a Ferences Rendháznak sikerült anyanyelvű iskoláit átmentenie, sőt azokat csodálatos módon felfejlesztenie. Az 1920-as tanévben 732 gyermek volt beiskolázva.

Hogy mi lett ennek a hősiességnek a sorsa, arról számol be Székely Lajos vezércikke, mely a Déva és vidéke című hetilapban jelent meg 1923. július 14-én.

„A dévai római katolikus főreáliskola egyike volt azoknak a magyar iskoláknak, amelyek az impérium átvétele után, az állami magyar iskolák megszűntével szükségszerűleg keletkeztek. A derék ferencendi szerzetesek régi, már-már az államhatalom istápoló keze miatt elhalványuló, de örökkön élő jogukat gyakorolták, amikor Déván a zárda helyiségeiben megnyitották a dévai római katolikus főreáliskolát.

Nem önző, anyagi érdek vagy erkölcsi kérdés hívta életre. Mint mindenütt, ahol ilyen iskolák keletkeztek, olyan szükséglet, olyan óhajt teljesítettek, amely nélkül a magyarság s a dévai magyarság is életét még csak el se képzelhette volna.

Ez az iskola lehetőségeket mutatott. Irányt adott elsősorban a magyarságnak, és öntudatot, erőérzetet. A nagy sivárságban az államhatalomnak más nép kezébe való átvétele pillanatában ragyogó szípkormány volt annak az erőnek, amely minden népből minden körülmények között embert tud kihozni. Megmutatta, hogy az állam érdekeivel összeegyeztethető a nemzeti nevelés, hogy az emberre való nevelés első feltétele a nemzeti alap.

Megmutatta, hogy vagyunk, és élni akarunk. Elvitte gyermekeinknek a saját anyanyelvünkön a tudást, a horizont szélesedését tette lehetővé. Hiszen az erdélyi magyarság nehéz helyzetbe került, s fiainak korán kell már megtanulni az élet nehézségét. E nehézség elviselésére képezte az iskola, a magyar tanulók sok százait: megtanította őket embernek lenni, magyarnak maradni, és jó honpolgár gyanánt élni hazájának, többi polgártársainak megelégedésére és előhaladására.

De megmutatta ez alatt a négy iskolai év alatt az államhatalomnak is, hogy a magyarság szaktekintélyekből nincsen hiányban, s ha csak más eszközökkel meg nem szüntetik azok életre hívását, úgy továbbra is biztosítva lesz ezeknek az iskoláknak megfelelő szakképzett tanerejük. És megmutatta az államhatalomnak azt, hogy a magyarság mennyi szeretettel és áldozatkészséggel igyekszik fenntartani ezt az iskolát, s hogy tanítványai milyen szorgalommal igyekeznek a kívánt mértéket megütni és milyen lelkesedéssel, valóságos rajongással csüggnek iskolájukon.”

Az államhatalom mindez látnia kellett, s ezek dacára az iskolát mégis megszüntette. Sajnos az állam az elemi iskola beiskolázási tervét is korlátozta a két világháború között, úgyhogy csak 2 tanerővel folytathatta működését a ferences zárda mellett

emelt iskolaépületben, illetve a kolostor épületében egészen 1948-ig, amikor a kommunista tanügyi reform alapján államosították.

Eljött 1989 decembere, majd 1993. szeptember 15-e. A Nagyboldogasszony tiszteletére emelt templom melletti ferences zárda romjai között csoda történt. Feltámadt poraiból a már régen halottnak hitt iskola.

Az utolsó hét év erőfeszítései

Itt, Dél-Erdélyben a kommunista rendszer óriási anyagi áldozatokkal kiépített egy már akkor elavult ipart. A Zsil völgyéből jött a szén, a nyugati érchegységekből az érc, Hunyadon, Pusztakalánban beindult a kohászat, persze mindehhez óriási kiszolgáló ipar is kellett. A működtetéshez az ország minden részéről hoztak olcsó, jórészt szakképzetlen fiatal munkaerőt. Több százezer embert mozgattak meg, abban a hitben, hogy belőlük megszületik az új kommunista embertípus. Egyszerű, kis szolgálati lakást kaptak, és közülük sokan szép, sokgyermekes családot alapítottak. A diktátor szükségszerű bukása magával hozta megalomániás terveinek bukását is. Egyik napról a másikra ez a gyökér nélküli tömeg munkanélküli lett, néhány család, ha nehézségek árán is, de feltálla magát, sok család elvándorolt, de nagyon sok család összeroppant a nehézségek, a gondok alatt, és ami nagyon szomorú, az ártatlan gyermekek az utcára kerültek.

A kommunizmusból kilábalt Románia, de különösen szűkebb térségünk, Dél-Erdély szociális, gazdasági, kulturális problémáit, gondjait megismerve, minden jóakarát emberben megfogalmazódik a tenni akarás, a segítőkészség. A ferences közösség ötven éves kényszerű hallgatás után újraindult, és Isten akaratának éreztük, hogy segítő szándékú világiakkal összefogva kemény, becsületes munkával erőnkhez mérten elvállaljuk népünk, térségünk gondjait, problémáit.

1993 tavaszán létrehoztuk a „Szent Ferenc” Alapítványt (ld. keretes írásunkat), mely megfelelő keretet nyújtott és nyújt ahhoz, hogy összefogjuk a sok-sok belföldi és külföldi jóakarátú fizikai

¹ Részletek a „Szent Ferenc” Alapítvány 2000. évi évkönyvéből.

és jogi személy segítőkézségét, tenni akarását térségünk gondjai, bajai megoldására.

Az első felmérések után, 1993 nyarán, egy szórványtábort szerveztünk, ahol rá kellett döbbernünk, hogy ezeknek a bányász-munkástelepekről jött gyermekeknek sem vallásuk, sem nemzeti identitásuk nincs. Legtöbbször nem voltak megkeresztelve, anyanyelvüket nem ismerték, nem voltak beiskolázva. Számukra új élményt jelentettek a hófehérkés mesék, a legegyszerűbb játékok, az önzetlen barátság, a fürdés, az autó, minden. Óriási szeretetigény volt bennük, jószágukkal, tisztaságukkal, ragaszkodásukkal megbabonáztak. Mint megannyi aranyos kis pióca tapadtak testünkhöz, lelkünkhöz. Itták mindazt, amit felkínáltunk nekik. Jó részük soha nem volt templomban, és mégis órákat tudtunk együtt imádkozni. Percek alatt megtanulták az ifjúsági énekeket, s bár nem értették, mégis fújták, dalolták velünk.

A tábor végén megfogalmazódott bennünk, szervezőkben a vágy, hogy egy egész éves tábort kellene szervezni ezeknek a gyermekeknek. Akkor elkacagtunk az ötleten, kivitelezhetetlennek tűnt, de mégis szinte öntudatlanul, olyan magyaros csak azért is megpróbálom alapon, elkezdtünk játszani a gondolattal. Éreztük, hogy ez Isten akarata, de nekem nem erőst volt kedvem meghallani az Úr szavát, túl meredeknek tűnt az egész. Majd a jövőben, gondoltam magamban, addig erőt gyűjtünk, építkezünk. De mégis valahogy megtudták a gyermekek, hogy mi miről is beszélünk, ők egyből készpénznek vették az egészet. A szülők, a gyermekek gyámjai is nagy örömmel kaptak az ötleten. Ők érezték, hogy nem képesek beiskoláztatni a gyermekeket, de akarták, hogy tanuljon, haladjon a gyermek.

Egy marék szülői kéréssel elmentünk a kolostor melletti állami román iskolába. Szó nélkül beírta egy fiatal kedves arcú titkárlány a gyermekeket. Mi szeptember 15-én ott is voltunk a gyermekekkel, virággal, egy nyugdíjas tanító nénivel a tanévnnyitón. Fényképeződünk nagyban, mikor megjelent az iskola igazgatója. Kérdésére, hogy mi kik volnánk, öntudatosan válaszoltunk, hogy mi volnánk ennek a román iskolának a magyar tagozata. Ha annyit mondok, hogy nagyon elcsodálkozott a főinspektor a kakukkfőlkákon, akkor talán nem bántok meg senkit. Tény azt, hogy folyamatosan kell azóta is küzdenünk a létért. Szerintem egy felületes szemlélő biztos azt gondolhatta, hogy a tanfelügyelőségen munkatársaimmal együtt másodállást vállaltunk, legalábbis kezdetekben annyit jártunk oda. Mi először léptünk, és utólag próbáltuk az engedélyeket beszerezni. Ha őseink a vereckei hágónál vízumra vártak volna, talán még ma is ott kellene állnunk.

A hatóságok számára nem kívánt gyermekek voltunk, de Isten nagyon szeretett. Semmink sem volt, csak hitünk és lelkesedésünk. Kezdetben a gyermekek a földön aludtak, nem volt ajtó a szobákon, nem volt kályha, edény, nem beszélve az élelemről stb. A gyermekek, mint kis vadállatok, roppant élvezték a nagy bulit. Mi mint kezdő pedagógusok, mosollyal, imával, sokszor sírással pótoltuk a tapasztalatot. Naponta történtek óriási baklövések és komoly, az embert térdre kényszerítő nagy csodák.

A kedves dévai hívek nap mint nap segítettek. Olyan néni is volt, aki naponta felakasztotta a kolostor kilincsére a tízórait minden egyes gyereknek, szépen becsomagolva. Még román ortodox emberek is adták folyamatosan a gyermekeknek fizetésük tíz százalékát. Szinte naponta hoztak és hoznak egy-egy új gyereket.

Erdély minden részéből kezdtek jönni fiatalok, hogy felajánlják segítségüket, munkát vállaltak a gyermekek mellett. Az ötvenkét munkatársunk nagyjából ugyanannyi helységről jött. Vadidegen emberek jöttek, és adtak élelmet, ruhát, pénzt, mindent. Már az első hónapokban kaptunk úszósapkától elkezdve zongoráig mindent. Volt, aki nálunk reggelizett és utána elment és vett egy nagy disznót nekünk, de olyan is volt, aki miután hosszan nézte

egy napunkat, két négyszobás tömbházlakás megvételéhez szükséges pénzt nyomott a markomba. Volt, amikor nagyon előkelő nyugati étel került az asztalra, de nagyon sokszor csak zsíros kenyér jutott mindenkinek.

Az alapcél mindig is az volt, hogy egyetlen gyermeket se kelljen elküldeni, visszautasítani. Jézus mondta, hogy engedjétek hozzám jönni a gyermekeket. Sosem felejttem el, hogy egyszer nagyon el voltam keseredve, egy kislány nagyon határozottan visszautasítottam, elküldtem. Ez a beszélgetés közvetlen a szentmise előtt volt. A kislány is beült a templomba. Az evangéliumban arról olvastam, hogy: „aki egyet is befogad a legkisebbek közül, engem fogad be”. Felnéztem, és találkozott a tekintetem a kislányéval, és szinte hangosan kimondtam: „huncut vagy, Uram”. Persze, hogy befogadtam, és ma is köztünk van. És hiszem, hogy vele együtt az Úr is.

Hét éve működünk. Hála Istennek, most megvan minden aktánk, engedélyünk. (Szédítő mennyiségű papír kell ezen a vidéken az élethez.) Most minden szempontból legálisan működünk, állami támogatással. Visszakaptuk hatévi utánajárás után az 1948-ban államosított kolostorunkat, sőt a környező földet is.

Lassan egy falunyi élet lüktet körülöttünk. Itt minden, ami van, az Isten iránti szeretetből és az Úr végtelen irgalmából, gondviselő jószágából született. 204 gyermek, 52 munkatárs. Már több fiatal, hajdani diákunk velünk együtt dolgozik, neveli a kisebbeket arra, amit tőlünk is tanult. Déva, Szászváros, Marosnémeti a szeretetnek egy-egy naponta meggyűlő csodája, melyben benne élek és mégis csodálom. Lakások, osztálytermek, épületek, egy kis világ, melynek megvan a maga élete, gondja és öröme. Jóság, önfeláldozás, irgalom, sok-sok vergődés, hibák, sajnos vétkek is. S amiért nagyon hálásnak kell lennünk, hogy eddig mindig volt erőnk az újrakezdéshez is.

A „Szent Ferenc” Alapítvány 1993 decemberétől jogi személy

Céljai:

1. Iskolák, kórházak, öregotthonok, pihenőházak, gyermekotthonok, szanatóriumok, óvodák, napközik és más védő intézetek felszerelése, felújítása, fenntartása, irányítása és építése.
2. Tudományos és orvosi központok létrehozása.
3. Időszaki kiadványok, folyóiratok, újságok kiadása, terjesztése és értékesítése. Könyvtár, rádió- és televízióállomás létrehozása a törvényes keretek között.
4. Lelkigyakorlatok, zarándoklatok, táborok szervezése keresztény szellemben.
5. Műemlékek, történelmi emlékek védelme és restaurálása.
6. Karitatív anyagi segítség a rászorulóknak, tanulóknak, egyetemistáknak, sokgyermekes családoknak: ösztöndíjak, jutalmazások, szakmai továbbképzések anyagi támogatása. Nemes célok anyagi támogatása.
7. Kiállítások, fesztiválok, irodalmi és művészi versenyek rendezése.
8. A környezet védelme, védett területek kialakítása az érvényes törvények betartásával.

Munkatársak

Jelenleg 52 munkakönyves fiattal és idősebb emberrel próbáljuk a nagy család gondjait hordozni, megoldani. Vannak nálunk tanítók, tanárok, szakácsok, karbantartók, irodisták, munkatársjelöltek, vendégek és más csodabogarak. A feladatainkhoz lassan, alázattal felnövünk.

Nagyon nehéz megtanulni egymás elfogadását, a másság értékelését. Isten megmondta, hogy az ember verejtékével eszi

kenyerét. Természetes, hogy a legtöbb nálunk kopogtató fiatal elvárná, hogy itt a keresztény közösségben ne legyen nehézség, gond, probléma. De az ember bárhol is él, mindenképpen fel kell menjen a Golgotára, mert tűzben próbálják az aranyat, nagypénteken keresztül vezet az út a Mennyei Atyához. A gyermekek, a mindennapok nemcsak örömet és boldogságot jelentenek, hanem nagyon sok komoly feladatot, nehézséget, alkalmat arra, hogy megismerjük azt, hogy mi is lakik a mi szívünkben, s hogy az eredményeket mennyire sikerült elsajátítani.

Mi mindenkit: fiút és lány, házaspárt, özvegyet és elváltat szívesen fogadunk egy próbaidőre. Aki örömet leli a gyermekekben, és kellő szakértelemmel, lelkesedéssel tudja végezni a dolgát, azt alkalmazzuk. A nevelők egy bizonyos idő után kapnak egy lakrészt, majd jönnek a gyermekek. Egy-két év alatt össze is gyűl a 8-10-12 gyermek. Ő dönti el, hogy melyik gyermeket vállalja, és hogy mennyit is tud vállalni. Munkáját jórészt önállóan végzi, ha szüksége van, segítünk szívesen. Reggel költi a gyermekeit, iskolába küldi, délután tanul velük, játszik, hétvégén kirándul. Próbálja helyettesíteni azt, amit nem lehet: a szülőket. Mindenki kap munkakönyvet, fizetést, ebédet. Az alapítvány próbálja a munkatársak anyagi, lelki, szellemi igényeit is kielégíteni lehetőségeihez mérten.

Eddig minden évben indítottunk új családokat, és fogadtunk be új munkatársakat. Az ajtónkon kopogtató gyermekek ösztönöznek arra, hogy továbbra is hívjunk, várjunk olyan fiatalokat, magányosokat, családosokat, akik szeretik a gyermekeket, akik befogadnának évekre, vagy egész életre családból kihullott gyermekeket. Van néhány elvált asszony is a csapatban. Úgy gondolom, számukra is Isten akarata szerinti megoldás, ha az elveszett reményeik helyett egy új családot kapnak.

Tapasztalataink

Igazi keresztény örömmel írhatom le, hogy e hét év, melyet a gyermekek között töltöttem, meggyőzött arról, hogy minden gyermeket Isten teremtett, és ugyanabból a nagyszerű anyagból formálta a szegényt, a gazdag, a cigány, a román, a német és a magyar gyermeket. Isten kezéből nem kerül ki selejt. Minden gyermekben felfedezhetők az Ő csodálatos vonásai. Minden gyermekben ott van a szent, tiszta, igaz és végtelenül jó istenarc.

Azt is megtapasztaltam, hogy igenis a világmindenség Ura hatalmas Úr, és meghajlik ma is minden tárgy előtte. Gondviselő jósága végtelen, szeretete határtalan. Tudom, mert megtapasztaltam, hogy tovább akarja építeni ezt a világot általunk és velünk. Határtalan távlatok vannak előttünk. Hiszem, hogy a következő években is velünk lesz az Úr.

Bízom benne, hogy Isten még küld lánglelkű munkatársakat, olyanokat, akik éveket, vagy talán egy egész életet fognak, akarnak a gyermekeknek, Isten országának az építésére szentelni. Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Hiszem, hogy csodálatos kaland Isten kezét fogva magunkat a szeretet oltárán feláldozni.

Remélem, hogy a csodák láncolatát bűneinkkel, kishitűségünkkel nem fogjuk elszakítani. Hiszem, hogy iskolák, kollégiumok, a sérült, beteg, idős emberek számára otthonok, kórházak fognak épülni, nyílni Erdély-szerte. Kis műhelyek, gyárak, szövetkezetek sokaságát fogjuk létrehozni, beindítani itt is, ott is. Mindezen intézményekben a felnövekvő barátaink, nagycsaládunkból kinőtt fiataljaink fognak dolgozni, élni sok-sok más jóakarató emberrel együtt. És mindenütt gyermekeket, fiatalokat látok kacagni, játszani, tisztaszívű, egészséges fiatal családokban.

Remélem, hogy tíz év múlva már mi is az egységes Európa állampolgárai leszünk, és nyugodtan utazhatunk, kereskedhetünk, beszélhetünk bármilyen nyelven. Hiszem, hogy tíz év múlva maga-

tól értetődő természetességgel, békében fogják Erdély csodaszép országát kormányozni a benne élő nemzetiségek. Hiszem, hogy Erdély parlamentjében a dévai kollégiumból kikerült fiatalok is fognak dolgozni, funkciókat betölteni, román és más nemzetiségű emberek között.

Sajnos azt is meg kellett tapasztalnom, hogy az Ördög, mint ordító oroszlán jár körül, és azt keresi, akit elnyelhetne. Nincs biztonságban senki és semmi tőle. Nincs olyan jól induló szép dolog, amelyet ne próbálna beszennyezni és elpusztítani. Az élet nem babra megy, végtelen mélységű szakadékok vannak útjaink mellett. Egy-egy döntés életeteket dönthet végzetes szenvedésbe, örök nyomorúságba. Nemcsak Ádámban és Évában döntött az emberiség, és nemcsak ott, azon a végzetes Nagypénteken, hanem ma is dönt benned és bennem. Az emberiség útja nem föltétlenül kellett a bűnbe torkolljon, nem föltétlenül kellett Jézus megváltó szeretete a Golgotán keresztül vezessen. Te dönthetsz, a szeretet, a szolidaritás, az áldozat mellett. Dönthetsz a tanulás, a kibontakozás, a növekedés, az értékek mellett. S ha netalán elestél volna, dönthetsz az újrakezdés, a talpraállás mellett. A kicsiny hitűek, az újjászületni nem tudók félre fognak állni. Olyanok is lesznek, akik feladják a harcot, a reményt. És azt is tudom, hogyha kevesen leszünk a remény, az élet hordozói, akkor számunkra pusztulást, katasztrófát, összeomlást is hozhatnak a következő esztendőik.

Tőlünk függ, minden tőlünk függ. Mindent lehet Istenben, ha él bennünk áldozat, imádság, átvitázott éjszakák vállalásának a szelleme.

Hála mindenért

Mindennapi munkánkon az első naptól éreztük Isten áldását. Számomra ez az alapítvány a gyermekekkel való foglalkozás, Isten gondviselésének, a csodának a szinonimája. Csoda volt ötezer embernek enni adni a galileai tenger partján, de itt, Romániában, ma is ugyanannak az élő Istennek a csodája, hogy nap mint nap kétszáz személy asztalhoz ülhet. Csoda, hogy hét év óta a kamránk nem ürült ki, a tűz a kályhánkban nem aludt ki, és a sok-sok hiba, nehézség ellenére is nem torpant meg alapítványunk növekedése, kibontakozása.

Munkánk elkezdése előtt álmainkat, melyet hisszük, hogy a Szentlélek álmódott belénk, a Magyarok Nagyasszonyának, Máriának a pártfogásába ajánlottunk. Ő a mi példaképünk, mert gyermekeinket hozzá hasonlóan, a Szentlélek, Isten kegyelméből, erejéből fogadtuk be. Istenünk után neki, az Istent szülő Szűznek, a Szépszeretet anyjának, a térdén álló mindenhatóságnak, Máriának szeretnénk megköszönni, hogy ily sok éve anyai jóságának örvendhetünk. Patrónánk palástja alatt – mint gyermek anyja karjaiban – mertünk emberi képességeinket felülmúló nehézségekkel szembenézni, terheket vállalni.

Nagy szeretettel vagyunk Szent József iránt is, aki a kis Jézusnak nem a test és a vér vágyából lett apja, hanem Isten akaratából. Ő megmutatta, hogyan lehetünk mindent feláldozó, szerető szülei annak a gyermeknek, akinek nem mi adtunk fizikai életet, de akinek sokszor még a fizikai léte is tőlünk függ.

Szent Ferencnek is hálával tartozunk, hisz tőle tanultuk, hogy életünk legnagyobb gondjai közepette is lehet két száraz fával hegedülve szembekacagni a nyomorral, akár vérző szívvel is vidáman együtt lenni az ártatlan, tiszta szívű gyermekekkel. Ő tanított meg arra, hogy pacsirta módjára nem szégyen felcsipegetni az út szélére hullott morzsákat. Alázattal dicsőíteni az Istent és kérni mindazt, amire szükségünk van: ruhát, bútort, élelmet, tanszert, házat, mindent annak az Istennek a nevében, aki érettünk koldussá lett.

Köszöntjük Árpád-házi Szent Erzsébetet is, aki maga mögött hagyta nemcsak családját, népét, hogy messzi idegenben szentelje

magát a szegények, a legkisebbek szolgálatának, hanem a jómódról, a kényelemről is lemondott a szegények, a kicsinyek iránti szeretetből.

Úgy érzem, hogy a mindenszentek litániáját kellene elmondanunk, mert a mindennapi nevelési, szervezési gondjainkban nagyon gyakran kerestünk példát, kértünk és kaptunk segítséget egyházunk szentjeitől. Sokszor megbicsaklott volna lábunk az erőnket meghaladó teher alatt, ha Márton Áron, Kalkuttai Teréz anya, és a hozzájuk hasonló törékeny, de minden vihart alázattal kiálló szentjeink példája nem lebegett volna szemünk előtt.

Köszönet és hála mindenért!

*Éhesek voltunk, s ti ennünk adtatok,
ruhátlanok voltunk és ti felruháztatok,
fájtunk és ti meleg, kényelmes lakáshoz juttattatok,
tudatlanok voltunk, és ti lehetőséget teremtettetek arra,
Hogy tanuljunk, iskolába járjunk.
Nem ismertük népünk, nemzetünk kultúráját, sok esetben
nyelvét,
és ti megajándékoztatok önmagunkkal,
egy nemzethez, egy néphez való tartozás örömeivel.
Nem tudtunk semmit a hitről, reményről, szeretetről,*

Egyházunk, rendünk előjáróinak köszönjük hitüket, bizalmukat. A provinciálisom biztatott, hogy az omladozó, állami kézben lévő kolostorunkat foglaljuk vissza, és töltsük meg étellel. Félelmeinkben, kicsinyhitűségünkben nagy-nagy szeretettel mindig mellettünk állt. Előjáróink, még amikor a szakadékok szélén jártunk, akkor sem mondták, hogy álljunk meg, hogy nincs tovább, hogy nem érdemes folytatni. Segítettek, amivel tudtak, de a legnagyobb segítség az volt, hogy hitték: képesek vagyunk elvégezni azt, aminek megvalósításában mi magunk sem mindig hittünk.

*és ti felkínáltátok hitelesen ezeket a csodálatos értékeket,
melyek nélkül az embernek nem éri meg leélni az életét.
Köszönet és hála mindenért!
A kenyérért, a ruháért, a tanszerért, a meleg lakásért,
anyanyelvi kultúránkért,
és legfőképpen Istenért,
aki irgalmas, jóságos arcát bennetek, jótevőinkben
- mint egy modern bibliafordításban - nyilatkoztatta ki
nekünk,
204 bajbajutott, családjától részben vagy teljesen
elszakadt gyermeknek.*

Magdi néni és a negyvenegy árva

Magdi néni ötvenkét év óta Svájcban él, többszörös családanya, most már nagymama. Miután a gyerekei kirepültek a családból, más tevékenység után nézett. Jelenleg Erdélyben támogat árva gyerekeket.

Magdi néni, hogyan támadt az az ötlete, hogy Erdélyben segít árva gyerekeken?

A zürichi magyar plébános, Csobánczy József kért meg engem, amikor az egyik unokámat, Mártonkát temette, hogy segítsék neki abban, amit ő Romániában elkezdett. Árva gyerekeknek keres helyet, főképpen székely kiscsajdáknál, akik tizen-nyolc éves korukig nevelnek a gyerekeket. Ehhez azonban az kell, hogy Svájcban olyan családokat keressünk, amelyek havonta száz frankkal támogatnák az olyan erdélyi családokat, akik örökbe fogadtak egy-egy gyereket. Kevés gondolkodási idő után igent mondtam.

A helyet, ahonnan a gyermekeket az otthonból kivettük, Szentmártonnak hívják. Szerettük volna elérni, hogy az árvaház fölöslegessé váljon és megszűnjön. Ez sikerült is. Azóta huszonkészer utaztam Erdélybe, Székely-földre, ebből a célból. Eleinte egy kis svájci szervezet állt mögöttem, de az nem nagyon működött úgy, ahogy mi szeretnénk volna. Különváltam tőlük, és most önállóan, a saját pénzemem utazom. Ma már negyvenegy gyerekről gondoskodunk, Svájcban is megtaláltuk azt a negyvenegy családot, amelyek havi száz frankkal segítenek.

Mind a negyvenegy gyerek ugyanabban az árvaházban volt?

Csak részben, ugyanis Csobánczy Józsefnek már százöt gyereket sikerült elhelyezni, az otthonban pedig százharminc gyerek volt. Ezek mind családra leltek, így az árvaház megszűnt. Gyakran előfordul azonban ma is, hogy az asszonyok a nőgyógyásznál meg kórházban hagyják az újszülöttjüket, mert nem tudnak vagy nem akarnak gondoskodni róla. Így mindig újabb és újabb gyerekeink vannak. Sajnos én már nem tudok többet vállalni, mert a negyvenegy család végiglátogatása nekem már így is kemény program. Ezen kívül van még két nagycsaládom tizenkét, illetve tíz gyerekekkel és egy özvegyember a hat gyereket is segítem.

Hogyan sikerült megfelelő nevelőszülőket találni?

Ez nem volt olyan nehéz. Nagyon sok a jóindulatú, tisztességes ember Erdélyben, és ha a költségek egy részét mi átvállaljuk, már sokat segítettünk rajtuk. Szentmártonban és a környék falvaiban elterjedt, hogy a családok árva gyereket vállalhatnak. Vállalnak is szívesen. Néhogy azt higgye, hogy az anyagi segítség miatt megérné gyereket örökbe fogadni. Mindenek előtt az kell, hogy szeressék a gyerekeket. Látogatásaim során azt is megállapítom, hogy a nevelőszülők szeretik is őket.

A pénzt tehát a nevelőszülők kapják...

A „keresztszülők” száz svájci frank-jából ők nyolcvanát kapnak közvetlenül, a visszatartott húszból pedig olyan holmit vásárolok, amit nem kapok az adakozóktól, gumicsizmát, meleg kabátot vagy orvosságot.

A támogató szülőknek írt egyik levelében láttam, hogy minden gyerekről külön-külön számol be: mi van vele,

hogyan fejlődik. Feltűnt, hogy mindegyik-nél még azt is megjegyezte, kinek mekkora a magassága, hányas a lába. Miért van erre szükség?

A pénzen kívül ruhát, cipőt is gyűjtök Svájcban. Ezt nem a „keresztszülők” adják, hanem az ismerőseim. Ezért Erdélyben lemérem, mekkorák a gyerekek, mekkora a lábuk. Eszerint csomagolom nekik a megfelelő holmit. Mindig december végén kezdem a gyűjtést, és tavasszal megy a szerelvény. Ez a csodálatos kenyérszaporodáshoz hasonló: először semmim nincs, aztán néha a maradék is túl sok.

Aztán minden alkalommal fényképeket is csinállok minden gyerekről, és ezt elküldöm a svájci családoknak, hogy tudják, kiről és miről van szó. Ez dokumentálja, hogy ott voltam, hogy a gyerek fejlődik. Így ők is megnyugodhatnak, hogy a pénz és az adomány jó helyre került.

Wildman János

Szeretet luxus nélkül

Christoph Schönborn bíboros¹

Egyház és jogalkotás Európában

Rövid értekezésem az utóbbi időkből vett két olyan példán alapul, amelyek megmutatják, hogyan tudott az egyház aktívan és viszonylag sikeresen részt venni jelentős jogalkotási eljárásokban. A példák az európai integrációval kapcsolatosak: mind az osztrák katolikus egyház, mind pedig én magam – püspöki és a püspöki konferencia elnöki minőségében – felelősséget vállaltunk az „EU-lobbizásban”. E példák cselekvésre hivatottak bátorítani az olvasót.

1. Az Amszterdami Szerződés egyházakra vonatkozó záradéka

Az Európai Unió (vagy ahogy korábban nevezték: az Európai Gazdasági Közösség) által létrehozott szerződések nem tartalmaztak semmilyen hivatkozást sem az egyházakra, sem pedig a vallási közösségekre. Sokan – közöttük mi, osztrákok – nehezményezték ezt az Amszterdami Szerződés előkészítése kapcsán, és azt mondták, nem helyes, hogy egy szerződés, amely az Uniót alapozza meg, és annak irányvonalait határozza meg, ne tegyen említést az egyházakról és a vallási közösségekről. A folyamat részletes leírása egy egész estét venne igénybe. Csak érdekességként említem, hogy elsősorban Franciaország és Belgium tanúsított ellenállást egy egyházi vagy vallási cikkely gondolatával szemben. Ezekben az országokban a népi hagyományok a jellemzőek.

Osztrák, német és olasz politikusok segítségével végül sikerült a katolikus egyház Európai Püspöki Konferenciájának összefogott akciója révén – és az evangélikus egyházzal szorosan együttműködve – ha nem is egy teljes cikkelyt, mindenesetre egy egyházakról szóló nyilatkozatot illeszteni az Amszterdami Szerződés záróaktájába, ez pedig a következőképpen hangzik:

„Az Európai Unió tiszteltben tartja és nem sérti az egyházak és vallási egyesületek vagy közösségek nemzeti jog szerinti jogállását a tagállamokban.”

A második (pótlólagos) bekezdés kompromisszum eredménye, amit elsősorban Belgium követelt:

„Az Európai Unió ugyanígy tiszteltben tartja a világnézeti szervezetek jogállását.”

Miről volt szó? Arról, hogy az Európai Unión belüli joggyakorlatban ne lehessen eltiporni a vallási közösségeket. Ezért teszik hozzá a következőket: „és nem sérti” azt a jogállást, amivel az

egyházak és vallási közösségek az egyes tagországokban rendelkeznek. Ennek a kis záradéknak messzemenő következményei vannak az egyház és az állam kapcsolatának fejlődésére az európai integrációban (Ld. Paragrafusfejlődés c. keretes írásunkat).

2. Az Európai Alapvető Jogok Chartájának kiegészítése/bővítése

Közelebb áll hozzánk az Európai Unió Alapjogi Chartájának kiegészítése, melyet 2000. október 13-14-én ismertettek Biarritzban. A 2000. szeptember 28-i keltezésű eredeti javasolt szöveget nem módosították. E dokumentum tanulmányozásakor azt vettük észre (illetve részint szakértők figyelmeztettek bennünket arra), hogy megfogalmazása néhány ponton problematikus, keresztényi figyelmességet követelne. Csak három példára térek ki:

- Az emberi élet méltósága és óvása a kezdetektől
- A házasság és család szilárd köteléke
- A vallásszabadságból adódó jogok kérdése

Az első esetben elsősorban fogalmi pontosításról volt szó. A második cikkely első bekezdése röviden így hangzik: „Minden személynek megvan a joga az élethez”. De mit jelent az a szó, hogy „személy” ebben a szövegben? Értsük itt most prof. Princeton nézőpontját alatta, miszerint a „személy” kifejezés a tudatos lényeket illeti meg? Tehát a nasciturus vagy a testi fogyatékos, illetve a szellemi fogyatékos és a halálos beteg, akik már nem tudatosak, nem nevezhetők „személynek”? E paragrafus csak azáltal maradhatott változatlan, hogy tisztázódott: „személy” alatt ebben az esetben az embert kell érteni fogantatásától természetes haláláig.

Második példa: Házasság és család. A házasság és család szilárd köteléke azért volt olyan fontos, mert a tervezet csak nagyon általánosan beszélt erről: „Minden személynek joga van családot alapítani.” Ez ellen egyértelműen kifogást emeltünk.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményében, ami a tervezet alapjául szolgált, ez sokkal világosabban van megfogalmazva: „A férfiaknak és a nőknek joguk van összeházasodni, és családot alapítani.” Még most is ez a szöveg a mértékadó. A „minden személy” kifejezés ugyanis olyan házasságok számára is kaput nyithat, amelyhez a katolikus egyház nem járulhat hozzá.

Harmadik példa: a vallásszabadság. A charta tervezete egyik helyen úgy szólt, hogy hosszabb fejtegetéshez nem lévén hely, az Európai Emberjogi Egyezményhez viszonyítva redukálták a szöveget: „Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadsághoz.” Ily módon a kollektív vallásszabadság hirtelen eltűnt. Ez vészjelzés volt, és mi következetesen azt kértük, hogy a kollektív vallásszabadság a vallásszabadság integráns alkotórészeként kerüljön említésre. Intenzív, olykor politikai színezetű lobbizásnak köszönhetően ez sikerült is:

„10. cikk Gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság

Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallás-

¹ A Bécsi Egyetem Teológiai Kara a 2000/2001-es tanév őszi félévében „Teológia és politika - pozíciók és útkeresések” címmel előadássorozatot rendezett Európa jövőjéről. Itt hangzott el Schönborn bécsi bíboros előadása is.

szabadsághoz. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés változtatásának szabadságát, valamint a vallás vagy a meggyőződés egyénileg vagy másokkal közösségben, nyilvánosan vagy a magánéletben történő kifejezésre juttatását istentisztelet, oktatás, gyakorlás vagy szertartás végzése útján.”

Az Európai Emberjogi Egyezmény szövege változtatás nélkül került át a Chartába. Ez egy egyházi lobbizás jelentős sikere, amit

én egyben bátorító példának is neveznék, hiszen azt mutatja, hogy egy ilyen feszültségekkel teli folyamatban is, mint amilyen az európai integráció, lehetséges alapvető vallási, egyházi nézeteket elfogadtatni, és elérni, hogy ezek politikailag meghatározóvá váljanak.

Fordította: Ulbert Erzsébet

Paragrafusfejlődés

„Nyilatkozat az egyházak és a világnézeti szervezetek jogállásáról”, amelyet az Amszterdami Szerződéshez kormányközi konferenciája fogadott el (= a konferencia által elfogadott 11. sz. nyilatkozat):

„Az Európai Unió tiszteletben tartja és nem sérti az egyházak és vallási egyesületek vagy közösségek nemzeti jog szerinti jogállását a tagállamokban.

Az Európai Unió ugyanígy tiszteletben tartja a világnézeti szervezetek jogállását.”

Az EKSz. a vallásról (amszterdami változat szerint):

Az Amszterdami Szerződés a következő 6a. (új számozás szerint 13.) cikket vezette be az EKSz-be:

„E szerződés egyéb rendelkezéseinek sérelme nélkül és a szerződés által a Közösségre átruházott hatáskörök korlátain belül, a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően a Tanács egyhangúlag megfelelő intézkedéseket tehet a nemi, faji, etnikai, vallási vagy világnézeti alapon történő, fogyatékból, korból vagy szexuális irányultságból eredő megkülönböztetés leküzdésére.”

Az Európai Közösség Püspökkari Konferenciái Bizottságának szövegjavaslata (2000. február 8.):

“Gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság

Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadsághoz. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallás vagy a meggyőződés egyénileg vagy másokkal közösségben, nyilvánosan vagy a magánéletben történő megvallását istentisztelet, oktatás, szokások és szertartások végzése útján.

A vallásszabadság ugyancsak magában foglalja az egyházak és vallási közösségek jogát, hogy mindazokat a gyakorlati vagy jogi tevékenységeket végezhessek, amelyek a vallással kapcsolatosak.”

A Német Evangélikus Egyház szövegjavaslata a 2000. április 27-i meghallgatásra (a dokumentum dátuma: 2000. április 10.):

„Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadsághoz. A vallásszabadság magában foglalja a nyilvános vagy magánéletben, egyénileg vagy másokkal közösségben történő megvallás jogát, valamint az egyházaknak és vallási közösségeknek saját ügyeik rendezéséhez és intézéséhez való jogát a tagállamok törvényei szerint.”

A konvent elnökségének kompromisszumos javaslata (2000. június 4.) (Megegyezik az Európai Közösség Püspökkari Konferenciái Bizottságának szövegjavaslata – ld. fentebb - első részével):

„Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadsághoz. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallás vagy a meggyőződés egyénileg vagy másokkal közösségben, nyilvánosan vagy a magánéletben történő megvallását istentisztelet, oktatás, szokások és szertartások végzése útján.”

Az Európai Unió Alapjogi Chartája szövegének az elnökség által javasolt változata (Brüsszel, 2000. július 28.) Kivonat:

“10. cikk Gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság

Mindenkinek joga van a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadsághoz. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés változtatásának szabadságát, valamint a vallás vagy a meggyőződés egyénileg vagy másokkal közösségben, nyilvánosan vagy a magánéletben történő kifejezésre juttatását istentisztelet, oktatás, gyakorlás vagy szertartás végzése útján.”

“14. cikk Művelődéshez való jog

(2) Tiszteletben kell tartani az oktatási intézmények alapításának szabadságát a demokratikus elvek tiszteletben tartása mellett, továbbá a szülők azon jogát, hogy gyermekeik számára a vallási, világnézeti vagy nevelési meggyőződésüknek megfelelő nevelést biztosítsanak, az e jogok és szabadságjogok gyakorlását szabályozó nemzeti jogszabályokkal összhangban.”

“21. cikk A megkülönböztetés tilalma

(1) Tilos bármiféle megkülönböztetés, például a nem, faj, bőrszín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai jellegzetesség, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, származás, fogyatékból, kor vagy szexuális irányultság alapján.”

Makai Szilvia és Balogh Gábor¹

Vélekedés párkapcsolatról, házasságról, erkölcsről

Makai Szilvia

rávid írás a feminista teológiáról: *Feminista morál – férfiközpontú teológia* címmel. E három írás sorrendje nem véletlen. Az első a legkonzervatívabb, a második a valódi problémákat felvető, már sokkalta toleránsabb, a társadalmakat diakronikusan szemléli, a harmadik pedig egy problémakör legliberálisabb megközelítésére és megoldására törekszik. Ezek közül az első kettőre fogunk reagálni.

Az első lényegében egy szép prédikáció, a keresztény retorika jellegzetes példája. A felütésben Lábady elveszítettnek hiszi az idealizált múlt értékeit („a keresztény életeszmeny helyébe a fogyasztói életeszmeny lépett”). A második részben a kezdetekről, az ember teremtéséről beszél: Ádám és Éva kapcsolatát téve meg a házasság ma is követendő mintájául. Ezután a saját házasságának példáján keresztül mutatja be azt, hogy a házastársaknak minden nehézség közepette is szeretniük kell egymást. Negyedikként a házasságot mint felbonthatatlan szent szövetséget tekinti, melynek alapja a feltétlen szeretet. Ötödikként egy megható életképben magát és házastársát villantja fel, amikor reggel a vonatra indul. Először az első résszel kapcsolatban mondanánk el véleményünket.

Lábady Tamás komolyan gondolja az értékvesztést, ezt a pár ezer éves retorikai locus communis. Ha közelebből megnézzük megállapítását, akkor rájöhetünk, hogy szerzőnk miért gondolja ezt, és hogy nem téves-e az állítása *legalább* annyiban, hogy túlegyszerűsít. Tény, hogy életmódunk megváltozott. A tudomány és technika fejlődése változásokat implikál a társadalomban. A feudális társadalom lassú leépülésével a cél egyre inkább a hagyományos társadalmi függőségi viszonyok megszüntetése, enyhítése, illetve önkéntesség tétele. Ahol ez a cél, ott az eredmény a hűség (általában véve) mint jelenség fontosságának leszűkülése, elhalványulása. Ha a cél a jogi egyenlőség és szabadság, akkor egyre gyakoribb, hogy potenciálisan egyenrangú, független felek közti egyezségek jönnek létre, nem pedig bármely függésben élők közti örök szövetségek – mint amilyenek Lábady és a kereszténység a házasságokat látja, illetve szeretné látni: „a házasság nem szerződés, hanem *szeretetszövetség*”; „a házasság az a legkövetkező emberi kapcsolat, amely egyedül alkalmas a *Szentháromság szeretetességét* kifejezni”. Az egyén (érdekeinek) erőteljes védelme, társadalmi életképességének maximalizálása együtt jár a közösségek és kiemelt vezetők, ideológiák feletti gyakorolt hatalmának csökken(t)ésével: az USA jogrendszere nem ismeri a nemzetiségi jogokat. Márpedig az erkölcsök pontosan a közösségekhez tartozó (íratlan) együttműködési szabályok. Ha tehát a közösségek működ-

dését határok közé szorítjuk, a hozzájuk tartozó erkölcsi szabályok is tért vesztenek, relativizálódnak: attól függ fennállásuk, mennyire sérti az egyént, annak személyiségi, önrendelkezési, magántulajdonához való stb. jogait.

Másrészt a technika lehetővé tette, hogy gyorsan és könnyen helyet változtassunk, vagy akár azt se kelljen tennünk: hatékonyan kommunikálhassunk. Ez az a „felgyorsult világ”, az az „internet-társadalom”, amely minden bizonnyal még gyorsabbá és globálisabbá válik majd.

Ezek után már érthető, hogy milyen alapon gondolja Lábady, hogy értékvesztés történt, hódít az „erkölcsi relativizmus” vagy „nihilizmus”. Hiszen a régi értékrend felől nézve valóban ronda ez a világ, mert nem felel meg a múlt értékeinek. De egy immár másfajta világban vajon a tévelygő, útkereső ember ha olyan utat talál, amely összeegyeztethető ezen megváltozott („értékvesztett”) társadalommal, és új személyiségi, illetve kiscsoportos jogokat és erkölcsöket fejleszt ki, egyszóval ha netán új értékeket teremt a régié helyett – vajon ez elítélhető-e önmagában? Egyáltalán alkalmazható-e a priori egy régi értékmerce új jelenségekre? Nyilvánvalóan nem. Ez a társadalom már nem az, amely kitalálta magamagára a régi erkölcsöket. Per definitionem egy adott erkölcs kizárólag egy adott közösségre vonatkozhat, és ezért új közösség új erkölcsöket hoz létre. Ebből viszont az következik, hogy a homoszexuálisok, feministák stb. törekvései ab ovo nem lehetnek „helytelenek”. Valójában tehát nem az értékek vesztek el, hanem mögülik a jelenségek (az egész társadalom), amelyekre vonatkoztak. Értékvesztés helyett érték-átstrukturálódásról, értékváltozásról van szó. Erre rimel Wolf Judit, amikor azt mondja: „Alapvetően megváltozott a világ és a társadalom. Igaz, Magyarországon a hitélet, az egyházi élet még kb. 40-50 év lemaradásban van, mégis itt is az a feladata, hogy megszentelje azt a társadalmi formát, amelyben él.” Továbbá: „A kérdés tehát az, milyen problémákat vet fel ez a társadalom, amelyben mi most élünk. Nem azok a válaszok a fontosak, melyeket elődeink találtak meg az akkori társadalmi viszonyokra (...)”.

Minden értékítélet legelsősorban az ítéldről szól, s csak szerencsés esetben, előfeltételezések tudomásulvételével, és csak bizonyos közönség által elismerten szólhat a megítélt dologról, jelenségről. Ez az, amit csak óriási nehézségek árán, és csak részben tanultunk meg a legújabb kori történelem során. A felvilágosodás korától vívjuk a dogmatikus, előítéletes gondolkodás leépítésének harcát, s még most sem tanultuk meg teljesen a relatív értékek létezésének tudomásulvételét: „ami nekem jó, nem biztos, hogy neked is, ezért nem erőltetem”, illetve: „ami apáinknak jó volt, nekünk már nem biztos, hogy az, ezért nem erőltetem”. Kötelességünk tehát a másság ésszerű határokra belüli elfogadása, különben a magánélet és a szabadságjogok ellen vétkezünk. A világot a maga összetettségében szemlélve csak szerényen szabad ítéleteinket elmondanunk, s csak hosszas töprengés után, különben véleményünk nem lesz releváns, vagy egyenesen magunk zárjuk ki magunkat a kérdés tárgyalásának lehetőségéből.

A fentiekből következik, hogy Lábady hibázik, amikor egész országok fölött ítélkezik, amelyeket a fejlett világ legdemokratikusabb államainak szoktak tekinteni: Norvégia, Hollandia és

¹ A szerzők egyetemi hallgatók

Balogh Gábor

Dánia lakóit, törvényeit és törvényhozását az értékek pusztulásának legkirívóbb példáiként tekinti – csupán azon az alapon, hogy ő keresztény, és nem ért egyet az ott zajló eseményekkel.

El kell fogadnunk, hogy bizonyos emberek számára egyszerűen nem létezik az

Isten, másoknak pedig másik Istenük van, ennél fogva az én Istenem nem parancsolhat a másik embernek, Jézus tételei nem igazak őr, mert nem relevánsak. Vannak, akik nem Istentől, Ádámától és Évától, hanem az anyagtól eredeztetik magukat. A keresztény ember véleménye – így tehát Jézusé is, hiszen Ő csak a keresztények számára fontos igazán – potenciálisan csak annyit ér, amennyit egy buddhistáé vagy egy ateista lesbikuszé. A legbonyolultabb dolgok közelről nézve gyakran a legegyszerűbbekké válnak.

Lábady írja: „És ma már egyre kevesebb nő tudja, hogy *elsősorban nő*, és nő mivoltán keresztül kell megvalósítania emberségét.” Ezzel nem tudunk egyetérteni. A nők is elsősorban emberek, pontosan ugyanúgy, mint a férfiak. Egy hermafrodita is elsősorban ember: nemiség nem létezik egyed nélkül, egyed létezhet nemiség nélkül. A nemiség és a vele járó szerepek előtérbe helyezése téves. A tulajdonság előfeltételezi a dolgot, nem pedig fordítva. (Persze ezzel nem azt állítjuk, hogy a szerepek ne lennének fontosak.)

A második részben a kezdeteket állítja elébünk, romlott emberek elé, példaképpül: Ádám és Éva kapcsolatát, kiket az Isten egymásnak teremtett.

Most már nem egyetlen Ádám és az ő egyetlen Évája létezik, hanem több millió ember (jó részük nem vagy másképp keresztény) áll egymással potenciálisan kapcsolatban, ahol az egyén elindul útjára, hogy megkeresse az igazit. Ezen az úton számtalan emberrel találkozik, tévelyeg, válogat és téved; és ekkor újra keresni indul, mert nem biztos, hogy az első megkezdett út a legjobb is egyben. Így történik meg, hogy egyeseknek el kell válni, hogy egyesek saját nemükben találják meg életük társát és értelmét. És ha mégúgy sem értünk egyet mi, mások – velük, nincs jogi és erkölcsi alapunk megkérdőjelezni az ő útjukat, választásukat a fentiek miatt, avagy ne ítélj, hogy ne ítéltes. Mindannyian emberek volnánk, és a megértés, a tolerancia és a szeretet segít másokkal együtt élni, másokat megismerni.

A mi véleményünk különbözik attól, amit Lábady ír a házasságról. És nem azért, mintha nem szeretnénk, ha minden házasság ilyen volna, hanem két okból. Az egyik az, hogy ez is egy újabb idealizmus: a párkapcsolatok, házasságok döntő hányada nem életre szóló szeretetszövetség, és nem is lesz ilyen. A másik ok, hogy szerzőnk egy ilyen örök szeretetszövetség lehetőségét is megtagadja például a homoszexuálisoktól. Tehát véleménye a házasságról számunkra és a mai ember számára túl szűk, túl steril és idealizált. A valóság ma nem ilyen. Wolf Judit is rámutatott, hogy a család típusa korábban – már a gazdasági rend miatt is – mindenképpen az életre szóló házasság volt. Az egész gazdasági élet a családra volt építve – élethossziglan. Ma már a megváltozott körülmények között egy kapcsolat nem annyira a gazdasági-társadalmi szükségességektől, hierarchiától függ, hanem a bizalomra épül, és *ebből következően* a hűségre, ha a hűség alatt a másik mellett való kitartást, megmaradást értjük. A mai fiatalok tehát már másképp

látják. Amikor elkezdődik egy szerelem, akkor minden csodálatos, magával ragadó és magától értetődő. Ez a kezdeti nagy lángolás elmúlik. A két ember megismeri egymást, visszatérnek a hétköznapiak, mindenféle problémák, amiket meg kell oldani: a hisztik és a heppek. Meg kell tanulni együtt élni, ki kell alakítani a közös szabályrendszert, életritmust, a közös dolgokat és a külön dolgokat. A mai emberek többsége úgy gondolja, aszerint viselkedik, hogy a világban az ember alapvetően egyedül van. Áldozatokat vállalhat a másikért, sőt kell is, de magát feláldoznia nem ajánlatos. Nem ildomos teljesen belefolynia a másikba, mert akkor eltűnik ő maga is, és nem lesz mit adnia a másiknak sem. Az együttélés mögött valahol ott él a kezdeti nagy lángolás, amelyet a bizalom tart életben. Lábady Szent Pál (Ef 5,25-29) értelmezésekor azt mondja, hogy a szeretet döntés, tehát tudatos, és gyakorlása akkor igazán kihívás, ha a másik rossz passzban van: türelmesnek kell lenni, figyelni kell rá. De valójában a szeretet legalább annyira az érzelmeiktől meghatározott, mint a tudattól. A szeretet tehát nem tud döntés tárgya lenni, csak a bizalom, amely tudatos, és amelyet a szeretet feltételez, tehát az alapja. Tehát csak szeretetünk megalapozásáról *dönthetünk*.

A feltétlen és örök szeretet állapotát nagyon kevesek képesek csak elérni. Ezt figyelembe véve a hűség fogalma, fontossága is relativvává válik. Az ember annyi mindenkivel találkozik, annyi mindenre lehet igénye vagy fogékony. Nem mindenki talál rá egyből az „igazira”, még ha akkor, amikor összeházasodnak, úgy is érzi. Hát akkor mi is az, hogy valaki az „igazi”? Nagymamáink mondják: „édes gyerelem, egyik se jobb a másiknál”, és ebben van igazság: mindenkinek megvannak a problémái, csak azt kell megtalálni, akivel passzolnak egymáshoz ezek a problémák.

Az ember élhet egy kapcsolatban, ami sok szempontból jó, az alapvető értékek egyeznek. De vannak vágyak, amelyek másfelé irányulnak. Erről beszélni kell, és talán ki is kell élni, hogy ne maradjon bennünk, és ne rágogasson minket később – vagy akár hogy új útra vezethessenek. Viszont meg kell beszélni mindent, mert ez a záloga egy hosszú távú kapcsolatnak, vagy akár egy szenvedéssel és hazugsággal teli időszak elkerülésének, tehát egy kapcsolat normális befejezésének. Ha hazudik az ember – akár önmagának is –, akkor kezdődik a romlás, a hűség megkérdőjelezhetősége, vagyis a megcsalás. Persze a megcsalás definíciója is relatív: egyéntől, pároktól függ, ki mit tekint annak. A kapcsolatok elromlásának megvannak a szociológiai okai is. Ezeket magában hordozza ez az egyre gyorsuló világ: a romló anyagi helyzetből következően megromló kapcsolatok, a hajtásból következő időhiány miatt tönkremenő kapcsolatok, vagy egyszerűen a korábbi évszázadoknál nagyobb találkozási, választási lehetőségek számának növekedéséből következő folytonos elbizonytalanodás stb. És fontos az egyéni háttér is, amely nem választható el a külső körülményektől. Meghatározó, hogy ki mit hordoz magában a múltból, a gyerekkorából, és mennyire van tudatában a saját mintázatainak, mennyire képes reflektálni önmagára, felismerni a hibáit, vagyis bizonyos determinált reakcióit egyes helyzetekre.

Olyan világban élünk, ahol alapvető emberi jog a váláshoz való jog, tehát az életfogytig tartó, egyetlen másik emberhez kapcsolódó szeretetről való lemondás joga. Ezt az állapotot lehet kárhóztatni, de megváltoztatni csak olyan áron lehet, hogy elveszünk az emberektől a döntés szabadságát, ezzel együtt erkölcsi felelősségüket – amiért oly sokat harcoltak az újabb korban. De még ha nem is értene egyet ezzel valaki, az ítélkezésnél fontosabb a Wolf Judit által említett, XXIII. Jánostól származó aggiornamento, a dialógus, az egymással való beszéd. De még ennél is fontosabb a társadalom, az emberek erkölcsi beállítottságának megértése, elfogadása, mert ezek mint objektív, aligha megváltoztatható körülmények vannak adva számunkra.

Wildmann János

„Halleluja”-kocsi

Akár örülhetnénk is annak, hogy az utóbbi időben a médiában, a társadalmi és politikai közéletben gyakrabban van szó a vallásról, az egyházakról. Örülhetnénk, ha mindez azt jelezné: megnövekedett a vallás és egyházak pozitív társadalmi megítélése; a vallás életcélt, az egyházak támaszt nyújtanak egyre szélesebb rétegek számára. Örülhetnénk, ha a hatékony társadalmi jelenlét miatt szükségessé válnék az egyházi vezetők gyakori közszereplése, egyeztetések, megbeszélések egymással, a civil szervezetekkel. Örülhetnénk, ha a hívő emberek tevékeny tanúságtétele volna annyira nyilvánvaló, hogy hírértékűvé válnék.

A tudósítások azonban nem a hívők tanúságtételéről szólnak, hanem újabb és újabb kormányzati ötletekről és ezek fogadtatásáról. A kormánypártok és a hozzájuk közel álló tömegtájékoztató eszközök az államvezetés vallás- és egyházbarát politikáját magasztalják, míg az ellenzék és a liberális médiumok rendszeresen felháborodnak és tiltakoznak. Mindegy, hogy a vallásszabadságról szóló törvény esetleges módosításáról, a templomi esküvő állami elismeréséről, a költségvetés egyházaknak juttatott támogatásáról vagy legújabban a választható, kötelező hit- és etikaoktatásról van szó, a felek képtelenek szót érteni egymással. Mert egyáltalán nem tudnak beszélni egymással, nem engedik pontosítani, kifejteni egymás gondolatait, nem mérlegelik egymás érveit. Indulatok, hisztériakelés mindkét oldalon! Elbeszélés egymás mellett. Ez nem jó, de ilyen – sajnos – a politikai közéletünk, ilyenek vagyunk. Úgy tűnik, sokaknak magától értetődő, hogy egy adott egyház azon az oldalon áll, ahol nagyobb mozgásteret, jobb működési feltétele-

ket biztosítanak neki, vagy legalábbis jobb státuszt, speciális kedvezményeket és mindennek előtt több pénzt ígérnek. Nincs is azzal semmi baj, ha a kormány felismeri a vallás pozitív társadalmi szerepét, és különféle módon támogatja az egyházak működését, sőt az is jó, ha az egyházak vezetői örülnek ennek, és élnek a tágabb lehetőségekkel. Fontos viszont, hogy az egyházak vezetői különbséget tudjanak tenni a működésükhöz szükséges mozgástér bővülése és a privilégiumok között. Míg az előző többé-kevésbé objektív szempontok alapján történhet, az utóbbi szükségszerűen szubjektív és diszkriminatív, amely polarizál és feszültséget szül a vallási közösségek között. A II. Vatikáni Zsinat szerint a katolikus egyház „reményét azonban nem veti a világi tekintélyektől felajánlott kiváltságokba”, sőt inkább lemond még „törvényesen szerzett jogainak gyakorlásáról” is, ha kiderül, „hogy ezeknek a jogoknak a gyakorlása miatt kétségbe vonható: őszinte-e tanúságtétele” (GS 76).

Aki kiváltságot ad, az lekötelezi azt, akinek adja. Évszázadokon keresztül erre épült a trón és oltár szövetsége, sőt a kommunista hatalom egyházpolitikája is. Aki pedig előjogokat kap, azt a hatalom könnyen instrumentalizálja. A német evangélikus egyház szinódusának egykori prézese, Jürgen Schulde szerint a privilegiált egyház mintegy a hatalom „halleluja-kocsijaként” kapcsolódik az állami mozdonyhoz: bárhová menjen is a szerelvénnyel, bárhol álljon is meg, a mozdony „hurrá” sípolására a ráakasztott egyházi vagonból mindig a helyeslő „halleluja” zendül fel. Őszinte-e ekkor tanúságtétele?

Mihályi Gilbert O. Praem.

Az egyház társadalmi tanítása II.

Szolidaritás, tolerancia, szubszidiaritás

Az egyház társadalmi tanítása az emberi személy méltóságának és jogainak elismerésére, a **keresztény emberképre** épül. Ezzel foglalkozott előző írásunk. Most ennek a társadalomtanak alapvető rendező elveire: a szolidaritásra, toleranciára és a szubszidiaritásra fordítjuk figyelmünket.

Szolidaritás

Az ember közösségi lény. A Teremtő szentháromságos életformáját, a szeretet társas együttélését jelölte ki teremtménye számára. Az ember teljesen magányosan, teljesen egyedül nem képes boldogságát munkálni, személyisége csak a közösségben képes kiteljesedni. Csak az „én-te-mi” együttesben, a többiekkel együtt lehet a földi élet emberi.

Ne értsük ám félre! A közösségi élet, amelyről itt szó van, nem kollektivisták társadalom, amely teljesen elnyomja az emberi személyt, és így jogait is eltiporja. A közösségi élet személyek kapcsolata, és ennek jellemzője éppen az, hogy mindent az emberi méltóság és jogok megbecsülésére, előmozdítására irányít. Vagyis a közösség ereje az összetartozásban, összefogásban, a célok

összehangolásában és az erők egyesítésében áll, kölcsönös függésben, kölcsönös felelősségben és együttműködésben.

Ahol ez az egymásrautaltság, ez az „együtt-egymásért” hatékonyan működik, ott a szolidaritás érvényesül. Érthető, hogy ez az **emberi együttélés alapvető rendező elve**. Ahol ez hiányzik, ott nem beszélhetünk szolidáris társadalomról.

Ez a szolidaritás a társadalmi élet minden területére kiterjed: politikai, gazdasági, kulturális, technológiai stb., mert hiszen a szolidáris együttműködés az élet egészét akarja gazdagítani. És egyben felölel minden embert: családokat, nemzeti társadalmakat, régiókat, kontinenseket és természetesen a népek egész családját. Az emberiség előhaladását a közös értékrenden alapuló szolidaritás képes előmozdítani.

A II. világháború után az **Egyesült Nemzetek Szövetsége**

Rembrandt: A két tudós - A párbeszéd: együtt keresés

nemzetközi együttműködéssel akart világbéket és emberi életet teremteni. Ez a „hidegháború” miatt nem sikerült, s bár a Szövetség politikai és gazdasági téren nem vezető intézmény, az egészségügy, menekültek stb. érdekében jó munkát végez. A körülmények miatt nem várható, hogy az ENSZ-ből szolidáris világszövetség alakul ki.

Az Európai Unió csak úgy tudja majd szolgálni tagjai javát, ha szolidaritásban egyesíti őket közösséggé, teljes – és nem másodrendű, kiszolgáltatott tagok – partnerségében, valamint teljes esélyegyenlőségben.

Tolerancia

A szolidaritás nem alakul ki önmagától. Állandó gondozást igényel. Hiszen az emberek és a népek között itt-ott mindig nehézségek, ellentétek keletkeznek és ezáltal a szolidaritás eszméje sérül.

Manapság nagy kihívás a pluralizmus. Kultúrák, vallások, ideológiák, gazdasági rendszerek közötti különbségek kerülnek egymás közelébe, keverednek ebben az egységesülő világban. A „másság”, „az idegen” sokaknak nem bizalomkeltő, gyanús fogalmak. Ellenszenvet váltanak ki, félelmet keltenek, és ez a szolidaritás halála.

Az értelmes és gondolkodó ember azonban hamar belátja, hogy az elutasítás és elzárkózás első reakciója nem lehet végleges állásfoglalás. A pluralizmus ugyanis itt marad velünk, és el kell ismernünk, hogy „a másoknak” is joguk van kultúrájukhoz, vallásukhoz stb.

Éppen ezért arra van szükség, hogy egymást egyre jobban megismerjük, megértsük és elfogadjuk ebben az emberi sorsközösségben.

A kapcsolatteremtés és kapcsolatfejlesztés egyik emberi módja a **dialogus**. Ez persze nem könnyű eljárás. Mert ha rá akarjuk erőszakolni egymásra nézeteinket és érdekeinket, teljesen elhibázzott igyekezet. Ha a másikon való felülkerekedés a cél, akkor eleve

eredménytelenség vár ránk. Saját igazunk hajtogatása, a másik gyöngéinek kifürkészése teljes félreértése a párbeszéd összehozó, egységesítő céljának.

Mert a párbeszéd együtt-keresés. Őszinte és nyitott közeledés egymáshoz, kölcsönös megértési készséggel, bizalomkeltő magatartással és felelősséggel egymásért, közös célokat és érdekeket előmozdító megegyezés. A **tolerancia** nem elvi kompromisszum, hanem a különbözőségek jogosultságának elismerése, megosztottság helyett az egyetemes közjóért való összefogás.

Gyakorolja-e az egyház a szolidaritást, amit tanít?

A lelkiismeretvizsgálat mindenkre ráfér, az egyházi közösségre éppúgy mint a hívőre. Ezt **Ratzinger József bíboros** is belátja: „Az Egyháznak is kritikusan kell megvizsgálnia önmagát, azt, hogy mennyire vétkes ebben a kommunikációs zavarban, ahhoz, hogy le tudja győzni” (A Föld Sója, 138. old.) A **II. Vatikáni Zsinat** pedig hangsúlyozza, hogy a felelősség elől nem menekülhetünk: „A püspökök és a papság ne feledje, hogy életük és tevékenységük alapján ítélik meg az Egyházat” (Egyház a Modern Világban, 43.)

Kérdésünk tehát: gyakorolja-e az Egyház a szolidaritást, amely zsinati önképének egyik benső eleme. Az Egyház ugyanis ISTEN NÉPE KÖZÖSSÉGE, szeretetközösség a Szentháromságos Egyistennel és egymással.

Lényegében tehát összetartozás, együtt-egymásért szolidaritás. Élő kapcsolattartás, amely felelős együtt tervezésben és együtt munkálkodásban hoz jó gyümölcsöt, amelyről Krisztus Urunk beszél. Tehát minden krisztuskövető részt vesz az egyházi közösség életében, hivatásában.

Ez a közösségi szolidaritás lassan és nehezen alakul ki a magyar egyházban. Fő oka, hogy a lelkipásztorkodás régimódivá vált, s így nem képes feladatát teljesíteni a mai körülmények között.

A Kalocsa-Kecskeméti Szinódus megvallja: „Főegyház-megyéink lelkipásztorkodását jórészt még mindig a népegyházi gondolkodás és az ennek megfelelő működés jellemzi. A régi népegyházból megmaradt pasztorációs gyakorlat nem folytatható tovább.”

Lukács László SchP. Kritizálja az elévült lelkipásztorkodás folytatását: „A valódi aggiornamento tendenciái mellett azonban mintha még mindig ott kísértene a restaurációra, a háború előtti állapot visszaállítására való törekvés, az „idők jeleinek” figyelmen kívül hagyásával. A hagyományos lelkipásztorkodásnak szinte változatlan, kritikátlan, merev folytatása a mai. Kevés az igazán innovatív egyéniség. A változtatások elkerülhetetlenek, halasztásuk egyre károsabb következményekkel jár.” (Az Egyház mozgástere Magyarországon, 1997.)

Ezért a csődhelyzetért főleg a papság felelős. **Blanckenstein Miklós** azt állapítja meg, hogy „sajnos, papságunk egy része neveltetésénél és gondolkodásmódjánál fogva nem, vagy alig alkalmas a zsinat által óhajtott lelkipásztori feladatokra” (1998. Egri Lelkip. Napok).

Ezt az elégtelenséget a II. Vatikáni Zsinat tanításának érdeklensége magyarázza. **Erdő Péter püspök, rektor** szerint: „Sokan nem ismerik és nem becsülik eléggé a zsinati útmutatásokat, azok nemigen járták át egyházi életünket.” A zsinati változásokra nem készítették fel a papságot, jelentette ki **Nyíri Tamás** egyetemi tanár. **Dr. Kiss Imre** rektor pedig arra mutat rá, hogy a zsinati okmányok lefordításuk után sem járták át teológiai oktatásunkat, így az ige hirdetést és a katekézist sem. **Karl Josef Rauber érsek-nuncius** a szélsőséges hagyományörzést veti el: „Az egyházi intézményekben is megtalálható a konzerváló mentalitás, s mivel ez ragaszkodik ahhoz, ami mindig is volt, a megváltozott helyzetben az evangélium

nem tudja kifejezteni üdvösséghez vezető és az új helyzetnek megfelelő hatását.” (TEOLÓGIA, 1998/1-2.)

Mindezek alapján világos, hogy a plébániák élő és cselekvő közösséggé formálása jórészt késik. Ehhez hozzájárul a hívek passzivitása is. A szolidáris közösség még messze van, hiszen a testvériség hiányzik, a világi hívek részvétele az egyház életében nem vált elfogadottá nem egyenrangúak, ahogyan a II. Vatikáni Zsinat tanítja. A nőkkel való szolidaritás nem valósult meg, a lelkipásztori szolgálatokban alig vehetnek részt, pedig a Zsinat nem tesz különbséget férfiak és nők között, mindig világi hívekről beszél. Ennek ellenére a nők az egyházban marginalizáltak.

Hogyan beszélhetnénk egyházi szolidaritásról, amikor igen sok helyen a plébánosok még törzsfőnökök, ahogy a hívek mondják. Erdő Péter püspök, rektor szerint ami nehezen megy, az a plébániák életének alakulása (Pax Romana 1997. Konf.) De igen sok hívő sem mutat érdeklődést plébániája fejlődése iránt: „Hát miért nem jó az, ahogyan eddig éltem keresztényként, miért is kellene változtatni rajta?” A **Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye Színódusa** elismeri, hogy a II. Vatikáni zsinat tanítása, mely a világiak apostoli feladataira és lehetőségeire vonatkozik, kevés helyen vált köztudottá. A plébániák működése sok tekintetben nem tükrözi a krisztushívek szeretetközösségét, sokszor még a kánonjog által adott demokratikus formák is csak látszólagosak.

A szentmisén is igen sok helyen nem közösség, csak közönség van jelen, mutat rá **Keresztesné dr. Várhelyi Ilona**. Ezt erősíti meg **N. I.**, aki így ír: „A Köszöntések egymást a béke jelével” gyakorlati végrehajtása a vadidegen szomszéddal váltott kézfogásban nyilvánul meg.” (TEOLÓGIA, 1992/2.) De az is igazolja a szolidáris, testvéri összetartozás és együttműködés hiányát, hogy a szentmise liturgiáján, amelyről a Zsinat Liturgikus Konstitúciója azt mondja, hogy közösségi cselekmény és a hívek „cselekvő részvétele” szükséges, a hívek éppúgy ülnek padjaikban mozdulatlanul és szótlanul, mint azelőtt, míg a kántor sok helyen önmaga énekelget, a miséző pap pedig egyedül mondja az ún. kánon elég hosszú imáit. A zsinat rendelkezése csak papíron maradt meg, a gyakorlatban a legtöbb templomban nem érvényesül.

Az információ és kommunikáció rendszeres áramlása a közösségekben a kapcsolattartás, az együttműködés és a felelős részvétel magától értetődő eszköze. Ez a magyar egyház benső életében meglehetősen hiányzik. A híveknek joguk van ahhoz, hogy tájékozottak legyenek. Az, hogy az asszonyok az utcán megkérdezték tavaly e sorok írójától: „Mondja csak, mennyi volt plébániánk perselyezése az árvízkárosultak javára?”, rávilágít a tájékoztatás hiányára. Tény, hogy ma már bizonyos plébániák értesítőt adnak ki. Ez a közösségformálás egyik jó módja. Az egyházmegyei zsinatok a szolidáris együttműködésnek a megjelenését jelentik. Lényeges, hogy az összetartozás és az együttes felelősség tudata szolidáris közösséggé formálja az egyházmegyéket.

A püspökök elég távol élnek a hívektől. A bérálási együttlétnél sokkal többre van szükség. **II. János Pál** már régebben is buzdította őket, hogy ne kössék le magukat bürokráciával és merőben reprezentációs tevékenységekkel, hanem menjenek és foglalkozzanak híveikkel. Az Isten népének a főpásztora a megyés püspök. Talán plébániai fórumok szolgálhatnának legjobban a találkozás és beszélgetés színhelyeül.

Szubszidiaritás

A szolidaritás hatékonyságának biztosításához szükséges a szubszidiaritás. Ez a közösség különböző intézményei, szervezetei, csoportjai közötti viszonyok rendező elve. Illetékességüket, hatáskörüket szabja meg, a hatalmi megosztást rendezi. Vagyis, amit a kisebb közösség teljesíteni tud, azt a nagyobb közösség ne

vegye át, ne sajátítsa ki. Pl. az önkormányzat hadd tegye csak a saját munkáját, hiszen legjobban ismeri a helyi körülményeket és szükségleteket, a kormányzat ebbe ne avatkozzék bele, de folyósítsa neki a törvényes részesedést az adózásból és más neki kijáró juttatást. A főváros és a kerületek között is érvényesíteni kellene a szubszidiaritást, mely igazából decentralizálást jelent, védelmet a központosítás ellen. A hatalom gyakorlását igyekszik szabályozni és mindenféle atyáskodó beavatkozást megakadályozni, mert ez csak feszültséget okoz, ami káros a szolidáris közösségre nézve.

Az Európai Unióban sincs helye a centralizmusnak. A központi hatalom nem diktálhat. Tagjai, régiói között csak az európai integráció épületének szolidaritás-szubszidiaritás fundamentumán alakulhat ki egészséges viszony.

Gyakorolja-e az egyház a szubszidiaritást, amit tanít?

A szubszidiaritással az egyházi élet egész területén baj van. De itt csak az egyetemes egyház és a helyi egyházak kirívó viszonyára térünk ki, mert ez a vatikáni, pápai centralizmus miatt napjaink égető problémája lett. A központosítás az egész egyháztörténelmet végigkísérte, de a **II. Vatikáni Zsinat** következtében vált elviselhetetlenné. A Zsinat ugyanis elismerte, hogy az egyetemes egyház a helyi egyházakban valósul meg, jelenik meg. Következésképpen az egyházmegye nem az egyetemes egyház adminisztratív szerve, a megyés püspök nem a pápa vikáriusa, hanem püspökké szentelése erejében saját jogán főpásztor.

A jezsuita egyházjogász-teológus **Örsy László** régebben azt írta, hogy a centralizmus és a kollégialitás nem férnek össze! **II. János Pál** sok kritika éri a péteri hatalom centralista gyakorlata miatt, az ökumenizmus kilátásai is szenvednek. Protestáns testvéreink ugyanis semmiképpen sem fogadják el a péteri szolgálattal való visszaélést.

A **TEKINTÉLY AJÁNDÉKA** címen 1999 májusában megjelent jelentésében a katolikus-anglikán ökumenikus bizottság egyetértett abban, hogy a püspöki kollégium a pápával együtt az Egyház legfőbb vezetője (Az Egyház, 18.), ezért a pápai tekintély kérdését a püspöki kollégium keretében lehetne legjobban megérteni. Az anglikánoknak könnyebb lesz elfogadni a pápai tekintélyt, ha annak gyakorlása a püspöki kollégiumon belül történik.

Az egyetemes és a helyi egyház kapcsolatának égető problémája jelentkezett **Joseph Ratzinger** és **Walter Kasper** bíborosok legújabb vitájában. A problémát nem a pápai primátus okozza, hanem annak gyakorlata.

II. János Pál pápa tudatában van annak, hogy sokaknak nem tetszik stílusa, ezt **HOGY EGYEK LEGYENEK** című enciklikájában jelezte is. A Szentév bezárásakor megemlítette, hogy tisztázásra szorul a kollégialitás és az egyházvezetés különböző fórumai közötti együttműködés kérdése.

A **Szentatya** májusban a bíborosi testület konzisztóriumát tartja, és valószínű, hogy ez a sürgős kérdés terítékre kerül. E sorok május legelején íródnak, s így remélhető, hogy mire megjelennek, a konzisztórium eredménye ismert lesz. De a tárgyalások még ennél is tovább húzódnak, mert októberben a püspöki színódus a püspöki küldetés lényegének kérdését tűzte napirendjére. Hisszük, hogy az Egyház jele lesz a testvéri, szolidáris, kollégialis együttműködésnek, és nem folytatódik tovább a „császári típusú” péteri primátus, hogy még egyszer valaki világgá panaszkodhassa, amit **Rembert Weakland** az Egyesült Államok-beli **MILWAUKEE** érseke tett: „1969-ben, 1971-ben, 1974-ben, 1987-ben és 1997-ben részt vettem a Püspöki Színóduson és azt mondhatom, igazán nyílt dialógus nem volt, ez még messze van a valóságtól” (ORIGINS, 1998. november 12.)

Molnár Imre¹

„Ők lent vannak, de én mindezt felülről látom...”

Interjú Jan Sokol érsekkel a Pozsony-Nagyszombati Egyházmegye püspökével

Érsek úr..., olvastam az Ön Vatikánba írott levelét. A levélben Ön többek között azt állítja, hogy a magyar püspökség ügye Szlovákiában ma politikai kérdést jelent. Minek alapján gondolja Ön, hogy ebből az ügyből politika lett?

A mai nap igazolta azt, hogy ez így van, mivel annak az úrnak, aki a szentmise után felolvasott, nincs semmilyen funkciója az egyházban.² Ő egyszerű laikus, akinek legalább szólnia kellett volna, hogy ezt akarom a mise után elmondani, ez az első pont. A második az, hogy mindennek a papok részéről kellett volna jönnie, nem tőle, mint politikai tényezőtől, aki a helyi komáromi képviselőtestület tagja. Ez az újabb bizonyítéka annak, hogy itt nem tiszta játék folyik.

Önnek azonban már ezt megelőzően is ez volt a véleménye, milyen bizonyítékok alapján?

No, az a bizonyos levél válasz volt arra az újságokban megjelentetett követelményekre, amelyet egy politikusunk, a kormány alelnöke terjesztett elő, amelyre én kénytelen voltam reagálni. Ebben a levélben világosan leírtam, hogy az egész dolog a politikusok oldaláról indult ki, nem a hívők és a papság oldaláról. A hívő nép nagyon is elégedett a helyzetével. Ha a falvakat járná, maga is ezt tapasztalná. Amikor mi a bérmlás szentségének kiszolgálásakor elmegyünk a falvakba, vagy amikor templomszentelésen veszünk részt, akkor lelkesedést, meghatottságot látunk és azt, hogy ott nincs semmilyen probléma. Ehhez még hozzátehetjük, hogy két püspök is tökéletesen beszél magyarul és én a liturgiát, ahogy ezt ma Ön is tapasztalhatta, egészen jól – nem mondom, hogy tökéletesen – de egészen... egészen jól el tudom végezni. Ők persze erre mindig azt mondják, hogy ez nem szívből jön, no de most azok a szlovákok, akik itt délen élnek, mondjuk konkrétan itt Komáromban, akkor azoknak ne legyen szívvél működő püspökük? Ez tehát probléma. Ennyit erről.

Kétségtelenül a hívők itt is lelkesen fogadták azt a tényt, hogy Ön eljön közéjük, de ugyanakkor az emberek között azt a véleményt is hallani lehetett, hogy ez a kérdés épp azáltal válik politikai üggyé, hogy nem engedélyezik a magyar püspök kinevezését, mert ez a kérdés már rég lekerült volna a napirendről, ha a szlovákiai magyaroknak lenne egy magyar püspökük. Miért olyan nagy probléma ez?

A probléma nem ebben van. A probléma abban áll, hogy az egyházmegyében a püspöki jelölteket a püspök terjeszti elő, de a jelöltek közül végül a Szentszék választ. Nem tőlünk függ tehát, hogy ki lesz az a személy. Én gyakran elmondom, hogy amikor én adtam át a jelöltek listáját akkor ezek között voltak magyarul is beszélők és konkrétan magyarok is. Hogy nem őket választották, arról én már nem tehetek.

Ezt azt jelenti, hogy ha a Szentszék kiválasztana egy konkrét magyar nemzetiségű személyt itt Szlovákiában püspöknek, akkor Ön őt elfogadná, és minden gond nélkül együtt tudna vele működni?

¹ 2001-ben immár 12. alkalommal szervezték meg a szlovákiai magyar katolikusok a hagyományos Jó Pásztor vasárnapi komáromi katolikus ima-találkozójukat, ahol rendszeresen magyar papi hivatásokért és magyar főpásztorért is imádkoznak. Az idei összejövetel főcelebránsa Jan Sokol nagyszombati érsek volt. Az interjú az ünnepség után Kovács Lajos Péter filmrendezőnek az imanapokról forgatott filmjében készült.

² A mise után olvasták fel az oltárnál a szlovákiai magyar katolikusok magyar püspököt és a magyar lelkipásztori ellátás kibővítését kérő memorandumát. A szöveget a jelenlévő több ezer ember lelkes tapsal fogadta.

Ez biztosan nem jelentene semmilyen problémát. Csakhogy ez nem tőlünk függ. Épp ezért mondom, hogy nagyon rosszul csinálják, hogy akik követelnek, rossz utat választanak. Felolvasták nekem, hogy mi van Kassa környékén, meg a görög katolikusokkal, no de hát Kassától egészen Pozsonyig nem tartozhat minden egy püspök alá. Ez a katolikus egyházban egyszerűen értelmetlenség, ilyen nem létezik. Érti?

Természetesen, de Ön mégis az egész szlovák katolikus egyház feje, nem?

Nem, már nem. Amíg ez egész Szlovákia egy egyházi provincia volt, az voltam, amióta kettéosztották (4-5 évvel ezelőtt) csak két szufragánssal rendelkezünk, Besztercebányával és Nyitrával. Besztercebányán pedig nincs egyetlen magyarul beszélő plébánia sem, és ahogy azt Ön is hallotta ma, Nyitrán – én úgy gondoltam, hogy több magyar plébánia van – csak hat van... Tehát látja, hogy ami hozzám tartozik, ott Besztercén semmi, Nyitrán csak hat.

Ugyanakkor az is elhangzott ma, hogy Szlovákia-szerte 53 ezren írták alá a magyar püspökség ügyében írott kérelmet. Nem hiszem, hogy a politikusok ilyen hatással tudnának lenni a népre, nem nevezhető ez mégis a hívők részéről érkező kíváncsalmnak?

Tudja, a probléma nem ebben van. Komáromban él mondjuk – hogy pontosan mennyi, azt nem tudom, most csak találgatok – összesen tizenkétezeröt száz katolikus, pontosan nem tudom. Ebből mondjuk négyezer a szlovákul beszélő és hatezer a magyarul beszélő. Akkor ezeknek a szlovákoknak ki lenne a püspökük? Szlovákiában a szlovákoknak magyar püspököt?

Gondolom, továbbra is Önt tekintenék püspöküknek.

Ezt nem lehet, ezért kellett volna nekik előbb velünk megbeszélni a dolgot, mert nem ismerik a kánonjog előírásait. Ebben van a hiba.

Ön levelében nehezményezi, hogy a magyar püspökök befogadják azokat a magyar kispapokat, akik Szlovákiából elmennek. Ha vissza akarnának térni, hogy a magyar paphiány miatt az itteni plébániák működhessenek, Ön visszafogadná őket?

Mindenekelőtt tudnia kell, hogy miért mentek el Magyarországra. Ha bármely szemináriumban, ideértve nemcsak a pozsony-nagyszombati, hanem a nyitrai, besztercei, szepességi, kassait is, olyan jelöltek vannak, akik még nem érettek a papságra, akkor egy vagy két évre – ahogy a körülmények diktálják – megszakítják a tanulmányaikat, és kiteszik őket valamelyik plébániára, hogy ott gyakoroljanak és ott egy kicsit érlelődjenek, tudatosítsák mélyebben a hivatásukat, s ha az megszilárdul bennük, akkor jöjjenek vissza. A szlovákul beszélő kispapok mindezt elfogadták és teljesítették, némely magyar szintén, mondhatnék példákat is. Némelyek azonban egyszerűen mindjárt Magyarországra futottak – anélkül, hogy elfogadták volna tanácsunkat –, ahol azonnal felvették őket anélkül, hogy véleményt kértek volna róluk. Arról már nem tehetek, hogy ez így történt. Most is van problémás

esetünk, az, aki Győrbe akar menni. Ő magyarul beszélő, de olyan deliktumot követett el, amely miatt soha nem lehet pap, de nem azért, mert az illető magyarul beszélő személy, ha szlovákul beszélő lenne, akkor sem lehetne az. (...) Nézzé, mondok egy esetet. Cétényből volt két kispap, akik inasiskolát végeztek, és aztán érettségiztek. Nagyon gyöngék voltak. Elmentek Budapestre a szalézi rendbe tanulni, de nem tudták átugrani a léceket. Kénytelenek voltak Esztergomba menni, mert tudja, ez így van a gimnáziumokkal is, aki nem tudott eredményt elérni mondjuk Léván, az Párkányban próbálkozott, ha ott sem, akkor Zselizben stb. tehát mindig alacsonyabb és alacsonyabb szintű követelménnyel. Ők tehát nem tudtak helyt állni Budapesten, és elmentek Esztergomba. Minden nap oda jártak. Aztán eljött hozzám a plébánosuk, hogy felvenném-e őket, minden nélkül, de be kell lépniük Pozsonyba, hogy megismerjem őket, hogy tudjam kikről van szó. Ezt már nem akarták, no akkor én sem tehetek mást, mert ez az egyházi előírás.

Őn tehát nyitott ebben a kérdésben?

Természetesen és örömmel, annak ellenére, hogy tudom, Magyarországon sok probléma van a hivatásokkal, több mint nálunk, mert nálunk elég sok a hivatás. Ebben az évben csak az első évfolyamba 33 jelentkező van csak nálam, és ha megnézzük a többi szemináriumot, akkor azt látjuk, hogy mindenütt lesz legalább 25 fő. Kassán nem is tudják felvenni valamennyit, mert már amúgy is annyira telítettek, hogy el kell tanácsolni a jelentkezőket, menjenek valahová máshová, ahol felveszik őket. Ennek ellenére, ha az említett feltételek és kívánalmak teljesülnének, akkor mindenképp, száz százalékig nyitott vagyok. Persze nem vehetem vissza azt, akinek én tanácsoltam tanulmányai megszakítását egy évre azzal, hogy menjen el egy plébániára, ahol kicsit érlelődjön, formálódjon, de ő engedetlen volt velem szemben. Ebben az esetben nem tehetek semmit. Ért engem ugye?

Igen. Érsek úr nem tartja fontosnak, hogy ezekről a kérdésekről tárgyaljon a magyar püspöki kar képviselőivel? Gondolok itt az Ön által is említett közös problémákra. Egyáltalán milyen munkakapcsolat van gyakorlati vagy kánoni ügyekben a két püspökkari konferencia között, hisz említett írásában Ön nehezményezi a magyar püspökök szlovákiai látogatásait is.

Nekünk van bizonyos kapcsolatunk velük. Püspökeink közül néhányan járnak oda lelkigyakorlatokra is, és ilyenkor szóba kerülnek ezek a kérdések, de az egyházjog szerint mi nem keveredhetünk bele a magyarországi dolgokba, és a magyar püspökök sem a mi ügyeinkbe, ugyanúgy ahogy a csehek sem szólnak bele a mi dolgainkba és mi sem a csehekébe. Ha egy külföldi püspök mondjuk Csehországból vagy Lengyelországból akar hozzám jönni, akkor előbb be kell jelentkeznie, s engedélyt kell kérnie tőlem. Tehát az én területemre csak akkor léphet, ha én ezt engedélyeztem. Ez rájuk is vonatkozik. Természetesen beszélhetünk egymással és beszélünk is, de nem lehet, hogy ők utasítsanak minket, hogy ezt meg azt csináljuk, vagy mi őket. Ez nem lehetséges. Mert ez egyszerűen kánonjogi kódex alapján úgy van, hogy egy adott püspök felelős a saját egyházmegyéje területén lévő vallási életért.

Ismereteim szerint a szlovákiai magyar hívők a magyar püspökségért való kérelmüket a Vatikánba is eljuttatták, amely azonban mindeztidáig nem nyilatkozott ebben a kérdésben. Önnek nyilván jó kapcsolatai vannak a Vatikánnal, véleménye szerint mi az oka a Szentszék tartózkodó magatartásának?

Az az oka, hogy mindez nem a Vatikántól függ. Ez mindig a helybéli püspöktől függ. Ezért mondom én állandóan, hogy ők rossz irányba indultak el. Én itt voltam a múlt évben is és mondtam nekik, hogyha így folytatják, akkor csak rontanak a helyzetükön. Ennek ellenére teljesen mást tesznek, mint amit én tanácsoltam.

És mi volna az Ön tanácsa ebben az ügyben?

Meg kellene keresniük engem, ez az ember is, aki ma

felolvasott, azt kellett volna mondania, hogy ezt és ezt akarjuk csinálni, lehetséges ez vagy nem lehetséges. Vagy menjünk el inkább Nagyszombatba? És így tovább. Ehelyett ők önhatalmúlag odatolakodtak, s aztán – mint láthatta – én nem tehettem mást, ott kellett állnom mint egy oszlop a tömeg előtt, s ők ezt teszik velem a püspökkel a saját területemen ... Érti ugye?

Megalázónak érezte ezt a helyzetet?

Nem, én ezt elviselem, mert megszoktam, hogy a kereszt alatt állok és Krisztust követem a keresztúton is, tehát én mindezt elviselem, de ott hazugságok hangzottak el.

Példát is tudna mondani?

Például azt mondta, hogy egyesek nem tanulhatnak, nem mehetnek licenciátusra, doktorátust nem szerezhettek stb. Mi nem teszünk különbséget ebben a dologban, hogy valaki, ha tehetséges, az szlovák vagy magyar fiú-e. De alkalmasnak kell lennie erre. Mi 2-3 embert küldünk ki tanulni évente külföldre. Elmondom, mi az eljárás. Először is értékeljük a fiúkat, mindenkit anonim módon, hogy van-e tehetsége és lelkülete hozzá. Mert hiába lenne valaki bölcs, mint Salamon, ha közben nincs lelkülete, következetlen, jellemtelen, akkor nem mehet. Más esetben például hiába van valakinek óriási lelke, a komáromi esperes úrnak említettem is egy ilyen magyar papot, aki lelki szempontból kiváló tulajdonságokkal rendelkezett, de képességei gyengék voltak, az ilyen nem mehet. Mert az ilyennek jó képességűnek kell lennie, rendezett lelki étellel. A bizottság ezt tudja, mert ha mi öt embert javasolunk, akkor ők csak kettőt választanak ki belőle. Aztán beszélünk az előjárókkal, akik természetesen nem tudják, ki a kiválasztott, és megkérdezzük, hogy ő kit javasolna. Ilyenkor derül ki, hogy ugyanazt javasolják, akiket kiválasztottunk, aztán megyünk a tanárokhöz stb. Tehát mi nem teszünk különbséget, hogy ki a magyar, ki a szlovák, akinek tehetsége és lelke van, az probléma nélkül megy.

De itt arról is szó volt, hogy hiányoznak magyar egyházi intézmények, pl. hogy az illetékes állami hivatalok nem ismerik el magyar hitoktatót végzetek diplomáit stb.

Ez így nem igaz, s ez nemcsak a magyar hitoktatókra vonatkozik. Ha csak ezt a hitoktatói kurzust végezte el, és nincs magiszteri végzettsége, akkor nem taníthat. Ez nemcsak a magyarokra vonatkozik, hanem így van a magyar iskolákban és a szlovákokban is. Magiszteri végzettséggel kell rendelkeznie. Nem elég a hitoktatói kurzus. Ez egy előírás, nem tőlünk függ, hanem itt egy állami előírásról van szó. Az a tanító nem taníthat, akinek nincs magiszteri titulusa. Ez bármely tantárgyra igaz, a szlovákra, a történelemre, mindez csak magiszteri végzettséggel tanítható.

Felmerült, hogy a magyar kispapok nem tanulhatnak magyarul...

Ez nem probléma, hisz ha elmennek Olaszországba, ott olaszul kell tanulniuk, ez nem probléma. Ha a mi fiaink elmennek külföldre, akkor olyan nyelven kell tanulniuk, amely országban vannak, ha Olaszországban, akkor olaszul, ha Németországban, németül, még ha nincsenek egészen tisztában az adott nyelvvel, akkor is. Ez tehát újra csak egy látszatprobléma.

De ők nem külföldön vannak, hanem itt a sajátjaik közt, ahol magyarok élnek...

De minden szünidőben Magyarországra mennek magyar nyelvgyakorlatra, minden vasárnap magyar szentmisére járnak a magyar templomokba, a pozsonyi szemináriumban tanítják a magyar nyelvet. Halkó József asszisztens úr foglalkozik velük Pozsonyban még a szemináriumon kívül is, tehát nincs itt semmiféle probléma, ez csak egyike az úgynevezett kifogásoknak. Mert akkor mi is követelhetnénk, hogy ha a mieink Németországba mennek, akkor ott is szlovákul kelljen tanulniuk. Nem, amilyen szemináriumba jár, annak a nyelvén kell tanulnia. Ez világos.

Szlovák újságokban azt is olvashattuk, hogy azért nem lehet

magyar püspökök a magyaroknak, mert ezzel felerősödne a magyar szeparatizmus.

Ez nem így van. Amikor összeszámoltattam a katolikusok létszámát a mi egyházmegyénk területén beleértve a nyitrai és besztercei területet is, akkor kiderült, hogy itt fele-fele arányról van szó. Hová tartoznának akkor azok a szlovákiai szlovákok, akik itt élnek? Itt van a probléma. Ha itt olyan helyzet lenne, mint például Szerbiában, ahol minden katolikus magyarul beszél, akkor az más lenne, mert minden szerb pravoszláv vallású. Ott kell, hogy legyen saját püspökük, de itt alkalmazkodniuk kell ahhoz az egyházmegyéhez, amelyben élnek. A nyitrai püspökség területén lévő hat falu sem teljesen magyar, ott is fele-fele arány van, tehát a hívek felében magyarok és felében szlovákok. Most képzelje el, hogy oda is magyar püspököt raknának. Mi lenne akkor az ottani szlovákokkal? Ez nem megy, ez problémát jelentene. Ők persze könnyen viszonyulnak ehhez a kérdéshez...

A megoldásnak tehát itt kell megszületnie ezen a területen, és ha jól értem az Ön szavait, Ön felelősége tudatában kész erről a témáról polemizálni az érintettekkel. Tehát ha Önt felkeresné ezzel a témával egy delegáció, akkor kész lenne fogadni őket?

No, nekik mindenképp előtte a püspökkari konferenciához kell fordulniuk, mert én itt csak egy személy vagyok. Nem tudok Rozsnyó és Kassa helyett beszélni. A legközelebbi konferencián már be van iktatva egy pont, ahol erről a kérdéstről fogunk beszélni. Részünkről tehát nincs probléma. A probléma valahol máshol van.

Például hol?

Nehéz erről beszélni, de Ön is láthatta, hogy a dolog mögött mindig áll valaki a laikusok közül.

A laikusok is az egyház részét képezik, nem?

Igen, de az egyház mindenekelőtt hierarchikus intézmény. Az ügynek először a plébánoshoz, majd az espereshez, majd a püspöki hivatalhoz kell kerülnie, és a püspöki hivaltól mehet aztán tovább. De nem fordítva.

Értem, de a nép sorai közül most is lehetett olyan hangokat hallani, hogy érsek úr, segítsen a magyaroknak, ami azt jelenti, hogy a népek bíznak a püspökükben, ezért fordulnak hozzá...

Igen, de ez egy ellentmondás, bíznak benne, és a végén azt mondják, hogy nincs szükségünk magára... Látja, ez a helyzet.

Azt gondolom, hogy a két álláspont közt lehetne egy kompromisszumot találni.

Lehetne, de ez már nem az én ügyem, ez a Szlovák Püspökkari Konferencia és a Szentszék ügye. És ebbe a kérdésbe semmilyen más püspökkari konferenciának nincs beleszólása. Sem Magyarországról, sem Lengyelországból, sem Ukrajnából, sem Csehországból, sem Ausztriából. Ő itt a jogi szubjektum, az államalkotói képviselő, aki dönt ebben a kérdésben. Itt rendnek kell lenni. Előbb

a püspökkari konferencia, aztán a Szentszék, csak azután és ilyen módon lehet bármiről is beszélni.

Ahogy én látom, már a tizenkettedik imnapoknál tartunk, és ez a kérdés állandóan újra és újra előkerül, ráadásul egyre élesebben, tehát egyszer valamilyen kompromisszumot kell kötni ebben a kérdésben.

Nekem viszont úgy tűnik, hogy évről évre csökken az itt résztvevő hívek létszáma. Ebben az évben jóval kevesebben voltak mint tavaly, annak ellenére, hogy azt mondta nekem az egyik képviselő úr, hogy úgy néz ki, hogy megközelítőleg annyian vannak mint tavaly. Igen ők lent vannak, de én mindezt felülről látom. Egészen bizonyos, hogy az idén egyharmaddal kevesebben voltak, mint tavaly.

Érsek úr, megköszönve az interjút, utolsó kérdésem az, hogy milyen érzésekkel távozik most a 12. komáromi imnapokról?

Nagyon jókkal. A kellemetlenséget én Krisztus szenvedésével tudom egyesíteni. Egyébként ez az eucharisztia egy szép ünnepe volt, kár hogy a végén elrontották ezzel a dologgal, de azt gondolom, hogy az egész ünnepség méltóságteljes és szép volt, igaz itt-ott elkövettem egy-egy kiejtésbeli hibát, no de ami az egész szentmisét illeti, azt hiszem, hogy az szép és méltóságteljes ünnep volt.

Ez azt jelenti, hogy a Szlovák Püspökkari Konferencián képviselni fogja az Ön itteni híveinek érdekeit is?

Ezt még át kell beszélnünk, mert mi lenne akkor a délen élő szlovákokkal, akik az itt élők felét, vagy még nagyobb részét alkotják. Ha mindenkit összeszámolunk, még a komáromi járásban is alig valamivel több az arány, mint a fele-fele, talán a dunaszerdahelyiben igen, de már a lévaiban, ságiban, nagykürtösiben talán már több szlovák él, mint magyar, és akkor ezekkel mi lenne, hisz Szlovákiában vagyunk, nem?

És egy magyar segédpüspök is gondot jelentene?

Ez nem jelentene problémát, mondtam már Önnek, hogy amikor ezelőtt a javaslatot beterjesztettem, akkor magyarul beszélő papok is voltak közöttük, de az már nem tőlem függ, hogy a Szentszék kit választ ki.

Érsek úr köszönöm őszinte válaszait.

Én is köszönöm, és boldog vagyok, mert valóban azt szeretném, ha egy lélek és egy szív lennénk, nemzetiségi különbség nélkül, függetlenül attól, hogy magyarokról, horvátokról, lengyelekről vagy osztrákokról van-e szó, de nem szabad, hogy most szétverjenek bennünket, amikor az ateizáció és más veszélyek fenyegetnek, és akkor mi valami egész más dologra helyezjük a hangsúlyt. Nekünk össze kell fognunk különbség nélkül, mert itt egy ellenhatásról van szó, amellyel szemben, ha szétforgácsolódunk, akkor az eltapos minket, de ha egységben összefogva állunk ellen, akkor képesek leszünk ellenállni. Segítsen meg minket ebben az Úr Isten.

Bitó László

Jákob Jézus színe előtt

Részlet a szerző Názáreti Izsák című 2002 tavaszára tervezett bibliai esszéregényéből amelynek alcíme, „Jézus elmélkedése a poklok tornácán” elárulja Bitó feltételezését, hogy amikor a keresztény tanítások szerint Jézust sirba helyezték, és ő alászállott a poklokra, nem egy rajta kívül álló sátáni birodalmat látogatott meg, hanem önmagába merülve tárta fel tudat alatti világunkban - talán „kollektív tudatunkban” - a múlt vétkeinek poklát. Tehát ez egy monológ, szemben a sok szereplős klasszikus regény formájú „Ábrahám és Izsák” és a platóni dialógus formában megírt „Izsák tanítása” címen 1998 és 2000 tavaszán megjelent bibliai ihletésű könyveivel. De mint ebben a részletben is láthatjuk, Jézus elmélkedésében megjelennek bibliai személyek egy belső dialógus formájában.

Az ököméne jegyében ez a részlet párhuzamosan megjelenik a Remény c. zsidó társadalmi, közéleti, kulturális folyóira 2001/2 számában is.

Szólj hozzám, Ábrahám! Te, rémálmaim zsarnoka, aki a kezdetektől bennem élsz. Mondd, valóban hitted, hogy istenednek engedelmeskedsz, amikor máglyára vonszolod fiadat?

Ne tagadd, hogy itt vagy, itt settenkedsz. Hisz neked tudnod kell, hogy lám, végre mégis beteljesült, megtörtént a fiú feláldozása, noha a te kezedből rég kihullott a kés. Állj elé, te, apákat és fiúkat szembefordító, ki elmetszted késeddel szent köteléküket, pusztán azzal, hogy Izsákra emeled. Ehhez lesújtandod sem kellett.

Jó, most hallgatsz, te, Sára árnyékától is reszkető, pedig hidd el: nem vádolni, megérteni akarlak, hogy ismét szeretetembe fogadhassalak. Mint ahogy fiad, a mindenek felett jóságos és bölcs Izsák megbocsátotta, amit ellene vétettél. De te, apáink Atyja nemcsak Izsákra, minden apa fiára kezet emeltél. A te késed villant fel felettem is rémálmaim síkolyában. Te tagadtál meg apátlanságom megtagadottságában. Téged kell megértenem és félelmeid Istenét, aki próbára tette apai szeretetedet, tudva tudván, hogy istenfélelmed szülte engedelmességedben fiad megroskadt vállára rakod a máglyafát.

De megértelek, Ábrahám: mindkettőnk Istene az apánk bennünk élő képének megtestesülése. Én a rejtélyes apámat, a bennem felgyűlt szeretet forrását keresve találtam Istenemre, mindannyiunk szerető, jóságos Atyjára.

A te Istened agg, kötekedő atyaként jelent meg előtted – mint amilyen tulajdon apád, a pogány Tharé lehetett élete utolsó éveiben. Halála után ő, néped mindenható vezére tornyosult föléd –, őt örökítetted Istenként fiadra. És e félelmetes Istent az erőtlenség is anyja köntösébe kapaszkodó Jákob el is fogadta...

– *Átkozott legyen az a nap, amikor anyám méhéből behemót testvérbátyámat követve kicsusszantam. „Ézsau sarkába kapaszkodva” – hencegett anyám minduntalan, eszésségemet bizonyítva. Hiszen szerinte már akkor kész voltam elnyerni az elsőszülöttséget. Csak legalább ne Jákobnak, sarokfogónak nevezett volna anyám. „A bátyja sarkába kapaszkodó.” Nincs ennél megalázóbb név. Fél életem ráment, míg megszabadultam tőle, meg anyám léleknyomórító gúzsától, és fel mertem venni az Izráel nevet.*

Nem nevedtől kellett volna szabadulnod, Jákob ben Izsák, hanem az ábrahámi Isten félelmétől, mely béklyóba kötötte a lelked, nem hagyta szívedben kisarjadni emberi jussodat az igaz szeretet csiráját. Az izsáki Isten legfőbb ajándékát. Gyöngeségedben nem fogadhattad el apád gyöngéd, minden teremtményét egyaránt szerető Teremtő Istent. Azt, akit Ézsau...

– Torkig vagyok Ézsauval! Néha azt hiszem, anyám is jobban szerette őt. Vagy legalábbis szeretett volna belőlem is Ézsaut faragni. Ellopatta velem az atyai áldást, mert azt hitte, hogy ezzel Ézsauvá leszek, népünk bölcs, minden háborút elkerülő vezérévé. Hidd el, létezik nagyobb szenvedés is, mint ha nem ismered apádat: az, ha ismered, de szeretetét elfogadni nem mered. Mert tudod, hogy nem vagy méltó rá. Csenevész félszegségemben én anyám mellé szegődtem, és hiába csalogatott apám, és később ikerbátyám is erdőre, mezőre. Míg Ézsau híres vadász lett, Izsák szeme fénye, engem anyám a legelőre szalajtott, kecskegidákért. Ízetlen húsuikat fűszerekkel hamisította, így készített vadász étkeket apámnak. Azt küldte be velem hozzá, a legenygültőhöz, hogy kezének-lelkének legyen ereje megáldani engem.

De mondd, miért futottál el kijátszott bátyád színe elől, földadván örökségedet, miután anyád ösztökélésére csalárdul elnyerted az Áldást, amelyre – valld be! – magad is vágytál? Nem hittél az áldás oltalmazó erejében?

– Hogyan is hihettem volna? A gidák húsából milyen erőt meríthetett vénséges apám? Mert a hit az erőből sarjad... És mivel gyöngeségemben mindenkinél hatalmasabb védelmezőre volt szükségem, mindeneknél kevélyebb erővel ruháztam fel Istenemet. Hihetetlen kegyetlenséget követtek el fiaim, így bizonyítva hatal-

mát a világnak. És minél hatalmasabb lett Ő a szememben, annál nagyobb félelemmel töltött el engem is.

De hiszen az Írás szerint te megküzdöttél Isteneddel. Elszöktél Lábán szolgálatából, miután magadhoz vettél vagyona jó részét, hogy Ézsau népének oltalmában élhess. Családodat átszállítottad a vízen a Jabbók révén, egyedül maradtál és egész éjjel Isteneddel birkóztál. És – az Írás szerint – álltad a sarat.

– Úgy is mondhatod.

Nem úgy esett meg, ahogy az Mózes könyvében ránk hagyott?

– Vajon még senki sem mondta neked, hogy semmit se fogadj el csupán azért, mert írásban teszik eléd? Talán nem ért el hozzád az izsáki tanítás: Az írásban nem az áll, ami megtörtént, hanem az, amit írója megtörténtnek hitt. És mindannyian mindig azt hisszük megtörténtnek, ami a legjobban illik tulajdon elképzeléseinkbe. A mi időnkben szájról szájra adtuk a történeteket. Hiába próbálsz azokat céljaidhoz átformálni, mivel nem csak a te ajkadról, hanem ezer másról is tovább adatik. De hát mondd, mit írt rólam Mózes? Hiszen úgy tudom, nem ismertük egymást.

Idézhetem akár szóról szóra, hiszen már gyerekkorunkban belénk sulykolták, az Írás szavait:

„Jákob pedig egyedül maradt és tusakodik vala ő vele egy férfiú, egész hajnal feljövételéig. Aki mikor látá, hogy nem vehet rajta erőt, megilleté csipőjének forgócsontját, és kiméne helyéből Jákob csipőjének forgócsontja a vele való tusakodás közben. És monda: Bocsáss el engem, mert feljött a hajnal. És monda Jákob: Nem bocsátlak el téged, míg meg nem áldasz engemet.”

Talán nem így történt? És nem is akkor sántultál le?

– *De bizony akkor. Szenvedtem is ettől épp eleget. De annak az öregembernek is volt másnap mit mutogatnia!*

Öregembernek? Csak nem egy öregemberre támadtál rá?

– *Nem támadtam rá, csak nem engedtem elmenni, miután bevallotta, hogy Ézsau hírvívőjeként kémkedett utánam. Nem engedhettem őt hajnal előtt visszatérni ikerbátyámhoz, és ha ismered a történetet, biztosan megérted, miért.*

Az Írás szerint áldását akartad elnyerni.

– *Áldását? Még ha igazán egy istennel birkóztam volna! Milyen öntelt elme képzei, hogy egy istenből, még ha sokkal csekélyebb is a miénknél, pár pofonnal, avagy karját hátra tekerve, ki lehet kényszeríteni áldását. Nem engedhettem el hajnalig, mert mindjárt Ézsauhoz futott volna jövetelem hírével.*

Családoddal lehettetek vagy húszan. Nem közelíthettétek meg észrevétlen. Különben is tudnod kellett, hogy Ézsau erős néppé növekedett. Talán csak nem gondoltad, hogy érkezésed híre megrémítené.

– Ne tettesd magad Jásua, jól tudod, hogy volt okom rettegni Ézsau haragját, miután megfosztottam apánk áldásától.

Az írás szerint anyád parancsára tetted. Ő kötötte karodra a kecskegida szőrös bőrét is, hogy megtévesszétek hályogos szemű apádat.

– Csak nem akarsz rávenni, hogy anyám ellen szóljak? Talán téged is megnyomorgatott anyád csak a magáénak akaró, féltő szeretete? De valóban csak az érdekel téged, Jásua, hogy miként vált átokká nyomorúságos fejemen az ellopott áldás? Vagy azért is kérdegetsz, hogy elüsd ezt a végtelennek tűnő időt? Meg kellett volna gondolnod, hogy sírod hangtalan sötétségében mily hosszúra nyúlik három nap. Különösen számodra, aki már hozzászoktál, hogy emberek százai vegyenek körül éjjel-nappal.

Éppen ezért akartam még egyszer, egymagamban – a világnak holtan – sírom csendjében elődeim sorsának tükrében mérlegelni tulajdon életemet. S ha nem is láthatok túl az Írás minden szaván, fel kell, hogy ismerjem miért hagyták ránk megtörténtként mindazt is, ami meg nem történhetett.

– Ha már kiráncigáltál emlékezed mélyéről, ha már le akarsz bontani az Írásban felépített, a számodra el nem hihető Jákobot és felépíteni a hihetőt, állok elébe, de légy őszinte magadhoz: nem csak engem akarsz megérteni – és önmagadat – ,hanem mindenkinek felett az Írásban rád örökölt Istent. Azt akit nagyapám felruházott minden emberi tulajdonsággal, meg mindazokkal, amelyeket feltételeztünk magunkban, és amelyekre vágytunk. Elsősorban mindenkinek tudásával és mindenkinek fölötti hatalommal. Hatalomvágyunk mintaképének tettük meg Őt, majd egy végtelen, mindenkinek fölött lebegő mennyei birodalom teljhatalmú Urává léptettük elő. De miért velem mondatod mindezt? Hiszen tudod, az én időmben még senki, te sem lettél volna képes másként képzelni el Istent, mint minden embernél nagyobb hatalmú embert.

És az én időmben sem, Jákob. Épp ezért vagyok itt. Ezért juttattak ide. Ezért választottam az újjászületésnek ezt a rítusát. A mindennapokon túllépő világ megértésének ezt a lehetőségét. A lázári újjászületés megváltó útját. Az átélte halál halálfélelemtől szabadító rítusát. De térjünk vissza a te történetedhez, hogy végre megértsem, mi rejtőzhet az Írás szavai mögött.

Ha te egy vén folyóparti előőrssel viaskodtál, miképp maradtatok ránk, hogy magával Istennel birkóztál meg? Hogyan élhet mindmáig bennünk az az ember teremtette, pogány istenfogalom, amely hihetővé teszi akár a kiverekedett égi áldást is?

– Csak nem azt akarsz mondani, hogy Ábrahám népe visszatért a pogánysághoz?

Kérdés, hogy mit értesz pogányságon. Mi, a te néped, Izrael népe, egy Istenben hiszünk, egy Istent szolgálunk.

– Ábrahám is miután elfordult apjától, egy Istenben hitt, egy Istent szolgált. De pogány múltjától nem szakadhatott el olyan könnyen. Áldozatokat mutatott be Istenének. Égő áldozatokat. Pogány véráldozatokat. Tulajdon fiát, az én apámat, Izsákot is hajlandó lett volna föláldozni Istenének. Vagy legalábbis azt mondotta, hogy Isten hangjának engedelmeskedve volt kész megölni őt.

Megölni? Úgy érted: feláldozni!

– Nevezd nevén, ha meg akarsz érteni tetted igazi okát. Aki áldozatról beszél, az nem ismerheti fel önnön képzmutatását, álszentségét. Mondd ki, hogy ártatlan állatokat mészárolsz le, gyilkos kedvednek teszel eleget, és máris közelebb kerültél az igazsághoz. Nyájaimra büszke pásztorember lévén, erről mondhatok egyet-mást. Mi lehet nagyobb vétek a mindeneget megteremtő Isten ellen, mint ha a táplálásunkra teremtett állatok húsát, zsíráját magadtól, családodtól vagy éppen éhező koldusoktól megtagadva máglyára veted? Miként képzelik el istenüket azok, akik hiszik és hirdetik, hogy Őt ki lehet engesztelni áldozatokkal? Olyan Isten nem létezhet, aki örömet leli bárányok, kosok és tulkok feláldozásában. Olyan kicsinyes Isten nem létezhet, aki csak egy pár gerle élete árán bocsátja meg vételkedet.

De hát az Írás szerint te is bemutatnál áldozatokat, s gondolom, jószágaid javát áldoztad Istenednek.

– Én ugyan nem. Hacsak nem gyermekkoromban, anyám népének szokásait követve. De jobbra akkor is csak illatos füstölőket égettem sátramban, vagyis anyám sátrába zárkózva. Hitte, hogy ezzel Istenünknek hódolok, ezért ilyenkor békén hagytam. De sem én, sem atyám, Izsák, sem fiaim nem mutattunk be élő áldozatot. Semmiféle véráldozatot.

De akár idézhetem is az Írást: „Akkor Jákob áldozatot öle ott a hegyen...” Csak nem azt állítod, hogy hazugak e szavak?

– Lehet, hogy nem. Milyen hegyről volt szó? Folytasd, ha tudod.

„...Jákob áldozatot öle ott a hegyen, és vendégségbe hívá az ő rokonait. És vendégeskedtek vala, s meghálának a hegyen.” Talán

tagadod, hogy így volt?

– *Megeshetett, de ez inkább jó vendéglátásnak hangzik, mintsem égőáldozat bemutatásának. Nyilván le kellett vágni egy-két állatot... De mondd csak, hol és mikor történt ez az Írásotok szerint.*

Miután szövetséget kötöttél Lábánnal, ott, ahol kőrákást emeltetek, amelyet Gálhédnek neveztetek.

– Ez csakugyan így volt. Nagy máglyát raktunk ott a lakomához, amellyel szövetségünket ünnepeltük. Lábán és fiai – éppúgy mint lányai is, az én feleségeim Lea és szeretett Rákhelem – jó, hívó pogányok voltak. Ők nem ültek volna le velem szövetségi torra anélkül, hogy tűzbe ne vessék a leölt állat zsírájának legjavát.

És te?

– Természetesen én vágtam le a nyájam jószágait. Ellenségeség jele lett volna, ha ezt Lábán teszi meg. És mivel én öltem le őket, én vettem tűzre a szívüket, Lábán isteneinek ajánlva őket. Azoknak, akiknek védelmére esküdve, megpecsételte szövetségünket.

És te?

– *Emlékoszlopot emeltünk szövetségünk jeléül a kőrákás mellé és Lábán így szólott: „Ímé e rakás kő és ímé ez emlékoszlop, amelyet raktam én közötted és te közötted. Bizonyosság legyen e rakás kő, és bizonyosság ez az emlékoszlop, hogy sem én nem megyek el e rakás kő mellett te hozzád, sem te nem jössz át én hozzád e rakás kő és ez emlékoszlop mellett gonosz végre.”* (Mó.I.31. 52,53)

Mire te?

– *Én megesküvék az én atyámnak Izsáknak félelmére.*

Ez így igaz az Írás szerint. De az is írva van, hogy te úgyszintén emlékoszlopot állítottál azon a helyen, ahol megszűntél Jákob lenni. Ahol hallottad Istened hangját téged Izraelnek nevezni. (Mó. I. 35. 15)

– Igen keserű napok voltak azok, miután fiaim Simeon és Lévi megölik Sekhembet a minket befogadó Khámort és minden férfiúját. Kiirtották Khámor egész népét! A nagy mészárlás után, futva menekültünk onnan Khámor szövetségeseinek bosszújától rettegve, pedig már eljött szeretett Rákhelem ideje. Aggódott is érte Débora, az ő, Lábán házából való dajkája. Aggodalmába bele is halt. Rossz jel volt, nagyon rossz jel, a dajka halála, épp amikor az én Rebekám ideje eljött, de nem maradhattunk Bételben, hogy ott szülje meg gyermekét. Hiába változtattam meg nevemet Istenem sugallatára Izraelre, ismert volt családom Khámor szövetségesei előtt így is. Tovább kellett menekülnünk. Nehéz lett legyengült Rebekám vajúdása, de megszülte fiamat, Benjámint, mielőtt kiadná az ő lelkét. Az én lelkem része is meghala ott ő véle. Soha el nem jutott az én Rebekám Efratába, ahol új nevünk alatt biztonságban élhettünk volna.

Tehát ott új életet kezdtetek?

– *Az én Rákhelem halála után az ő fiai József és Benjámint lettek az én egyedüli vigaszom. De alig hogy letelepedtünk Héder tornyának árnyékában, Lea elsőszülöttje, Ruben ellenem fordult, mert úgy érezte, József és Benjámint, fiaim Rákhelemtől közelebb vannak az én szívemhez. Ezért, és hatalmamra vágyva, Leától kapott ágyasomhoz, Bilhához méne és vele halt. Keserűségemben Hebronba menekültem, rég látott apámhoz, a fölöttébb bölcs és jószágos Izsákhhoz. Remélve reméltem, hogy leveheti rólam áldását, amelyet csalárdul elbitoroltam ikerbátyámtól – akiben meglett volna az erő, hogy azt a javára fordítsa – s az átokká lett az én fejemen. Mi más hozhatta volna rám mindazt a balsorsot. De mire Kirját-Arbába érkeztem, Izsák napjai már meg voltak számlálva. És eltemettem az én atyámat ikerbátyám mellett állva, aki Izsák szeretetét elfogadva nagy nemzetséggé növekedett szeretetben és bölcsességben, boldogságban, meglegedésben. Fel sem*

sorolhatnám fiait, unokáit, dédunokáit sorát. És habár Ézsau szívélyes volt hozzám, elvonult minden népével Kánaán földjéről, hogy azt rám és az én pásztoraimra hagyja. Nem szólt hozzám egy szó sem a Sékhemben történekekről, vagy Ruben lázadásáról, ágyéka bűnéről, de tudtam, hogy miért nem akar ő az én nemzetséggemmel Kánaán földjén maradni. Nagy néppé tette Izsák alkotó Istene Ézsau magvait. Nagy fejedelmek és királyok sora származott Bela, Behor fia után is az én ikerbátyám ágyékából.

Hagytam, hogy elpanaszold sok keserűségedet, Jákob, de erre felelj: Akkor sem mutattál be áldozatot, mikor elhagytad Kánaán földjét? A földet, amelyet Isten először nagyapádnak, Ábrahámnak, majd neked ígért? Mielőtt az Egyiptomban akkor már nagyhatalmú József fiad akarátának engedve az érted küldött szekeireibe szálltál?

– Nagy gyötrelmem gyötörte az én szívemet, lelkemet, amikor megtudtam, hogy az én Józsefem – akit már rég elsirattam – ahelyett, hogy visszatért volna hozzám, magához hívatott Egyiptomba, a földre, amely megmérgezte nagyapám életét. Rettegtem, hogy a nilusi birodalom nyüzsgő világában elvész az én népem. Hogy visszatér dédapám, Tharé ott még mindig követett pogány szokásaihoz. Az élőáldozat ősi, kegyetlen, vérperzselő szokásaihoz.

De te akkor és ott nem mutattál be áldozatokat? Tudnom kell, Jákob. Tudnom kell, mert papjaink és rabbijaink többsége is úgy tesz, mintha állatok százainak, nagyobb ünnepeken ezreinek legvilkolása az Istennel kötött és Ábrahám óta töretlenül követett szövetség megszentelt része lenne. Ezen a kérdésen fordul meg egész tanításom. Mert nem léphetünk be a szeretet országába véres kézzel. Ártatlan gerlék, bárányok, vagy akár büszke tulkok ránk tapadt, égre kiáltó vérével. Az én Istenem, az édeni szeretet Atyja nem leli örömét abban, hogy máglyára vetjük azt, amit Ő – mint mondád – táplálékunknak szánt. Akik mégis így hiszik, azok sosem lelik fel benne a szeretet forrását. És azok a papok, akik hozzászoknak a vér és az égő hús erőszakot serkentő, embertelen szagához, sosem vezetik híveiket a békesség útján a szeretet országába.

– Megértelek, Jásua. Tudtam, hogy fiam hívására Egyiptomba menve, elveszithetjük mindazt, amit Ábrahám óta elértünk: visszatérhetünk azokhoz a pogány szokásokhoz, amelyeket a bölcs és mindenek fölött jóságos Izsák segítségével feladtunk. Félttem, hogy József fiam, akit testvérei szolgásgába adtak, törbe csalja népemet Egyiptom földjén. És ha nem is az ő kezéből sújt le ránk bosszúja, tudnia kell, hogy a fáraók hatalma csak isteneik leghatalmasabbikának, Rá napistennek a hatalmát tükrözi. És ahogy új nap születik az égre minden reggel, és az a tenger rabságába esik minden este, nem örök annak a fáraónak a hatalma sem, aki Józsefet maga mellé emelte. (Fiamnak tudnia kellett, hogy akiket az ő ura tulajdon vendégeinek tart, azokat rabszolgaságra méltó idegennek tekint majd az, aki egy új nap fényében kerül Egyiptom trónjára.)

Értem akkori aggodalmadat, fiad bosszújától tartva. Még ma is ez az a jövőnk meghatározó legfőbb kérdés: vajon visszatér valaha is az apák és fiúk közötti (a Mórija hegyén odavesztett bizalom?) az emberiség sorsát meghatározó bizalom. Vajon eljő-e az az idő, a Szeretet Ország, amidőn új nemzedékek fiai jussuként bízhatnak abban, hogy atyáik nem fogják őket égi vagy földi hatalmak áldozati oltárára kényszeríteni, mint Ábrahám Izsákot egy védelmet ígérő, de azt soha nem nyújtó Szövetség nevében...

– *Izsák visszanyerte apjába vetett bizalmát, mert megértette, hogy apja képtelen lett volna őt megölni. Hogy nem Isten angyala, hanem atyai szeretete fogta le Ábrahám – fiára emelt – kezét.*

Minden bizonnyal úgy volt, ahogy mondd, Jákob: Izsák

újjaszületvén a halálfélelem félholtságából és kiszabadulván apja gúzsából, felismerte a szeretet gondviselő, megváltó erejét. De vajon közülünk csak azoknak adatik meg a tökéletes szeretet áldása, akik a halál kapuján át új életbe lépünk? Nézzétek a kisdedeket: mindannyian szeretettel a szívünkben jövünk erre a világra. Éhen halna annak a gyermeknek nem csak a teste, de a lelke is, aki nem szerelmes gyönyörrel fogadja anyja mellét. És éltető gyönyör helyett sorvasztó fájdalmat érez az asszony, aki szeretet nélkül adja gyermekének melle duzzadó bimbóját. Tehát a testet alkotó és tápláló anya szeretete, a minden állapotban is élő szeretet: vér és tej, testi kapcsolat is, és annak gazdag táptalajából virágzik emberi szereteté. A képzeletünk szülte legkegyetlenebb isteneknek sem engedjük meg, hogy anyák és gyermekek szent frigyét próbára tegyék.

De vajon a Mórija oltárhegyén próbára tett apa-fiú köteléknek vannak velünk született szálai? Van láthatatlan köldökszín, mely az apával köt össze? Van-e az állatok világában faj, amely ismeri apját, vonzódik hozzá? Nem, az apai szeretet nem a test boldog kényszeréből ered. Nem velünk született jussunk. Hogyan is állítja elénk az Írás mindeneknél mélyebbre tekintő metaforája, amelyet a papirusz fehér tükre elrejt a felületes szemek elől: az Istenatya megalkotta Ádám testét, s mert nagyobb kedvét lelte benne, mint minden más teremtenyében, belé lehelte szerető lelkét. Tehát az apai szeretet nem a testből, hanem a lélekből – a belénk lehelt isteni lélekből fakad. A tiszta isteni szeretet az, amely az Atyától való. Amely csak bennünk, emberekben lakozik.

– *Látom, Jásua, megtaláltad saját hangodat. Rám már nincs szükséged, de fogadd el áldásomat. Az izsáki bölcsesség sóvárgását, amelyet talán rám és nem Ézsau-ra hagyott volna atyám, ha nem lopom el tőle az ábrahámi áldást. Ha csalárdúságom miatt nem is voltam méltó arra, hogy Izsák fiának, követőjének neveztessek, amikor láttam Shékemben, hogy fiaim nem szavaim, hanem tetteim példáját követve milyen veszélybe vezetik népünket, megpróbáltam követni az izsáki utat. Az egy igaz utat, amelyet, mint látom, Te megtaláltál. De akkor már késő volt fiaimat erre az útra terelnem: Józsefben megvolt ugyan Izsák értelme, de bölcsességét elfojtotta a hatalomvágy. Hiába mondtam neki, hogy milyen keserves sorsot hoztak Ábrahámra az Egyiptomban, a fáraó udvarában töltött évek. Én láttam, tehát Józsefnek is látnia kellett, hogy akkor még nagyobb veszély tárt ott népünkre: nemcsak az, hogy a fáraók szolgái leszünk pár nemzedéken át, hanem az a sorsunkat akár évszázadokra megpecsételő veszély, hogy isteneik szolgásgába esünk. Hogy visszatérünk a pogányság égő- és élőáldozataihoz és magunk is áldozattá válunk. Gondolkozz mindezen, de ne az én hangomon – a sajátodon várd a válaszokat. Hiszen saját hangodon kell majd szólnod tanítványaidhoz.*

Mármint, ha van értelme folytatnom tanításomat. Hiába igyekeztem meggyőzni követőimet, hogy nem azért kell kerülnünk a bűnt, mert azzal megbántunk egy minket elpusztítani képes, kiszámíthatatlan mennybéli Hatalmat. És még ha hisszük is, hogy megbánthatjuk vétkeinkkel a végtelen világ Teremtőjét – aki belénk lehelte a képzelet és az érzelmek határtalan világát –, akkor is önteltség azt hinnünk, hogy kiengesztelhetjük egy áldozattal. Törődik is az Atya azzal, hogy hány gerlét áldozunk fel engesztelésül ezért a törvényszegésért, és hány bárányt ezért vagy amazért. Hiszen úgy alkotott meg minket, hogy képesek vagyunk nemcsak a velünk született jóra, de követni tudjuk a rossz példát is. Hogyan is bánthatnánk meg az Alkotót azzal, hogy belénk plántált terve szerint időnként megbotlunk. Mert hiszen rögzös út az élet, amelyre Isten teremtett minket. De az, aki estéből föl nem kell és hibájából nem tanul, a saját sírvermét, nem istenéét ássa meg.

A cseh államelnök, *Vaclav Havel* figyelmeztet: nem szabad elszalasztani a megfelelő pillanatot, hogy Európa belső szerkezetét meghatározzuk és felépítsük. „Amennyiben a demokrácia híveinek ez nem sikerülne, megpróbálják majd mások megtenni, amit előbbiek sajnálni fognak majd. A démonok, melyek Európa eddigi történelmét, különösen a 20. századot rossz irányba befolyásolták, ma is csak a megfelelő pillanatra várnak. Elfelejtteni, vagy akár figyelmen kívül hagyni ezeket az erőket bizonyos anyagi előnyök, kvóták és tarifák miatt tragikus hiba lenne.”

Dél-Afrikát nem fenyegeti külső veszély vagy ellenség, így adóbevételeiből, miután a faji megkülönböztetés problémáját leküzdötte, leginkább gazdasága és mindenekelőtt oktatási rendszere szorulna fejlesztésre. Ennek ellenére, az egykori fekete ellenállási szervezet által támogatott **kormány nagymértékben beruház modern fegyverrendszerekre**. A köztársaság katolikus püspökei erősen kritizálták a közpénzek ilyen módon való elherdálását. A püspöki kar elnöke, *Wilfred Napier* (Nurban), levelet intézett *Nelson Mandela* utódjához, *Thabo Mbeki* államelnökhöz, amiben közli, hogy az országban az emberek elszegényedése és az egyes társadalmi rétegek közti különbségek napról napra nőnek. A valódi veszélyt a régió biztonságára és békéjére ezek jelentik, nem a kívülről jövő fenyegetések. Az írás apropóját egy korrupciós botrány szolgáltatta. Magas rangú katonai és politikai személyiségek keveredtek megvesztegetés gyanújába, mikor fény derült számos cég fegyverreladási tranzakciójára. Ezek a korrupciós esetek és önös hatalmi érdekek állnak a fokozott fegyverkezés hátterében.

A világban létező **éhínség valódi oka az élelmiszerek igazságtalan elosztásában** keresendő. A géntechnológiában elért eredmények ezt a problémát nem oldják meg - vélekedik a svájci teológus, *Jean Ziegler*, aki az Európai Unió különleges megbízottjaként javaslatokat készít elő arra nézve, hogyan lehetne az emberek élelmiszerszükségletét olyan alapvető joggá tenni, aminek hiányában jogorvoslattal lehet élni. A régebbi korokkal ellentétben ma az éhínség egy, az emberek által létrehozott „népirtási módszer”, a globális rablókapitalizmus eredménye. A mezőgazdasági termelés mértéke ma elegendő lenne arra, hogy a világ népességének kétszeresét élelmiszerral lássa el. De a sok belső probléma, mint a terrorizmus, korrupció, polgárháborúk, ill. világszintű problémák, adósságok, a piac törvényei, megakadályozzák az élelmiszerek igazságos elosztását. *Ziegler* azt szeretné elérni, hogy az alapélelmiszerek a mezőgazdasági termékek világpiacán ne váljanak alku tárgyává úgy, mint más egyéb árucikkek. „Számomra itt az a fontos, hogy a gazdasági hatalmak kartelljét megtörjem.”

Oroszország ortodoxiája az „Orosz ortodox egyház alaptézisei” c. dokumentumával egy teljesen új területre lépett, még a világ ortodoxiája szempontjából is, jelentette ki *Olga Velicsko*, társadalomtudós. A moszkvai professzornő felismert az ortodox egyházban egy olyan fejlődési irányvonalat, mely **egy szociális tanítás kialakulása** felé mutat. Az iratot 2000. augusztus közepén bocsátotta ki a püspöki kar (150 püspök) a Szentév alkalmából. II. Alekszij pátriárka elmondta, hogy ezzel szeretné „az egyház tevékenységének irányvonalát a 21. századra és az új évezredre” meghatározni. Az ortodox egyház első ízben foglalkozott a szociális tanítás körül folytatott diskurzus során olyan kérdésekkel, mint születésszabályozás, mesterséges megtermékenyítés, klónozás, géntechnológia és homoszexualitás. *Olga Velicsko* elmondta, hogy az ortodox egyház ideálja a társadalmi életben a bizánci elven működő

harmonikus kapcsolat az állam és az egyház között. Ezzel az elvvel egyetértve vette át az állam az emberek „világi” gondjainak hordozását, miközben „az egyház a lelki problémákat hivatott orvosolni”. Az emberek úgymond világi és lelki élete szétválasztásának gondolata az új szociális tanításban már nincs jelen.

„Ahelyett, hogy a **katolikus egyház laikus bizottságát** nyilvánosan kritizáljuk, problémáinkat inkább a bizottság tagjaival illene megbeszélni”. Ezt nyilatkozta a berlini bíboros, *Georg Sterzinsky*, reagálva a római hittani kongregáció elnökétől, *Joseph Ratzingertől* származó legújabb kritikára. Ratzinger bíboros a német katolikus egyház e központi testületének szemére vetette, hogy úgy viselkedik, mint egy „ellen-tanítóhivatal”, sok esetben mintegy fölülbírálván a pápa tanítását.

Frankfurtban létrejött egy ún. **„etikai és ökológiai értékeket felvállaló befektetési társaság”**. A „Befektetések egy jobb világért” nevezetű szervezet a beruházásokat nem csupán a nyereség mértéke szerint próbálja megítélni, hanem a nyereség mellett igen fontosnak tartja az ökológiai és szociális szempontokat is. Gazdasági célok nem szabad, hogy elnyomjanak hosszú távon előnyös fejlődési folyamatokat, mondta a szervezet elnöke, *Johannes Hoffmann*, katolikus moráleteológus. Különböző nagyvállalatok és részvénytársaságok etikai megítéléséhez szükség volt egy átfogó kritériumrendszer kidolgozására. E vizsgálat keretében a cégek kitöltenek egy részletes kérdőívet, beszámolnak üzletkötéseikről, a figyelembe vett környezetvédelmi szempontokról, továbbá megjelenik benne a cég alkalmazottainak véleménye, illetve külső értékelések. Ezáltal a befektetőknek lehetőségük nyílik arra, hogy részletesen tájékozódjanak a társaságok etikai és szociális normáiról, mielőtt pénzüket befektetnék. *Hoffmann* reméli, hogy így létrejön egy etikai-ökológiai alapon működő verseny a cégek között. Eddig hozzávetőlegesen száz nagyvállalat engedélyezte a vizsgálatot, köztük 80 bank és 23 olaj- és gázszolgáltató. Ez az ún. **„öko-etikai teszt”** azonban sok intézménynél ellenkezést váltott ki. A bankok fele, köztük az egyházi kézben lévő bankok többsége, és néhány olaj- ill. gázszolgáltató vállalat is megtagadta, hogy alávesse magát a tesztnek.

Újabb tudományos felismerések támasztják alá, hogy **az édesapák jelenléte** nagyon fontos **a gyermekek lelki és szellemi fejlődése** szempontjából. Amerikai és német családkutatók és pszichológusok az apák szerepét vizsgálták a gyerekekkel való játék során. Kimutatták, hogy az édesapák gyerekekre fordított idejük nagyobb részét a velük való játékkal töltik, ellentétben az édesanyakkal. Ilyenkor elsősorban nem játékokkal játszanak, hanem saját kreativitásukat vetik latba. Így őket is arra bátorítják, hogy kipróbáljanak új dolgokat, miközben megismerik lehetőségeiket, megtapasztalják képességeik határát és megtanulnak önfegyelmet gyakorolni. Édesapjukon keresztül szerzik meg első tapasztalataikat arról, hogyan viszonyuljanak a számukra ismeretlen világhoz, miközben kialakítják saját világlátásukat - vallják a szakemberek. A regensburgi pszichológusnő, *Karin Grossmann* és kollégája *Heinz Kindler* felismerték, hogy az édesapa empatikus hozzáállása a játékhoz kihat a gyerek későbbi kapcsolataira. Azok a fiatalok, akikkel édesapjuk sokat játszott, lényegesen könnyebben alakítják és biztosabbnak élik meg érzelmi kötődéseiket. Megismétlik azt a viselkedésmintát, amelyet édesapjuknál láttak: ha az édesapa figyelmes volt és együttérző, a gyerek is olyan lesz. A megfigyelések újra azt igazolják, hogy az édesapa hiánya, ill. az anya gyakori partnerváltása a gyerek lelkében mély törést okoz.

A kubai származású filozófus és teológus *Raoul Fornet-Betancourt*, az aacheni missziós szervezet vezetője, szakmájának egyik vitatott képviselője. Elvárása a teológiától, hogy spirituális módon közelítsen és foglaljon állást azokkal a témákkal kapcsolatban, amelyek az embereket foglalkoztatják. A teológia élő kapcsolata a valósággal sokkal fontosabb, mint tudományos volta. Nemrég látott napvilágot egy helyzetelemzése a teológia és filozófia világban való megjelenéséről. Ebben kifejezte kritikáját az európai viszonyokat illetően: **a teológia egyáltalán nincs kapcsolatban a valósággal.** „Az ember szívesebben ismételtet bizonyos tartalmakat, minthogy újabb, élet hozta problémákat vizsgáljon és válaszoljon meg.” Azáltal, hogy a teológiaoktatás hagyományainak csak egy bizonyos oldalára helyeznek hangsúlyt, már a teológiai képzés során megnő a szakadék az egyház és a világ között. Provokatív módon teszi föl a kérdést: Miért nem bírnak a misztikusok olyan jelentőséggel, mint a dogmatika? *Fornet* alapvető tanreformot, az oktatásban pedig fordított sorrendet javasol. A fiatal teológusoknak elsőként arra lenne szükségük, hogy megtanulják meglátni és érzékelni a valóságot, hogy egy együttérző, lelki kapcsolatot alakíthassanak ki vele.

Aki keresztény kultúrkörből származik, tartsa magát annak hagyományaihoz. **Egy keresztény legyen keresztény** és maradjon is az. A buddhizmust nem divathullámként kell felfogni. Csak az válhat buddhistává, aki hosszú lelkiismeretvizsgálat után úgy érzi, hogy az életét a buddhizmus tanítása előrébb viszi, gazdagítja. A buddhizmusra ne úgy tekintsünk, mint valami divatjelenségre – mondta a *Dalai Láma*. A tibeti vallási vezető több közös pontot lát saját vallása és a keresztény erkölcsi tanítás között. Ilyenek pl. a klónozás elítélése, az abortusz tilalma, a szexualitás és homoszexualitás megítélése. A katolikus egyház nagy szentje, Assisi Szent Ferenc, ill. Kalkuttai Teréz Anya példa a buddhisták előtt is. Ugyanakkor a *Láma* kifejezte rosszallását azokkal a keresztény misszionáriusokkal szemben, akik más vallású népek között végeznek térítő munkát.

Ausztriában minden évben odaítélik a legjobb munkát végzett pedagógusnak az **„Év tanára”** kitüntetést. Ezzel fejezi ki a Művelődési Minisztérium tiszteletét azon pedagógusok és nevelők felé, akik különös módon is odafigyelnek a fiatalokra, új ötletekkel és projektekkel emelik a tanítás minőségének színvonalát. Bár újabban mindenütt egyre erősebb az igény új tananyagok bevezetésére, pl. további gazdasági szakok indítására, 2000-ben mégis két hittantanár kapta a díjat. *Marianus Mautner* egy bécsi kereskedelmi iskolában üzemgazdászokkal karöltve kidolgozott egy környezetvédelmi oktatási programot. Ezzel szeretné elmélyíteni a fiatalokban a tiszteletet, odafigyelést és felelősséget a környezetük felé.

Reinhard Hallwirth bevezetett az iskolájában egy szabadon választható ún. szociális praktikumot, lehetőséget adva ezzel a gyerekeknek arra, hogy konkrét tapasztalatokat szerezhessenek szociális munkában és kipróbálhassák saját magukat a felelősséget gyakorlásában. Hasonlóan *Lothar Kuld* „Compassion programjához” egy átfogó képzés keretében a fiatalok szociális érzékenységének elmélyítése a cél.

Hallwirth értelmezésében ez egy **„gyakorlati” hittan óra**. A hitoktató spiritualitása, elmélyültsége meghatározó a nevelő munkájában: „Amennyiben mi magunk mély hittel rendelkezünk, komolyan tudjuk venni a fiatalok kérdéseit, kétségeit, reményeit, ellentmondásosságát. Úgy tudjuk őket életük egy szakaszán elkísérni, hogy kiemeljük őket a magától értetődőség egyhangúságából és életüknek mélységet és távlatokat adunk. Végeredményben az a lényeg, hogy tanúságot tegyünk: lelkiületünkkel, gondolatainkkal, elképzeléseinkkel, következtetéseinkkel, szavainkkal és tetteinkkel.

A brit parlament döntése, miszerint engedélyezi az **emberi embrió gyógyászati kutatás céljából való klónozását**, világszerte az érdeklődés középpontjába került, és heves vitákat váltott ki. Sok politikus és vallási vezető morális „gátszakadásról” beszél. Nagy-Britannia az első európai állam, amelyben engedélyezett az emberi embrió létrehozása és megsemmisítése abból a célból, hogy belőle olyan sejtörméseket állítsanak elő, melyekből esetleg emberi szerveket tenyészthetnek ki. A sejtörmések olyan sejtek, amelyek sok különböző lehetőséget magukban hordoznak a szervezet egy későbbi speciális feladatának ellátására, és ezért a biogéneztudomány kutatásai szempontjából nagyon fontosak. Ezek embriókból, de ugyanúgy érett szövetekből, vérből, köldökzsinórból, gerincvelőből ill. agyvelőből is nyerhetők. *Karl Lehmann* bíboros, a német püspöki kar elnöke a törvényt „végzetes döntésnek” minősítette és véleménye szerint az „gonosz előjátéka lehet további hasonló dolgoknak”. *Johannes Reiter* mainzi morálteológus szintén aggodalmát fejezte ki, ugyanakkor a biogéneztudomány bevetését megalapozottnak tartja, amennyiben a kísérletek emberi életet nem veszélyeztetnek. Az orvostudomány története azt mutatja, hogy a gyakorlatban egyetlen, a gyógyítás esélyeit hátráltató tabu sem állta ki az idő próbáját.

Az **USA Legfelső Bírósága** döntésével jóváhagyta az illetékes kerületi bíróságnak azt a múlt évben hozott döntését, mely alkotmányellenesnek minősítette egy, a **Tízparancsolat ábrázoló emlékmű** közterületen való elhelyezését. A kérdéses emlékmű egy amerikai város polgármesteri hivatalával szemben helyezkedik el és kormányzati pénzből lett fölállítva. Az emlékmű az első sorban a következőket emeli ki nagy betűkkel: „TÍZPARANC SOLAT - ÉN VAGYOK AZ ÚR, A TE ISTENED”.

Az országban keresztény körök évek óta próbálják elérni, hogy állami iskolákban és más közintézményekben függesszék ki a Tízparancsolat szövegét. Legutóbb Bush elnök is támogatásáról biztosította ezt a törekvést. A Legfelső Bíróság döntése – amelyet három bíró különvéleményével fogadott el a testület – értelmében azonban ez sérti az állam és egyház szétválasztásának elvét.

2001. június 5-én ünnepélyes keretek között adta át az **ELTE Bölcsészettudományi Kar B épületének** kulcsait Pálincás József, az Oktatási Minisztérium politikai államtitkára Kállay Emilnek, a **Piarista Rend** Magyar Tartománya tartományfőnökének. Az ünnepségen jelen volt Karl-Josef Rauber érsek, pápai nuncius is. Pálincás József beszédében elmondta: az oktatási kormányzat célja, hogy az eredeti állapot mindkét fél sérelme nélkül álljon helyre. ...

Az épületet a piarista rend építtette 1914-17-ben. Az államosításig gimnázium működött benne, 1953-ban kapta meg az ELTE. A nagy múltú épület visszaadására a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentek közös megállapodásának értelmében került sor. Az ELTE az ingatlanért cserébe 1,8 milliárd forint kártalanítási összeget, és egy másik ingatlant kapott. A Piarista Rend Magyarországi Rendtartománya és az Eötvös Loránd Tudományegyetem megegyezett az épület két ütemben történő átadásában. A B épület mostani átadása után 2002 augusztusában kell átadni kiürítve a teljes A épületet... A most átadott épületrészt a piarista rend a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rendelkezésére bocsátotta, amely a piarista, a bencés és a ferences rend szerzetesi főiskoláinak egyesítésével jött létre 2000 január elsején. Alapítását 1999 novemberében hagyta jóvá a Szentek. A Felsőoktatási Fejlesztési Program révén a főiskola egymilliárd forintot meghaladó támogatást kapott.

(Magyar Kurir)

Islám: Csonkolások az iszlámban

Egyes iszlám államokban végtaglevágással büntetik a lopást és a rablást. Vezetők a Koránnal és a hadisszal igazolják tettüket.

A Korán és a hadisz – Mohamedtől eredeztetett hagyományok gyűjteménye –, ami a saria (iszlám törvénykezés) alapját alkotja, kézlevágással bünteti a lopást. Fegyveres rablásnál – ez lehet egy lakás vagy utazó kifosztása – leválasztják a jobb kezét és a bal lábat (ún. keresztamputáció). Visszaeső bűnözők esetén további végtagokat csonkítanak meg. Az amputáció-ítélet végrehajtásához azonban két férfi tanú is szükséges, akik látták a bűncselekményt. Ezen kívül a tettesnek felnőtt korúnak kell lennie, aki „szabad akaratából” követte el a bűntényt. Ha a rabló külső erő hatására vagy kényszerhelyzetben (pl. éhségtől hajszolva) cselekedett, a csonkolás nem hajtható végre. Ilyen esetekben a bíró saját belátása szerint kevésbé drákói döntést hozhat: a tettes megússza korbácsolással, pénzbüntetéssel vagy egyszerű figyelmeztetéssel. Ha a rabló olyan személyt károsít meg, aki a saria szerint nála alantasabb – egy férfi egy asszonyt, rabszolgatartó a rabszolgáját vagy muzulmán egy nem-muzulmánt –, az elkövető nem ítéltető végtaglevágásra.

A Korán igazolja

Az iszlámisták több szempontból is igazolhatónak tartják a csonkítással való büntetést. Hitük szerint ezt Allah közvetlen parancsba adta **Mohamed prófétának**. Első sorban a Korán¹ 5. szúrájának (fejezet) 38. versére hivatkoznak: „A tolvajnak – lett

légyen férfi, avagy nő – vágjátok le a kezét! (Így legyen ez) annak jutalmaként, amit szereztek (maguknak) és intő példaként Allahtól! Allah hatalmas és bölcs.” Meg vannak győződve róla, hogy a testi fenyegetéssel járó büntetések, mint a végtaglevágás, a házasságtörő megkövezése, vagy az alkoholfogyasztó megkorbácsolása, sokkal nagyobb elrettentő erővel bírnak, és büntudatot ébresztenek az elkövetőben, míg a nyugaton megszokott testi fenyegetés nélküli börtönbüntetés kevésbé hatásos, viszont jóval többbe kerül a társadalomnak.

Bár az olyan iszlám államok mint *Pakisztán*, az *Arab Emírségek*, *Jemen*, *Líbia*, *Egyiptom* és *Gambia* törvényhozása lehetséges büntetésként számol ugyan a végtaglevágással, de már hosszú ideje nem foganatosítja azt. Ezzel szemben a *Szaúd-Arábiai Királyságban*, *Afganisztánban*, *Iránban* és *Irakban* újra alkalmazták a gyakorlatban. A vádlottak Szaúd-Arábiában és Afganisztánban nem fogadhatnak ügyvédet. Az ítélet ellen fellebbezni nem lehet, és a gyanúsítottat gyakran megkínózzák, hogy „bevallja” tettét. Az USA Külügyminisztériumának *Jelentés az Emberi Jogok Helyzetéről* című dokumentuma szerint Szaúd-Arábiában a 2000. év folyamán 27 személyt ítélték végtaglevágásra, közülük hetet keresztamputáltak. Ezzel szemben 1999-ben még „csak” két csonkolásról számoltak be. A végtaglevágások gyászos világrekordját kétségtelenül Afganisztán

tudhatja a magáénak, ahol az amputáció-ítéleteket péntekenként a kabuli Sportstadion vagy a piacterek teljes nyilvánossága előtt hajtják végre. Az országban nemcsak a lopás, a fegyveres rablás, hanem már a lakozott köröm is „végtaglevágásra méltó” cselekedetnek számít! Ezt a „bűnt” a „nyugati degeneráció” jelenségének tartják, melyet a rajtakapott nő ujjainak levágásával kell megtorolni. A zsúfolásig megtelt stadionban vagy piactéren az ítéletvégrehajtó magasba emeli és körbehordozza a leválasztott végtagokat, figyelmeztetésként a további bűncselekmények megelőzésére. 2000-ben egyedül Iránban 16 amputációt dokumentáltak. Irakban a katonai bíróságok nemcsak kéz-, láb-, hanem gyakran nyelv- és füllevágásra is ítélik a másként gondolkodókat. Bár a Korán és a saria szerint kizárólag a kezét és a lábat szabad levágni, s azt is csak egy sariabíró parancsára, az olyan diktátorok, mint **Szaddam Husszein**, a törvény fölé helyezik magukat. Az orvosoknak börtönbüntetés terhe mellett segédkezniük kell a végrehajtásban. Fájdalomcsillapítót csak azok kaphatnak, akik nagy összeget fizetnek ezért az államkasszába. 2000-ben *Szudán* fővárosában, Kartúmban – hosszú évek óta először – hat csonkolást hajtottak végre. *Nigériában* egy orvos *Zamfara* szövetségi állam kormányának ítélete alapján amputálta egy marhatolvaj kezét. *Kano* szövetségi állam kormánya 2000. szeptemberében még azt is bejelentette, hogy úgynevezett „amputáló gépeket” szerzett be.

Az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) 1. cikkelye kimondja: „Minden emberi lény szabadnak, egyenlő

A tolvajok levágott kezét nyilvánosan bemutatják

vagy büntetésnek alávetni.” Nem-izlám jogtudósok szerint ez a nyilatkozat eleve kizárja az amputációbüntetésnek még a lehetőségét is.

Mint köztudott, az ENSZ az 1948-ban megalkotott Emberi Jogi Nyilatkozatot lényegében a bibliai teremtetéstörténet emberképéből eredezteti: „Isten megteremtette az embert, saját képére alkotta, férfiak és nők teremtette.” (Ter, 1,27)

Keresztény felfogás szerint a jogtalanság megtorlása az állam feladata. A Rómaiaknak írt levélben ez áll: „De ha gonoszságot művelsz, rettegj, mert (az állam) nem hiába viseli a kardot. Isten eszköze, hogy a gonosztevőt megbüntesse.” (Róm 13,4) A kereszténység és a keresztény hagyományokkal rendelkező országok büntetőjog rendszere félreérthetetlenül rámutat annak a ténynek az elengedhetetlen fontosságára, hogy az elítélt – büntetésének letöltése után – ismét megkapja a társadalomba való visszailleszkedés lehetőségét. Az Istennel való hasonlóság egyfajta kétségbevonhatatlan méltóságot kölcsönöz az embernek, amely még a gonosztevőkben is sértetlen, és magában foglalja a fizikai testet is. De azokat a tolvajokat, akiknek a kezét az iszlám országokban a Korán és a hadisz parancsára levágják, visszavonhatatlan büntetés sújtja: nemcsak végleg elvesztik egy végtagjukat, hanem örökre bűnözőnek bélyegzik őket, és maradék életükben ekként is bánnak velük.

Viz Péter / CSI

¹A Korán-idézethez Simon Róbert fordítását használtuk (Helikon Kiadó; 1987, Bp.)

PÉCS-BUDAPEST-PÉCS

EXPRESSZ

GYŰJTŐFUVAROZÁS

FEBRUÁR 1-TŐL

HÉTFŐTŐL PÉNTEKIG NAPONTA

06 20/9414 758

MOLNÁR CARGO EXPRESSZ KFT.

GLOBAL-NET 2000

WEBLAP TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

DOMAINNÉV REGISZTRÁLÁS

GRÁFIKAI MUNKÁK, CD-ROM KÉSZÍTÉS

ADATBÁZIS TERVEZÉS, PROGRAMOZÁS

TEL.: 62/557-990

TEL/FAX: 62/557-991

E-MAIL:

SZEDED@GLOBALNET2000.HU

WWW.GLOBALNET2000.HU

TISZTELT OLVASÓINK!

A megújult Egyházforum igyekszik minél színvonalasabb írásokkal jelentkezni számról-számra, gondolkodtatni, tájékoztatni, „felrázni” próbál. A magunk elé tűzött feladatok megoldásához – mint minden más lapnak –, nekünk is szükségünk van anyagi támogatásra.

Szívesen fogadjuk szponzorok jelentkezését, akik adományukért cserébe, az Egyházforum eddig megjelent könyveiből választhatnak ajándékkönyvet.

Hirdetések megjelentetésére is lehetőségünk van, melyek a hátsó borító két oldalán kapnak helyet. Az egy megjelenésre vonatkozó hirdetési áraink a következők:

Egész oldal: 70 000+Áfa (87 500 Ft)

Fél oldal: 35 000+Áfa (43 750 Ft)

Negyed oldal: 20 000+Áfa (25 000 Ft)

Nyolcad oldal: 12 000+Áfa (15 000 Ft)

Tizenhatod oldal: 7 000+Áfa (8 750 Ft)

Amennyiben valaki hat alkalommal rendeli meg a hirdetést, csak ötnek az árát kell fizetnie!

Egyházforum hirdetésszervezés – a Szerkesztőség címen

A kárpátaljai magyar népmeseegyűjtemény először huszonöt évvel ezelőtt jelent meg Tordon Ákos átdolgozásában *A három arany nyílvesztő* címmel. Igazi népmesehős Zabszem Jankó mellett. A nagyverejű legény, Tündöklő János, a juhászember fia, de Hamupipőke távoli rokona, Kormoska is. Ez a mese egyszerre ismert és ismeretlen, mert Kormoskát is elveszíti a fiatal királyfi, őt is különféle csodák vezetik a boldog vég felé, mégis őrzi azt a zárt világot, mely a kárpátaljai mesék jellemzője.

Ugyanígy lett Babszem Jankóból *Zabszem Jankó*, aki onnan kapta a nevét, hogy zabföldön született, sosem nőtt nagyobbra egy zabszemnél, ennek ellenére a király fiával nevelkedik, aki kezdetől fogva lenézi az apró emberkét. Mint annyi más népmesében, ebben is Zabszem Jankó az okosabb, bátrabb, önfeláldozóbb, lelkiismeretesebb.

Tordon Ákos: *Zabszem Jankó*

Ár: 1600 Ft

A Nyulak szigeti, alig tíz esztendeje felépült klostromban minden úgy kezdődött, ahogy más napokon. Hajnalban roráté a kis templomban, ahol Margit mindig megelőzte még a nála idősebbeket is.

Suhogtak a domonkos-ruhák, egyik-másik újdonság új volt, csupán Margit, a magyar királylányé folt hátán folt. De már megszokták. Nem gúnyolták, ahogy még egy éve, mert már nagyon lesoványodott. Köhögött is egyszerű gyékényágyán, gyönyörű feje párna helyett kövön.

A hajnali ájtatosság után Margit nyomban az udvarra sietett. Fát vágott, és vitte a konyhára. Letérdelt, a szabad tűzhely elé, gúlába rakta, alája paraszat, amit este gondosan lefojtottak. Azután ment a mosókonyhába. Nem kimélte ott sem a kezét. Sulykolóval csapkodta a piszkos lepedőket, amire ő sohasem feküdt, könyékig vízben, mégis derűs arccal, ami a napos párában ragyogott. *Részlet A tüzes kondér c. meséből.*

Tarbay Ede: *Gyermek-legendárium* Ár: 1600 Ft

